

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Seminář novověkých dějin

Veronika Marková

Diplomová práce

„Povaha a význam objevných plaveb v době

Alžběty I. Anglické“

„Character and significance of discovery voyages

in the era of Elizabeth I.“

Praha 2008

Vedoucí diplomové práce

Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji tímto, že při své práci jsem čerpala výhradně z pramenů a literatury uvedených v bibliografii. Tuto práci jsem vypracovala sama, aniž se na jejím sepsání podílel někdo další.

Praha, 12. prosince 2008

Veronika Marková

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Prof. PhDr. Alešovi Skřivanovi, CSc. za jeho obětavou pomoc se všemi problémy, nesrovnalostmi, kritickou redakci textu a konzultace.

Obsah

Úvod	5
I. Vývoj mořeplavby do předalžbětinské éry	9
II. Politické a ekonomické podmínky tudorovské éry	30
III. Angličtí piráti ve španělských a portugalských sférách vlivu	38
IV. Do Jižního moře	66
V. Hledání severní cesty do Asie	79
VI. Anglické dobývání Ameriky	100
Závěr	117
Summary	119
Bibliografie	120
Seznam příloh	123
Přílohy	125

Úvod

Zajímám se o období 16. století se všemi jeho aspekty a změnami jak ekonomickými, tak sociálními a politickými. Při výběru tématu mé diplomové práce jsem stála před volbou mezi třemi zeměmi: Španělskem, Francií a Anglií a Anglie mě zaujala nejvíce. Alžběta I. pro mě představuje fascinující panovnici, proto bylo rozhodnutí věnovat se zámořským cestám v době její vlády zcela jasnou volbou.

Téma zámořských objevů je velmi zajímavé, ve své práci jsem se snažila zmapovat různé aspekty alžbětinské mořeplavby a proniknout do problematiky jednotlivých oblastí a směrů, kterými se Angličané vydávali. Snažila jsem se zodpovědět klíčové otázky. Jak ovlivnily objevy jiných národů, zámořské akivity Angličanů? Nakolik se mezinárodní situace a vztahy se Španělskem nebo Francií promítaly do vysílání výprav? Za velmi důležitou považuji problematiku pirátství a celkového charakteru plaveb a s tím souvisejících otázek.

Úvodní kapitola je shrnujícím přehledem o průběhu zeměpisných objevů od doby Jindřicha Mořeplavce až do doby prvních tudorovských panovníků. Druhá kapitola informuje o politických a ekonomických podmínkách v Anglii po nástupu Jindřicha VII. na trůn. Pro dobu Alžběty I. Tudorovny byly nejvýznamnější tři aspekty politického i sociálního života, které musela urgentně řešit po svém nástupu na trůn - náboženský neklid na ostrovech, vztahy s ostatními mocnostmi (při nástupu Alžběta čelila problémům spojeným s uzavřením mírové smlouvy s Francií a případnou ztrátou Calais) a ekonomická situace v Anglii.

Na tuto kapitolu navazuje první sonda do problematiky alžbětinské mořeplavby. V kapitole *Angličtí piráti ve španělských*

a portugalských sférách vlivu se snažím zmapovat anglické pirátské výpravy do Západní Indie a příležitostně i Indie Východní, v jejichž čele nestál nikdo jiný než Francis Drake. Nebylo mým cílem věnovat se více Drakeově osobě než jiným, proto jsem se soustředila na mořeplavce, kteří neměli to štěstí získat velký poklad ve španělských državách a se „zdravou kůží“ se vrátit do Anglie. Ačkoliv Andrew Barker i John Oxenham byli popraveni Španěly, jejich cesty a poznatky mají značný význam pro další mořeplavce, resp. piráty. John Oxenham jako první pronikl do Pacifiku přes Panamskou šíji. Do té doby to bylo možné jen kolem mysu Dobré naděje nebo Magellanovým průlivem, což bylo navigačně velmi obtížné. Pokud bych se však chtěla věnovat podrobněji pirátským výpravám, které se do Západní Indie vydaly v době vlády královny Alžběty I., patrně by to vyplnilo poněkud neadekvátně rozsáhlou část diplomové práce, což nebylo mým cílem. Proto jsem tuto kapitulu ukončila obdobím Drakeovy smrti a mořeplavci z devadesátých let jsou tak zmíněni v poznámce.

Jako logické jsem dále chápala zařazení kapitoly o plavbách do Pacifiku jihovýchodním a jihozápadním směrem, které inspirovala především Drakeova plavba kolem světa, o níž je pojednáno v kapitole předchozí. S hledáním nové cesty do Asie souvisí i šestá kapitola, v níž jsem se pokusila shrnout a zhodnotit poznatky o pátrání po severozápadním a severovýchodním průlivu, jímž by bylo možno plout do východní Asie. Po objevení Ameriky přibývalo stále více domněnek, že existuje průliv do Pacifiku a v případě, že by se tato domněnka nepotvrdila, byli někteří přesvědčeni, že se dá do Asie doplout severní cestou přes pól, ale to se již vzdalujeme době královny Alžběty I.

Na zklamání z neúspěchu při hledání průlivu do Asie logicky navazovaly anglické snahy o založení kolonie na východním

pobřeží severní Ameriky. V čele těchto snah stál královnin oblíbenec sir Walter Raleigh a nutno přiznat, že svého vlivu náležitě využíval. Tato kapitola anglických dějin mořeplavby je asi jednou z nejpozoruhodnějších.

Pro dějiny mořeplavby v 16. století je nejdůležitějším zdrojem informací dílo Richarda Hakluyta. Richard Hakluyt (1551/1552-1616) studoval geografii na Christ Church v Oxfordu. Kolem roku 1577 dokončil studia a v roce 1583 přijal kněžské svěcení. V roce 1582 Hakluyt publikoval první knihu *Divers voyages touching the discovery of America* s motivem shromáždit argumenty pro sira Francise Walsinghama a jeho kolonizační pokusy v Americe. Pohyboval se celý život v okruhu lidí kolem Francise Walsinghama, Waltera Raleigha a dalších a podílel se na organizaci zámořských plaveb. Stal se uznávaným kartografem, který připravoval mapy pro anglické objevné výpravy. Jeho největším přínosem pro moji práci je však jeho činnost autorská, sběratelská, editorská a překladatelská. Richard Hakluyt ve svých *Principal Navigations*¹ publikoval zprávy z plaveb většiny mořeplavců, kteří se v době Alžběty I. vydali za dobrodružstvím a jeho odkaz dodnes střeží Hakluytova společnost.²

Z Hakluytovy tvorby mi pro potřeby mé práce velmi pomohly edice od Jacka Beechinga a Davida Richarda.

Pro třetí kapitolu o anglických pirátech v západoindických vodách pro mě bylo stěžejní dílo Irene Wrightové. Její *Further Documents Concerning English Voyages to the Spanish Main, 1580 – 1603; Further English Voyages to Spanish America, 1583 – 1594* a *Spanish Documents Concerning Voyages to the*

¹ Hakluyt, Richard, *Principal Navigations, Voyages, Traffiques and Discoveries of the English Nation*, 12 vol., Glasgow, 1903 – 1905.

² Hakluyt Society vznikla v roce 1846 a její hlavní činností je publikování dokumentů vztahujících se k objevným plavbám po mořích celého světa. Hakluytova společnost dodnes vydala kolem dvou set edic ve třistapadesáti svazcích.

Caribbean, 1527 – 1568 pro mě byly zdrojem mnoha důležitých informací a poznatků. Wrightová ve svých třech edicích publikuje španělské prameny vztahující se k anglickým plavbám do španělských držav, které pocházejí ze Sevillského archivu pro Indie. Paní Wrightová ve svých edicích věnuje velký prostor porovnávání svědectví podaných Richardem Hakluytem se svědectvími ze Sevillského archivu, což považuji pro svou práci velmi přínosným. Z dalších prací, které pro mě byly důležitým zdrojem poznatků, to byla publikace Jamese Williamsona a knihy Kennetha Andrewse, jejichž obsah se široce zaobírá Západní Indií. Na mysl mám především Williamsonovy *The Age of Drake* a Andrewsovy *Drake's Voyages: A Re-Assessment of their Place in Elizabethan Maritime Expansion*; *Elizabethan Privateering: English Privateering During the Spanish War, 1585-1603* a *The Spanish Caribbean Trade and Plunder, 1530-1630*. Pro hlubší informace o Francisi Drakeovi jsem využila monografii od Harryho Kelseye *Sir Francis Drake: The Queen's Pirate*.

Pro další kapitoly pro mě byla, kromě již uvedených, stěžejní publikace Samuela Eliota Morisona *The Great Explorers*. Tato kniha mě velmi zaujala poutavostí, s jakou je psána a považuji ji za jednu z nejlepších prací, kterou jsem četla v souvislosti se severními plavbami.

Mezi česky psanými publikacemi byly pro mou práci nejdůležitější dvě knihy a to *Moře, objevy a staletí* od Aleše Skřivana a Petra Křivského a *Čas zámořských objevů* od Simony Binkové. Posloužily mi jako tématický rámec pro mou práci.

Z knih, které se věnují obecně historii objevných plaveb mi byla nejvíce nápomocna *Travel and the Discovery in the Renaissance 1420-1620* Boiese Penrose a *The Establishment of the European Hegemony 1415 – 1715, Trade and Exploration in the Age of the Reconnaissance*, jejímž autorem je J.H. Parry.

Vývoj mořeplavby do alžbětinské éry

Jindřich Mořeplavec (1394–1460) je zcela oprávněně považován za jednoho z prvních novověkých mecenášů, kteří podporovali rozvoj a oživení mořeplavectví po dlouhé odmlce, která nastala v roce 1348, kdy Evropu zachvátila epidemie moru a Turci vytvořili bariéru mezi Východem a Západem. Jindřich se narodil v roce 1394 jako čtvrtý syn portugalského krále Jana I. Královský infant se neváhal vzdát dvorského života, aby uskutečnil svůj sen otevřít námořní cestu do Indie a získat tak muslimský svět pro portugalský obchod. Přesunul své sídlo do Sagresu, který se postupem času stal centrem portugalské mořeplavby.

Jindřichovy motivy nebyly jen mocenské či obchodní, ale i vědecké a objevitelské. Jakožto velmistr Kristova řádu, mohl využívat pro organizaci plaveb také prostředky, které mu z tohoto postavení plynuly.³ V roce 1415 inicioval výpravu do severní Afriky a podařilo se mu dobýt Ceutu. Tímto okamžikem přestalo Portugalsko být okrajovým národem s malými námořními zkušenostmi. Jeho celoživotním cílem bylo najít cestu do Indie nejen za obchodem a bájným královstvím Krále Jana, ale podle kronikáře Azurary toužil po tom, aby mohl konvertovat místní muslimy na křesťanství.⁴

Portugalští mořeplavci znovu objevili Madeiru pro evropskou mořeplavbu. Zasloužili se o to kapitáni João Goncalves Zarco a Tristão Vaz Teixeira, kteří byli roku 1418 vysláni prozkoumat pobřeží Guineje, ale bouře je zanesla na ostrov Porto Santo (40 leguí severovýchodně Madeiry).⁵ Po další následující roky se

³ Newton, A. C., *The Great Age of Discovery*, London 1932, s. 46.

⁴ Parry, J. H., *The Expansion of European Hegemony 1415-1715*, London 1961, s. 30.

⁵ 1 legua značila tehdejší španělskou námořní míli. Odpovídala 5,556 km.

Jindřichovy požadavky soustředily především na kolonizaci Madeiry, Kanárských ostrovů a Azor. Roku 1445 rozšířil Gonçalo Velho výčet těchto ostrovů ještě o Terceiru. Tyto cesty byly přede hrou plavbám podél afrického pobřeží, které byly od té doby každoročně vysílány.

Roku 1433 Gil Eannes během své druhé cesty obeplul mys Bojador⁶ a díky svým úspěchům byl vyslán roku 1435 zpět v doprovodu královského číšníka Alfonsa Baldayi. I tentokrát bez obtíží obepluli Bojador a dorazili až do dnešního Gurnetova zálivu (25° s. š.), kde spatřili lidské stopy.

V roce 1433 zemřel Jindřichův otec král Jan I., zakladatel dynastie Avis, a na jeho místo nastoupil jeho syn Eduard. Mladší bratři Eduarda přesvědčili k dalšímu střetnutí v severní Africe, ale brzy pochopili, že na takové podniky ještě Portugalsko není dostatečně silné. U Tangeru byli poraženi muslimy a princ dom Ferdinando byl zajat jako rukojmí do doby, dokud jim Portugalsko nevrátí Ceutu. Pro portugalské kortesy však znamenala Ceuta víc než následník trůnu a princ Ferdinand v zajetí v roce 1443 zemřel.

Tyto záležitosti odvedly Jindřicha Mořeplavce od dalších námořních podniků na celé čtyři roky. Až v roce 1441 vyslal další expedici vedenou Antãem Goncalvem a Nuñaem Tristãem, kteří dospěli až k Rio de Ouro a na pobřeží se poprvé zmocnili černých otroků. Goncalvo se vrátil domů, zatímco Tristão pokračoval k mysu Blanco a objevil Arguimský záliv, který se po několika dalších let stal střediskem obchodu s otroky. Roku 1445 Dinis Dias (člen slavné rodiny mořeplavců) doplul až k ústí řeky Senegalu a pokračoval až k Zelenému mysu, dosáhl ostrova Goree

⁶ Mys Bojador pro tehdejší Portugalce představoval nejen fyzickou, ale i myšlenkovou hranici. Do té doby nikdo tímto směrem neplul, protože se stále mořeplavci nacházeli v zajetí bájí a legend. Podle nich se za mysem Bojador nacházelo „moře temnot“, proto je plavba Gila Eannese tak důležitá. Zbořila mýty. In: Skřivan, Aleš, Portugalská epopej, Historický obzor, V.-VI. 1996, s. 98.

(dnes proti němu leží Dakar) a tak se Portugalci dosali do nitra Ghany, o jejímž bájném bohatství psal už Irdísí a další arabští kartografové.⁷ Ještě téhož roku bylo vysláno další loďstvo vedené Lancerotem Pessanhou – cesta se však zvrhla v hon na otroky a pouze několik lodí k Zelenému mysu vskutku dospělo. Zato loď kapitána Alvara Fernandese se dostala 100 námořních mil jižněji a objevený mys nazval Stožárovým (podle vysokých palem), Tristão dosáhl řeky Gaba a nazval ji Rio Grande. Roku 1447 dospěl Fernandés do dnešního Konakry v Guineji, což byl nejjižnější bod dosažený za života Jindřicha Mořeplavce.

Poslední cestu, inspirovanou Jindřichem, podnikl Pedro de Sintra. Se dvěma karavelami dospěl o 350 mil jižněji než kterýkoli jiný Portugalec před ním – prozkoumal pobřeží od Geby k Sierra Leone a Libérii; poblíž dnešního Freetownu objevil a pojmenoval mys sv. Anny.

V roce 1458 se Jindřich ve svých čtyřiašedesáti letech účastnil čtvrté výpravy proti Maurům v severní Africe a podílel se na dobytí Alcaçeru poblíž Ceuty. Po celý život byl Jindřich duchem a motorem všech portugalských objevných cest a mecenáše jeho typu již v dějinách mořeplavby asi nepotkáme. Zemřel 13. listopadu 1460 v Sagresu. Po jeho smrti došlo k útlumu, který byl prolomen úsilím panovníka Affonsa V., jež přenechal roku 1469 bohatému lisabonskému měšťanovi Fernãovi Gomesovi monopol na obchod na africkém pobřeží za částku 500 cruzados ročně.⁸ Podmínkou dohody bylo, že musí každý rok prozkoumat 100 leguí neznámého pobřeží Afriky.

Během následujících pěti let Portugalci poprvé překročili rovník a dosáhli Zlatého pobřeží, kde roku 1482 založili El Minu, jednu z nejvýznamnějších portugalských pevností na africkém

⁷ Boies, Penrose, *Travel and Discovery in the Renaissance 1420-1620*, Cambridge, Massachusetts, 1955, s. 38.

⁸ Newton, A. P., (c. d.), s. 49.

pobřeží. Druhou portugalskou faktorii v Guineji založil v Beninu roku 1486 Afonso de Aveiro, ale po několika letech byla opuštěna kvůli nezdravému podnebí.

V roce 1474 vzájemná řevnivost mezi Portugalskem a Kastilií vyvrcholila ve válku. Dlouholeté střetnutí bylo ukončeno roku 1479 smluvami v Alcaçovasu a Toledu, v nichž byl ukončen dlouholetý spor o držbu Kanárských ostrovů, které připadly Kastilii a potvrzen nárok Portugalska na území v severozápadní Africe a Guineji.⁹

Až portugalský král Jan II. Dokonalý opět pokračoval po vzoru Jindřicha Mořeplavce v podpoře rozvoje mořeplavby. Podmínky měl jako panovník příznivější než měl kdysi Jindřich. Mohl plavby financovat z výnosů zlatého prachu, který dovážel z Miny a soustředil na svém dvoře mnoho odborníků na geografii, astronomii a navigaci. Byli to především židovští učenci José Vizinho a Abraham Zacuto, kteří stáli v čele zvláštní rady, která dohlížela na teoretickou připravenost královských kapitánů. Od roku 1482 pokračoval Diogo Cão v průzkumu afrického pobřeží, minul dosud nejjižněji položené místo, které kdy člověk navštívil – mys sv. Kateřiny – a doplul k ohromnému ústí řeky, kterou nazval Rio Padrão¹⁰, ale později byla Portugalci přejmenována na Kongo. Na své druhé cestě roku 1484 již Diogo Cão a Pedro de Escobar obepluli ústí Konga a dospěli až k 22° j. š.

Expedici, která nejvíce přispěla k otevření cesty do Indie, podnikl roku 1487 Bartolomeo Dias. Opustil Lisabon se dvěma karavelami a nákladní lodí. U afrického pobřeží se dostal do

⁹ Ačkoliv Kastilie uznala Portugalské nároky v Guineji, neustále porušovala podmínky dohod, proto král Alfons V. nařídil, aby byly posádky zajatých kastilských lodí naházeny do moře – to byl způsob nakládání s zajatými piráty obvyklý se středověku. In: Skřivan, Aleš, Portugalská epopej, (c. d.), s. 102.

¹⁰ Diogo Cão s sebou vezl tzv. Padraões – kmenné kříže, na nichž bylo vyryto jméno portugalského krále i objevitele. Tyto kříže vztyčovali objevitelé na nově objevených místech. In: Penrose, Boies, (c. d.), s. 45.

bouře, obeplul Mys Dobré naděje a vylodil se až v Mossel Bay, již 250 námořních mil východně. Plavil se dále do Algoa Bay a pokračoval do Cape Padrone. Od ústí Velké rybí řeky (přibližně 50 námořních mil za Cape Padrone) se Dias vrátil. Na zpáteční cestě pojmenoval mys Bouřlivým (Cabo Tormentoso), ale po návratu byl na rozkaz krále přejmenován na mys Dobré naděje (Cabo de Bona Esperanza).¹¹ Hlavním cílem bylo stále dosažení Indie a bezprostřední exploatace bohatství Guineje.

Hlavním cílem byla stále Indie a říše krále Jana a v osmedesátých letech patnáctého století bylo tímto směrem podniknuto několik pokusů, ale vesměs marných. Až roku 1487 se vydal Per de Covilhã a Affonso de Paiva na výpravu přes Alexandrii, Káhiru, Rudým mořem k Adenu, kde se mořeplavci rozešli. Paiva pokračoval do Etiopie, kde zemřel a bohužel nezanechal žádnou zprávu o své cestě. Covilhã pokračoval do Kalikatu na Malabarském pobřeží. Odtud doplul do Goi a poté pokračoval z Indie do Ormuzu, koncem 1489 se ocitl opět na moři a plul podél pobřeží Arábie a východní Afriky do Sofaly, kde Arabové kupovali zlato z vnitrozemí. Poté vyplul na sever, do Adenu a Káhiry s cílem vrátit se zpět do Portugalska. Zde ho zastihli dva Židé, které vyslal král se vzkazem, aby našel Zemi krále Jana za každou cenu. Covilhã sepsal podrobnou zprávu, kterou poslal po jednom ze Židů králi a s druhým se vrátil do Ormuzu, který měl druhý Žid na přání krále navštívit. Zde se jejich cesty rozdělily. Rabín se vrátil do Portugalska a Covilhã pokračoval v převlečení do Mekky a dále do Mediny, kde se zúčastnil bohoslužby v klášteře sv. Kateřiny. Pak dospěl do Etiopie, a když se chtěl vrátit, místní vládce mu v tom zabránil a Covilha zde strávil zbytek života. Když v roce 1520 pronikl do

¹¹ Někteří odborníci však tvrdí, že současný název dal mysu sám Dias již během plavby. In: Baker, J. N. L., A History of Geographical Discovery and Exploration, Londýn 1931, s. 65.

Etiopie Pedro de Lima, setkal se překvapivě se staříčkým Covilhou, který mu vyprávěl svůj příběh.¹²

Po smrti krále Jana II. v roce 1495 nastoupil na trůn jeho bratranec Manuel zvaný Šťastný, který se soustředil na konečné splnění odvěkého portugalského snu – dosažení Indie. Ihned po jeho nástupu prosadil výpravu Bartolomea Dias. Velitelem výpravy byl jmenován, k překvapení současníků králův dvořan, Vasco da Gama. Da Gama byl se narodil v roce smrti Jindřicha Mořeplavce roku 1469. Byl synem úředníka v pobřežním městě Sinies v jižním Portugalsku. Byl vybrán pro svůj „pevný charakter a plavební zkušenosti.“¹³ Nicméně historik Pedro de Mariz ve svých „Dialogos deVaria Historia“ uvádí, že šlo spíše o dílo náhody a královského vrtochu.¹⁴ Vasco da Gama měl podle královských instrukcí navázat kontakt s Kalikatským panovníkem. Výprava vyplula v červenci roku 1497 z přístavu Tagus, obeplula mys Dobré naděje a 20. května 1498 zakotvila před Kalikatem. Při audienci byl však Dias vyhnán kvůli malé hodnotě jeho darů a především díky horečnaté snaze Arabů co nejvíce hosta před zamorínem pomluvit. Následovala tříměsíční plavba Indickým oceánem a návrat do Lisabonu.¹⁵

Na druhou portugalskou výpravu ke břehům Indie se vydal roku 1500 Pedro Alvarez Cabral. Pod jeho velením se plavili takoví známí mořeplavci jako Nicolas Coelho, Bartolomeo Dias, diogo Dias nebo jako jeden z nejzkušenějších Pedro de Escobar.¹⁶ Flotila se skládala ze třinácti ozbrojených lodí s dvanácti sty muži na palubách. Loďstvo vyplulo 8. března 1500 z Lisabonu a po týdnu již dosáhli Kanárských stovek. Cabral navázal obchodní

¹² Skřivan, Aleš, Portugalská epopej, (c. d.), s. 103.

¹³ Penrose, Boies, (c. d.), s. 51.

¹⁴ Skřivan, Aleš, Portugalská epopej, (c. d.), s. 103.

¹⁵ Výsledky da Gamovy cesty zanesl do své mapy Juan de la Cosa a objevily se i v dalších anonymních mapách z roku 1502. In: Newton, A. C., (c. d.), s. 65.

¹⁶ Penrose, Boies, (c. d.), s. 56.

styky s vládci Kóčinu a Kananoru. Spolupráce s Indií byla i v následujících letech nadále rozvíjena. Kromě Indie se Cabralovy lodě dostaly do Brazílie, na Madagaskar a do Somálska. Domů přivezl velký náklad koření, který se ještě před koncem roku 1501 dostal do Antverp, což mělo za následek příchod četných německých a italských bankéřů do Lisabonu. V Benátkách, kde výsledky Da Gamovy cesty přijali s obavami, Cabralova cesta vyvolala zděšení.

V roce 1503 se v Kóčinu objevuje loď Alfonsa de Albuquerque.¹⁷ Přijel právě včas, aby zachránil přátelsky nakloněného rádžu před útokem nepřátelského zamorína. Rádža mu na oplátku povolil postavit v Kóčinu pevnost na ochranu Portugalců. Roku 1505 pronikli Portugalci do nitra ostrova Cejlon, téhož roku dobyl vícekrát v Indii dom Francisco de Almeida Sofalu, Mombasu a Kilwu z muslimských rukou a roku 1507 přibyl i Mosambik.

Počátkem 16. století se stupňovaly muslimské útoky na portugalské državy. S řešením přišel Albuquerque a přednesl panovníkovi návrh na vybudování řetězu opěrných bodů v Malacce, Ormuzu, Goi a Adenu. Postupně přístavy dobyl, jen Aden zůstal jeho plánům nedostupný. Ačkoliv v roce 1515, kdy Albuquerque zemřel, nebyl ještě systém opěrných bodů dobudován, byla muslimská námořní síla v Indickém oceánu podlomena.

V době, kdy Portugalci čile rozvíjeli obchod s Indií a vytvářeli opěrné body na pobřeží Afriky, byla španělská zámořská expanze ještě v plenkách. Ačkoli zde nechyběly navigační vědomosti a zkušenosti, zájem Katolických Veličenstev o financování nejistých

¹⁷ V této době mu již bylo padesát let a oproti Cabralovi a da Gamovi, což byli proti němu mladíci, on byl veterán. Dlouhá léta sloužil v Africe, takže mu zkušenosti nechyběly.

zámořských cest byl zanedbatelný. Až ve světle portugalských úspěchů jejich pozornost začala směřovat ke změně stanoviska.

Nejprve bylo rybáři prozkoumáváno pobřeží, později přibýly cesty na Kanárské ostrovy a z Kanárských ostrovů již nebylo daleko k myšlence expedic do Indie, zvl. v době války o kastilské dědictví (1475–1480). V tomto světle nelze chápat Kolumbovy cesty jako náhodné dobrodružství, nýbrž jako výsledek vývoje.

Kryštof Kolumbus se narodil v roce 1451 v Janově a od mládí získával mořeplavecké zkušenosti ve službách Janovanů a Portugalců. V roce 1476 vstoupil do anglických služeb, ale jeho loď byla potopena portugalsko-francouzskou flotilou, a tak musel budoucí objevitel Nového světa doplavat k portugalským břehům, kde vstoupil do služby.¹⁸ Poté, co se svými návrhy neuspěl u Jana II. Portugalského, se Kolumbus vydal do Španělska, aby své návrhy předložil Ferdinandovi a Isabele.¹⁹ Zároveň vyslal svého bratra Bartolomea se stejným návrhem do Anglie a Francie. Kryštof Kolumbus byl velmi zbožný muž a věřil, že byl Bohem předurčen pro objevení cesty do Indie. Cítil se být božím nástrojem.²⁰ Po pěti letech byl Kolumbus konečně pověřen vystrojením loďstva. Královský pár Kolumbovi poskytl tři velmi dobré lodě a dostatek peněz, aby mohl najmout kvalitní a zkušenou posádku.²¹ Na jaře 1492 připravoval výpravu v Pálosu, malém přístavu na Rio Tinto poblíž Huelvy, který posloužil jako

¹⁸ Penrose, Boies, (c. d.), s. 78.

¹⁹ Není známo, jak dlouho nosil Kolumbus představu o své cestě v hlavě, ale jisté je, že již jako mladý námořník udržoval korespondenci s učeným Paolem Toscanellim o možnosti dosažení orientu západní cestou. Toscanelli se přikláněl k názoru, že asijský kontinent sahá mnohem východněji, než kdysi soudil Ptolemaios a byl odpůrcem západní cesty do Indie. Kolumbus byl také hodně ovlivněn Imago Mundi Pierra Aillyho. V zásadě Kolumbus podcenil velikost země a nadhodnotil velikost asijského kontinentu. Byl pevně přesvědčen, že mezi Asií a Azorami není žádná další neobjevená země. In: Penrose, Boies, (c. d.), s. 78.

²⁰ Morison, Samuel Eliot, (c. d.), s. 391.

²¹ Parry, J. H., *The Age of Reconnaissance. Discovery, Exploration and Settlement 1450 – 1650.*, Londýn 1963, s. 191.

základna. K vyplutí byly připraveny 3 karavely – *Niña* (60 t), *Pinta* (60 t) a vlajková *Santa María* (120 t). Velitelem *Santa Marii* byl sám Kolumbus a Peralonso Niño kormidelníkem. *Pintě* velel Martin Alonso Pinzón a jeho zástupcem byl vybrán Francisco Pinzón. Na *Niñe* byl kapitánem Vincente Yañez Pinzón a Juan Niño kormidelníkem.

3. srpna 1492 malá flotila opustila Palos. Po počátečních komplikacích s rozbitým kormidlem *Pinty* se všechny lodě vydaly 6. září na dlouhou plavbu Atlantikem. Kolumbus předpokládal, že když doplují jižním směrem na Kanárské ostrovy a pak vyplují pod úhlem devadesáti stupňů západně, musí doplout k japonským ostrovům.²² Po měsíci plavby se objevily první náznaky země a po dalším měsíci rychlé plavby dosáhli 12. října 1492 pevniny. Jednalo se o ostrov San Salvador v Bahamském souostroví. Kolumbus pokračoval souostrovím na jih a přistál v Rum Cay. Od přátelsky nakloněných domorodců získal informace o bohaté zemi na jihu a uvěřil, že je to země Velkého chána, proto spěchal na jih. 27. října spatřil pohoří na Kubě a dalších 5 týdnů prozkoumával severovýchodní pobřeží ostrova. Na Kubě se také poprvé setkal s místními obyvateli. Jednalo se o domorodce arawackého původu, kteří žili velmi primitivním způsobem a věnovali se pěstování kukuřice, brambor a „jiných jedlých kořenů“ a cizince královsky pohostili.²³ Odtud Kolumbus pokračoval na jih až do Puerto Gibara, kde zakotvil na 11 dní a vyslal expedici, aby našla Velkého chána, samozřejmě bezvýsledně. Z Puerto Gibara Kolumbus pokračoval na východ, kde prováděl astronomická měření. 22. listopadu se vzdálil Martin Alonso Pinzón na *Pintě* bez admirálova povolení od flotily.

²² Morison, Samuel Eliot, (c. d.), s. 392.

²³ Podle známého příběhu Kolumbus tyto lidi pomenoval Indiáni, protože předpokládal, že doplul do Indie. In: Morison, Samuel Eliot, (c. d.), s. 403.

4. prosince Kolumbus objevil ostrov Hispaniola (La Isla Española), ale špatné počasí ho zdrželo týden v zálivu Moustique, kde využil čas k vyslání expedice do vnitrozemí. V dalších dnech postupoval pomalu podél severního pobřeží. Na Štědrý den roku 1492 ztroskotala vlajková *Santa María* na korálovém útesu, což zásadně měnilo veškeré plány. Zůstávala jediná loď *Niña*, která nemohla pojmout všechny členy posádky, a tak bylo posádce *Santa Maríi* souzeno stát se prvními španělskými osadníky v Novém světě.²⁴ Byla postavena pevnost Navidad východně Haitského mysu. Kolumbus odplul na *Niñe* a 4. ledna 1493 se vydal zpět do Španělska. O dva dny později se k jeho lodi připojila i *Pinta*. Po opravě obou plavidel v Samanském zálivu se 16. ledna vydala do Španělska. 4. března *Niña* přistála v Lisabonu. Zprávy o Kolumbových objevech byly příznivě přijaty ve Španělsku.²⁵ V dubnu 1493 byl Kryštof Kolumbus se vší slávou přijat v Barceloně suverény Aragonu a Kastílie, jmenován admirálem moře-oceánu a místokrálem Indií. Zprávy o jeho objevu se rozletěly po celé Evropě.²⁶ Královna Isabela vzápětí požádala papeže Alexandra VI. o schválení nově objevené země jakožto vlastnictví španělské koruny. Výsledkem papežova rozhodnutí byla slavná bula, která stanovila demarkační čáru 100 námořních mil západně Azor, kde oblasti na západ patří Španělsku a oblasti na východ Portugalsku. Později byla demarkační čára posunuta na 370 leguí západně Kapverdských ostrovů (Tordesillaská smlouva 7. června 1494), zhruba v polovině cesty mezi Azorami a novými zeměmi.

²⁴ Newton, A.P., (c.d.), s. 89.

²⁵ Kapitán *Pinty* Martin Alonso Pinzón se vrátil do Španělska o něco dříve než Kolumbus a pokusil se admirála připravit o zásluhy. Požádal sice o audienci u královny, ale ta ho příkře odmítla. Kolumba přišel na palubu *Niňy* přivítat sám Bartolomeo Dias. In: Penrose, Boies, (c. d.), s. 83.

²⁶ Výsledky Kolumbovy cesty zachytil na svém slavném glóbu i Martin Behaim v roce 1492. In: Parry, J. H., The Establishment of the European Hegemony, (c. d.), s. 49.

Kolumbus měl nyní podporu španělského trůnu a již během audience bylo rozhodnuto vyslat druhou výpravu s cílem postavit kolonii na Hispaniole a christianizovat místní obyvatele.²⁷ Navíc měl prozkoumat Kubu a přesvědčit se jestli je to výběžek asijského kontinentu. Admirál byl postaven do čela mocné flotily 17 lodí s 1500 muži. Výpravy se zúčastnili Alonzo de Ojeda, jeden z nejodvážnějších Kolumbových následovníků, Juan de la Cosa, sestavovatel map a badatel, Ponce de León, objevitel Floridy a Kolumbův mladší bratr Diego. V expedici se také objevilo mnoho jmen z Niňovy rodiny na postech velitelů a kormidelníků. 25. září 1493 vyplulo impozantní loďstvo z Cádizu. Štěstí přálo Kolumbovi více než v loňské cestě – nádherné počasí a příznivý vítr mu umožnily přeplout Atlantik během tří týdnů. 3. listopadu přistál v Dominice, minul Leewardovy ostrovy a zakotvil u Guadeloupe. 27. listopadu již kotvil v osadě Navidad na Hispaniole. Celá kolonie byla zničena Indiány, a proto Kolumbus rozhodl o vybudování nové, východněji od té původní. Na počátku roku 1494 byla založena osada Isabela. 5. května spatřil nádherné pobřeží Jamajky a místo jeho prvního přistání pojmenoval zálivem sv. Anny. Odtud se vydal na západ do zálivu Montego, 13. května se vrátil do Cabo de Cruz, aby pak prozkoumával jižní pobřeží Kuby.

Během těchto cest probíhaly v Isabele časté nepokoje a Kolumbův bratr Diego se potýkal s velkými obtížemi. Kolumbův druhý bratr Bartolomeo se toho léta vrátil ze Španělska. Tak se po šesti měsících vyčerpaný objevitel vrátil do Španělska a na Isabele nechal Bartolomea, který ji později s kolonisty opustil a usadil se na jižním pobřeží v místě pojmenovaném Santo Domingo. Po návratu byl Kolumbus opět přijat se všemi poctami u dvora.

²⁷ Aby se udržoval ve spojení s královským párem, postaral se Kolumbus, aby jeden nebo oba jeho synové byli přijati jako pážata ke královskému dvoru a bránili tak jeho zájmy přímo u zdroje. In: Morison, Samuel Eliot, (c. d.), s. 391.

Kolumbus na své druhé cestě strávil přes rok prozkoumáváním ostrovů Západní Indie, ale nepodařilo se mu najít jedinou známku něčeho, co by alespoň připomínalo Indii nebo Kathaj.²⁸ Zklamání z Kolumbovy druhé výpravy dovedlo španěly k podezření, které si Portugalci již dávno potvrdili, že teritoria na západě netvořila součást Asie. Ačkoliv byl Kolumbus opět se vší slávou přijat královským párem, který mu opět potvrdil privilegia, už nezískal tolik prostředků a dobrovolníků na svou třetí výpravu.

Na tu se vydal až o několik let později kvůli obtížím při shánění prostředků na její vystrojení. Vyplul na jaře roku 1498 a jediným, ikdyž velmi významným počinem této výpravy bylo objevení Trinidadu a Venezuely. Nutno dodat, že Kolumbus zcela pohořel jako kolonizátor. Ačkoliv zanechal svého bratra v kolonii s osadníky, tento se projevil jako zcela neschopný velitel. Když se Kolumbus vrátil na Hispaniolu, velké aféry, boje a chaos ho zcela zaskočily. Zvěsti o tomto pořádku se donesly až do Španělska a královský pár vyslal na Hispaniolu komisaře jménem Bobadilla, který v říjnu roku 1500 dovezl všechny tři bratry Kolumbovy do Španělska v řetězech, což slavnému admirálovi na popularitě příliš nepřidalo.²⁹ Navzdory této události neztratil přízeň královny, která ho osvobodila a podpořila v další plavbě.

Na svou poslední výpravu vyplul Kolumbus na jaře roku 1502 se čtyřmi karavelami ze Sevilly. Za 21 dní dorazil na Martinik a podél řetězce Leewardových ostrovů se dostal do Santo Dominga. V půli července opustil Santo Domingo a pokračoval na jih, kolem Jamajky a Kajmanských ostrovů k Hondurasu. U ostrova Bonnacca u pobřeží Hondurasu potkal velké kanoe naložené zbožím. Do jeho kabiny přišli lidé odění do barevných bavlněných šatů, jejichž zbraně byly vyrobeny z mědi. Z jejich informací

²⁸ Parry, J. H., *The Establishment of the European Hegemony*, (c. d.), s. 51.

²⁹ Penrose, Boies, (c. d.), s. 86-87.

vyplývalo, že přijíždějí z Yucatánu. Právě zde byl Kolumbus na dosah vyspělých civilizací Mayů a Aztéků, ale ani tyto důkazy bohatství ho nepřesvědčily změnit plán a upustit od dosažení země jinou cestou. Nakonec skončil uvězněn se svými loděmi přes rok u břehů Jamajky a čekal na vysvobození, které přišlo až v červnu roku 1504. 24. listopadu 1504, krátce před smrtí své ochránkyně královny Isabely, se vrátil fyzicky i psychicky vyčerpan do Španělska. V květnu 1506 zemřel ve Valladolidu, pravděpodobně stále přesvědčen, že země, které objevil, se nacházejí v Asii.

Na jaře roku 1499 se vypravili dva Kolumbovi důstojníci, Alonso de Ojeda a Juan de la Cosa, na cestu, jejímž cílem bylo proniknout jižněji než Kolumbus na své třetí cestě. Dostali se k jihoamerickému kontinentu poblíž Sutinami, navštívili pobřeží Guyany a Venezuely a záliv Maracaibo. Jedním z kapitánů výpravy byl Florentinec Amerigo Vespucci, který se odpoutal od loďstva, dostal se k ústí Amazonky na 5° j.š. a odtud pokračoval na východ ke Cape Saõ Roque. Pokud jsou tyto informace pravdivé, Vespucci objevil Brazílii, což by ho řadilo mezi největší objevitele.³⁰

Další cesty byly motivovány Kolumbovým objevem loviště perel v zálivu Paria během třetí cesty – Peralonso Niño v doprovodu Cristóbala Guerri podnikli výpravu s cílem naložit bohatý náklad a vrátit se zpět. Tento cíl také splnili jako jediní ze všech, kteří se tam v tomto období vydali. Se stejným cílem vyrazil se čtyřmi loděmi z Palosu koncem roku 1499 Vincente Yañez Pinzón. Doplnul až k brazilskému pobřeží do oblasti dnešního Pernambuca, odkud pokračoval podél brazilského pobřeží až k amazonské deltě. Ačkoliv nedorazil do Španělska s nákladem perel, musíme mu přiznat jeden velký úspěch a to primát objevení Brazílie a detailní prozkoumání amazonské delty.

³⁰ Baker, J.N.L., (c. d.), s. 81.

Předběhl tak v objevu o dobré dva měsíce Cabrala, který ke břehu Brazílie dorazil v dubnu 1500 (Pinzon v únoru).

Poslední z postkolumbovských cest podnikl sevillský notář Rodrigo de Bastidas roku 1500 v doprovodu Juana de la Cosa.³¹ Plavili se z Cádizu do Venezuely, důkladně prozkoumali pobřeží v západním směru, často kotvili a obchodovali s domorodci, prozkoumali ústí řeky Magdalena, přístav Cartagenu a Darienskou zátoku.

Po Ojedově expedici přešel Amerigo Vespucci do portugalských služeb a roku 1501 byl vyslán, aby pokračoval v Cabralových objevech. Tehdy se plavil podél brazilského pobřeží na jih od Cape Sao Roque. Existují spekulace, že doplul až do oblasti Patagonie. Tato cesta podobně jako předchozí s Ojedou vedla humanistu Martina Waldseemüllera k závěru, že on je skutečným objevitelem západní hemisféry a tento učenec použil pro označení tohoto kontinentu „Amerika“.³²

Na průzkumu vod severního Atlantiku se podíleli i Angličané. Ve druhé polovině 15. století byl Bristol patrně nejvýznamnějším anglickým přístavem. Bristolští po léta obchodovali s rybami a solí s Islandem a Irskem. Poté, co tento obchod začal vlivem anglo-dánské války v roce 1467 upadat, a stížnosti panovníkovi nebyly nic platné, začali se bristolští orientovat na zámořské cesty. Roku 1480 jistý John Jay ml. a další obchodníci financovali expedici vedenou zkušeným námořníkem Johnem Lloydem, která měla nalézt „Brazilský ostrov“³³. Domnívali se, že leží západně Irska, ale cesta trvající 6 týdnů nepřinesla žádné výsledky.

³¹ Juan de la Cosa byl známý a uznávaný kartograf. Právě z jeho mapy se dozvídáme Kolumbovy objevy. In: Penrose, Boies, (c. d.), s. 89.

³² Penrose, Boies, (c. d.), s. 92.

³³ Na mnoha mapách ze 14. a 15. století se objevuje tajemný ostrov Brasil. „Brasil“ je pojmenování vzácného druhu červeného dřeva, Irští je uvádí pod názvem Bakkam, identické s Bresillum.

Od roku 1490 vysílali Bristolští pravidelně každý rok 2–4 lodě se záměrem tento ostrov najít.³⁴ Mezi lety 1484 a 1490 přicestoval do Anglie John Cabot se třemi syny a usadil se v Bristolu. O původu tohoto mořeplavce se dlouho diskutovalo, ale výsledek bádání se ustálil na verzi o jeho janovském původu. Cabot roku 1476 přijal benátské občanství podmíněné zdejším patnáctiletým pobytem. John Cabot byl jistě informován o Kolumbově cestě³⁵ a na základě svých zkušeností se rozhodl hledat západní cestu do Indie.

5. března roku 1496 obdržel John Cabot od Jindřicha VII. „Patent k objevení nových a neznámých zemí.“³⁶ Navzory protestu španělského vyslance Cabot podnikl dvě cesty na západ. První cestu podnikl podle všeho ještě téhož roku po obdržení patentu od krále Jindřicha. K dispozici získal pouze jednu loď přibližných rozměrů Kolumbovy *Niňy*, jejíž jméno bylo *Matthew*.³⁷ Posádka lodi čítala kolem osmnácti mužů. Cabot pravděpodobně plánoval plout stejnou trasou jako Kryštof Kolumbus. Příliš detailů se o této cestě nedochovalo a zůstalo mnoho nezodpovězených otázek. Jednou z těch hlavních je, zda ho na cestě doprovázeli jeho synové. V patentu krále se uvádí zmocnění pro Johna Cabota a jeho syny, ale není jisté, jestli se plavby zúčastnili navzdory pozdějšímu tvrzení Sebastiana Cabota o tom, že celou expedici vedl sám, protože jeho otec byl již mrtev. Benátský vyslanec v Anglii Raimondo de Soncino referoval do Milána o Cabotově cestě takto: „Jeho Výsost vyslala nějakého Benátčana, který je

³⁴ Beazley, C. Raymond, John and Sebastian Cabot, *The Discovery of North America*, Londýn 1898, s. 146.

³⁵ Kolumbův dopis cestoval po všech přístavech Evropy. In: Morison, Samuel Eliot, *Great Explorers*, New York, 1978, s. 40

³⁶ Penrose, Boies, (c. d.), s. 143.

³⁷ Pan Morison odkazuje na kroniku „*Pettie Chronicle*“ jistého Williama Adamse, který uvádí v souvislosti s plavbou k Newfoundlandu v roce 1497 loď *Matthew*. In: Morison, Samuel, Eliot, *The Great Explorers*, New York, 1978, s. 48.

dobrý námořník a zkušený v objevování nových ostrovů, a on se v pořádku vrátil a objevil dva rozlehlé a úrodné nové ostrovy, rovněž objevil Sedm měst, 400 námořních mil od Anglie plavbou na západ.³⁸

Matthew vyplul z Bristolu kolem 20. května 1497. Po třiceti třech dnech plavby zakotvili u břehů Ameriky, což je stejná doba, jakou trvala Cesta i Kolumbovi. Cabot plul západním směrem s předpokladem, že dosáhne Kathaje. 24. června spatřila posádka hornatou pevninu severního Newfoundlandu, kterou pojmenovali St. John's.³⁹ Od další cesty na sever ho nejspíš odradil led a mráz, a proto se vydal k průzkumu pobřeží jižním směrem.⁴⁰ John Cabot doplul až k jižnímu cípu Newfoundlandu, kde našel záliv Placentia. Ten si mohl vysvětlit jako cestu do Asie, odkud se rozhodli stejnou cestou vrátit do Bristolu.⁴¹ 6. srpna 1497 se *Matthew* šťastně vrátil do Bristolu. Po návratu byl Cabot odměněn deseti librami a 13. prosince 1497 mu panovník přičkl roční důchod 20 liber. Veškeré odměny a zásluhy za cestu z roku 1497 byly přičteny jen Johnovi, což naznačuje, že se ani jeden z jeho synů expedice neúčastnili. Novou zemi král Jindřich VII. pojmenoval „the newe founde lande“, z čehož se později vytvořil dnešní Newfoundland. Jak napsal jeden Benátčan z Bristolu: „Cabotova cesta vyvolala v Anglii euforii. „Všichni mu prokazují čest a každý za ním běhá jako šílený.“⁴²

3. února 1498 vydal panovník Cabotovi druhý patent „našemu drahému Johnu Cabotovi, Benátčanovi“ k vystrojení šesti lodí

³⁸ Newton, A. P., (c. d.), s. 132.

³⁹ Později Francouzi tento ostrov pojmenovali Belle Isle, což mu zůstalo do dnešních dnů.

⁴⁰ Zajímavé je, že ve všech pramenech, které pojednávají o cestě Johna Cabota, není jediná zmínka o ledových krách nebo mlhách. In: Morison, Samuel, (c. d.), s. 52.

⁴¹ Domněnka, že se vrátili do Bristolu stejnou trasou jako připluli pochází z dopisu jistého Johna Daye nalezeného ve španělském archívu v Simancasu v roce 1956.

⁴² Barck, Oscar Theodor Jr., Colonial America, New York, 1958, s. 20.

s potřebnou výbavou „s nimiž se dopraví a doplují k zemi, kterou již objevil naším jménem.“⁴³ V tomto patentu se již král ani o Johnových synech nezmiňuje. Jednu loď vystrojil Jindřich VII. sám a další tři až čtyři vybavili obchodníci z Londýna a Bristolu. O druhé cestě toho víme ještě méně než o první. Soncino⁴⁴ se zmiňuje, že jedním z cílů expedice bylo založit faktorii „která bude důležitější pro obchod s kořením než Alexandrie.“ Hakluyt naznačuje, že flotila odplula z Bristolu někdy po 28. říjnu 1498. Ale podle Raymonda C. Beazleyho vyplul John Cabot na svou druhou cestu počátkem května 1498, pokusil se proniknout do Asie severozápadním směrem a někdy kolem 11. června tento pokus ztroskotal. Po tomto pokusu se vydal podél východního pobřeží Ameriky k mysu Hatteras (ne-li k Floridě). Anglický historik Polydore Vergil napsal, že „Cabot našel svou zemi někde na dně oceánu, kam se i se svou lodí potopil, protože od té doby už o něm nikdo nikdy neslyšel.“⁴⁵ Tato cesta, ačkoliv ji lze považovat za neúspěšnou, ve své době vyvolala takový rozruch, že dokázala vyvolat i dotazy Španělů a současně zajistila Johnovu synovi Sebastianovi budoucí postavení autority pro otázky plavby na severozápad. Osobnost Johna Cabota je stále obestřena mnoha tajemstvími a nezodpovězenými otázkami, přesto si zaslouží pozornost jako jeden z nejvýznamnějších mořeplavců, kteří prozkoumávali břehy severní Ameriky.

Neméně tajemnou osobou byl Johnův syn Sebastian, ačkoliv o něm máme přece jen více informací. Názory badatelů na tuto osobu se dlouhou dobu lišily. Někteří Sebastiana Cabota považovali za obyčejného podvodníka, který se nestydatě snažil těžit z úspěchů svého otce, a jiní ho považují za hodného kariéry,

⁴³ Morison, Samuel Eliot, (c. d.), s. 72.

⁴⁴ Raimondo Soncino byl milánský vyslanec v Londýně v době Cabotových cest.

⁴⁵ Morison, Samuel Eliot, (c. d.), s. 73.

kteřou si vybudoval na španělském dvoře. Většina názorů se shoduje na druhé variantě. Pro tuto verzi mluví fakt, že dlouho zastával úřad pilota mayor,⁴⁶ který před ním i po něm zastávali jen ti nejvýznamnější a nejzkušenější mořeplavci jako byli Vespucci nebo De Solís. V tomto směru byla konkurence velmi tvrdá a neschopný „tlučhuba“ by těžko obstál.⁴⁷ Navíc si dokázal získat důvěru Jindřicha VIII., kardinála Wolseye, Ferdinanda Aragonského, Karla V., Edvarda VI. a svých benátských krajanů. Jeho instrukce pro podniky Chancellora a Willoughbyho roku 1553 svědčí o schopnostech a praktických znalostech potřeb takovýchto expedic. Sebastian zůstal po smrti otce v anglických službách až do roku 1512⁴⁸, kdy odcestoval na Pyrenejský poloostrov na pozvání španělského krále. Ferdinand I. ve svém dopise zdůrazňuje hlavně jeho schopnosti v „navigaci k Indii a ostrovu Bacallaos (Newfoundland).“⁴⁹ 20. října 1512 byl jmenován španělským námořním kapitánem se služným 50 000 maravedí. Až nový španělský král Karel, který se dostal do země až téměř dva roky po smrti Ferdinanda Aragonského, jmenoval Sebastiana Cabota v roce 1518 pilotem mayor.

I během svého pobytu ve Španělsku se Sebastian Cabot nevzdával myšlenky na hledání severozápadního průlivu do Kathaje, ale ve své zpovědi Peteru Martyrovi tvrdí, že takový průjezd by byl užitečný spíše pro severní národy než pro

⁴⁶ Vrchní kormidelník u Casa de la Contratación. Jedná se o španělský úřad, který se staral o obchod s Indií. Piloto mayor měl na starosti školení posádek v navigaci, sestavování map, atd.

⁴⁷ Peter Martyr zveřejnil v roce 1516 záznam o Cabotově cestě k břehům Newfoundlandu a později vydal celý spis o jeho životě i kariéře ve Španělsku. Peter Martyr se stal jakýmsi samozvaným kronikářem Sebastiana Cabota, ale vzhledem k faktu, že mu svou historii vyprávěl sám Sebastian a mnoho věcí nekoresponduje se skutečností, je nutné brát jeho text s rezervou.

⁴⁸ Nicméně existují sporné zprávy o jeho dalších podnicích po smrti svého otce. Možná data jsou roky 1508, ale i 1509 a další. In: Newton, A. P., (c. d.), s. 215.

⁴⁹ Quinn, D. B., *England and the Discovery of America 1481-1620*, Londýn 1973, s. 145.

Španělsko, a proto neinicioval žádnou plavbu během svého pobytu na Iberském poloostrově.⁵⁰

V roce 1522 se do Španělska vrátil ze své cesty kolem světa Fernand Magellan, portugalský plavec ve službách Španělska, který objevil možnost jihozápadní cesty do Asie. Průplav Magellanovým průlivem byla ale navigačně velmi komplikovaná záležitost a ztroskotalo na něm mnoho snah.

V období po smrti krále Ferdinanda měl Cabot podniknout ještě cestu ve službách Jindřicha VIII. Anglický král a kardinál Wolsey pozvali Cabota do Anglie se záměrem postavit ho do čela výpravy k severoamerickým břehům, plánované na rok 1521. Společnosti, které se měly na výpravě podílet, ale osobu Sebastiana Cabota v čele expedice zamítly, protože nechtěly vkládat důvěru „v jednoho muže, jménem Sebastian, jak jsme pochopili. Tentýž Sebastian, který nikdy v těchto zemích nebyl.“⁵¹ Tím se na několik dalších let Cabotovy styky s Anglií přerušily.

Během svého dalšího působení ve Španělsku si Sebastian získal pověst jako kartograf, ale ztroskotal jako praktický badatel a vedoucí expedic, což si bezpečně ověřil během laplatské expedice, která málem zničila celou jeho kariéru. 3. dubna roku 1526 byl vyslán k Ostrovům koření, kam nikdy nedorazil a změnil směr plavby. 28. října se ztratila vlajková loď u ostrova Santa Catalina a flotila doplula do oblasti La Plata 25. března 1527. Téměř tři roky zde strávil neúspěšným průzkumem, pokusy o osídlení či hledáním zlata. Po mnoha strastech vyrazil v listopadu 1529 zpět domů. Po návratu do Španělska byl po slyšeních před Indickou radou v roce 1531 odsouzen ke čtyřletému pobytu ve španělském Maroku.⁵² Karel V. mu však dal milost a vrátil mu titul piloto mayor. Do Maroka nebyl nikdy deportován, o čemž svědčí i fakt,

⁵⁰ Quinn, D. B., (c. d.), s. 145.

⁵¹ Quinn, D. B., (c. d.), s. 146.

⁵² Morison, Samuel E., (c. d.), s. 87.

že na jaře roku 1533 pracoval na planisféře pro Indickou radu. Pro dobu 1534–1548 máme velmi málo informací až do Sebastianova návratu do Anglie roku 1548. V této době se opět uchýlil v Bristolu a odvolával se na dřívější slávu svého otce a patent z roku 1496 a zároveň obnovil styky s Benátkami, prostřednictvím jejich vyslance v Londýně Giacomu Sorenza. Cabotovo postavení v Anglii nebylo tolik významné jako ve Španělsku. Právě v této době se připravovala plavba na severovýchod plánovaná na rok 1553 ve spojení s Company of Merchant Adventures, kterou vedli Chancellor a Willoughby. Od prosince roku 1551 stál Sebastian Cabot v čele této společnosti. Právě cesta Willoughbyho a Chancellora objevila pro anglický trh i politiku Rusko. Lodi obou mořeplavců se rozdělily u břehů Norska a už nikdy se nesetkaly. Willoughby a jeho posádka zmrzli poblíž polárního kruhu v Laponsku, ale Chancellor úspěšně obeplul Severní mys, veplul do Bílého moře, dostal se do Moskvy a otevřel Anglii spojení s Ruskem Ivana Hrozného. V době expedice bylo Cabotovi již 78 let a funkce guvernéra Company of Merchant Adventures vyžadovala, aby zůstal doma. V době návratu Chancellora již vládla v Anglii královna Marie. Změny na trůně využil španělský král a oficiálním listem opět požádal královnu o návrat Sebastiana Cabota do Španělska. Na tuto žádost odpovídá, sám Cabot omluvným dopisem odvolávajícím se na zdravotní důvody, jež překážely jeho návratu na Pyrenejský poloostrov.

Poslední akcí, na které se Sebastian Cabot podílel, byla expedice Stephena Borrougha na severovýchod roku 1556, s cílem mj. pátrat po ztracené Willoughbyho lodi. Cabot osobně dohlížel na přípravu expedice. Krátce poté se vzdal funkce guvernéra Moskevské společnosti, ačkoliv mu její charta zaručovala tento

úřad doživotně. Na konci roku 1557, někdy mezi daty 29. červencem a 25. prosincem, Sebastian Cabot zemřel.⁵³

⁵³ Penrose, Boies, (c. d.), s. 145.

Politické a ekonomické podmínky tudorovské éry

Po vítězství u Bosworthu 22. srpna 1485 čekal nového anglického krále Jindřicha VII. nesnadný úkol centralizovat moc a získat si respekt staré šlechty. V jeho prospěch hrál fakt, že většina šlechty zahynula v dlouhé občanské válce a tak měl král volné ruce ke jmenování nové z vyšších středních vrstev, která byla pevně připoutaná k centrální moci, ať úřady nebo majetkem. Jedním z prvních kroků, který měl oslabit nezávislou moc staré šlechty, byl zákon zakazující vydržování drábů. Jednalo se o členy soukromých ozbrojených jednotek, které si kolem sebe vytvořili členové šlechtických domů během války. Zároveň omezil libovůli samotných šlechticů zřízením speciálních soudních tribunálů, zvaných Star chambers, jež měly pravomoc soudit mocné, kteří opovrhovali běžnými soudy.

Jindřich položil pevné základy pro centrální moc tudorovských panovníků. Anglie v době Jindřicha VII. byla oproti Francii a Španělsku malou, agrární a řídké zalidněnou zemí, proto se držela spíše politiky rovnováhy sil, než aby se pouštěla do riskantních a nákladných podniků. Než se Anglie mohla stát zemí s velkou říší v zámoří, bylo nutné, aby se zbavila všech středověkých přežitků, které ji oslabovaly.⁵⁴ Jindřich VII. je všeobecně znám jako nesmírně spořivý panovník, který po sobě zanechal dostatečně vysokou sumu pro pevný start vlády svého syna.

Jindřich VIII. nastoupil na trůn v roce 1509, ale na rozdíl od svého otce byl spíše znám svou výstředností a náročným životním stylem. Na jedné straně sjednotil Anglii ničením rozkladných sil a na druhé straně začal budovat silné loďstvo. Jeho výdaje lze chápat jako politický manévr, kterým si vydržoval starou šlechtu

⁵⁴ Wood William, Elizabethan Sea Dogs. A Chronicle of Drake and His Companions., New York 1918, s. 20.

v pozicích dvořanů, čímž eliminoval opozici. Vzhledem ke stavu královské pokladnice, který mu zanechal jeho otec, byl také určitou dobu nezávislý na parlamentu, což mu pomohlo posílit jeho pozici.⁵⁵ Nicméně účast Anglie na několika nákladných válkách a již zmíněný životní styl brzy přivedly Jindřicha VIII. k finanční krizi. Na tuto situaci si král našel recept typický pro většinu absolutních panovníků jeho doby, postupně zlehčoval minci, což představovalo jistý jednorázový a nemalý příjem státní pokladny, ale po něm ihned následovalo zvýšení cen, které opět komplikovalo a zhoršovalo situaci, což vedlo k dalšímu zlehčení mince, až obchod upadl do zmatku, ceny se zvyšovaly a mzdy rapidně klesaly. Tato politika vedla široké vrstvy vstříc absolutní chudobě a to nejen nejnižší vrstvy společnosti, ale i obchodníky a majitele půdy. V letech 1536 až 1539 král Jindřich postupně zrušil kláštery a jejich majetek rychle rozprodal.

Zrušení klášterů je úzce spojeno s královskou reformační politikou – v roce 1531 se král Jindřich VIII. prohlásil za hlavu anglické církve. Toto rozhodnutí mělo mnoho důvodů různé povahy. Osvobozením od placení vysokých částek papežskému stolci počínaje a rozvodem s Kateřinou Aragonskou konče. Velkou částí se na tomto rozhodnutí podílela také zahraniční politika krále vůči Francii a Španělsku: Jindřich VIII. zahájil svou politiku jako spojenec Španělska a Habsburků v jejich boji o Itálii s francouzským králem Františkem I. „Když byl František I. Roku 1525 drtivě poražen a zajat, začal se Jindřich VIII. odklánět od Španělska k oslabené Francii. Bylo to dáno tím, že ve stejné době začal uvažovat o rozvodu s první manželkou Kateřinou Aragonskou, protože ze všech dětí, které porodila, zůstala naživu

⁵⁵ Wood, William, (c. d.), s. 21.

jen dcera Marie.“⁵⁶ Na zřízení nové anglikánské církve papež reagoval exkomunikací Jindřicha VIII.

Rozchod s Římem byl legalizován anglickým parlamentem v roce 1534. Jednalo se spíše o politický krok a charakter vyznání v Anglii se téměř nezměnil. Anglie zůstala stále katolická s tím rozdílem, že jejím nejvyšším představitelem již nebyl papež, ale panovník.⁵⁷ Až Eduard VI. učinil anglikánskou církev protestantskou. Byla zavedena nová kniha modliteb, liturgie a články víry byly podstatně odlišné od římské církve.

Rozchod s Římem uvítala velká část obyvatel a dokonce i část kléru hlavně kvůli oproštění od placení poplatků Římu, ale machinace s církevním majetkem vyvolávaly u veřejnosti spíš odpor. Král byl nucen již roku 1536 čelit povstáním na severu Anglie. Ani anglický panovník nebyl ochoten tolerovat kalvínské a luterské učení, které ovládlo ostrovy, a jeho stoupence důsledně stíhal. O to více je překvapivé, že jeho syn byl vychováván v protestantském duchu.

V roce 1540 ustavil král formálně Tajnou radu, poradní orgán, odpovědný králi a mimořádné výbory kontrolující zvláštní záležitosti a v roce 1546 ustavil Úřad admirality a námořních záležitostí pro loďstvo.⁵⁸ Poté, co byl Jindřich VIII. exkomunikován, se angličtí námořníci dostali na mušku všem pirátům katolických zemí a španělská inkvizice ve španělských přístavech byla velmi bdělá vůči anglickým lodím v jejich přístavech.⁵⁹

V roce 1547 převzala za nezletilého Eduarda VI. vládu regentská rada v čele s lordem Sommersetem. Sommerset kladl

⁵⁶ Polišínský Josef, Dějiny Británie, Praha 1982, s. 87.

⁵⁷ Stearns, Monroe, Elizabeth I., Londýn 1970, s. 15.

⁵⁸ Jindřich VIII. se aktivně účastnil modernizace námořnictva a dokonce navrhl i jistá zlepšení pro jejich konstrukci. In. Wood, William, (c. d.), s. 22.

⁵⁹ Wood, William, (c. d.), s. 29.

důraz na protestantství a za jiných časů by asi následovala válka s katolickými zeměmi a papežem, ale ne na konci čtyřicátých let, kdy se reformace rozšiřovala po celé Evropě, měli katoličtí vládci dost starostí ve svých vlastních zemích. Kdyby se Karel V. pustil do války s protestantskou Anglií, asi by to zvedlo vlnu nevole v Nizozemí, Francie měla své hugenoty a Skotsko od každého část.

Sommerset si svou důsledností při kontrole dodržování Zákona proti ohrazování získal mnoho nepřátel mezi šlechtou a svým váhavým jednáním při zásahu proti vzpouře v Norfolku roku 1549 se politicky zcela odepsal a do čela politiky vstoupil vévoda z Northumberlandu.

Po smrti Eduarda VI. nastoupila na anglický trůn roku 1553 dcera Jindřicha VIII. a Kateřiny Aragonské Marie, zatvrzelá katolička a ještě zatvrzelejší odpůrkyně Northumberlanda. Střet s Marií se mu stal osudným. Marie si udržela silnou pozici a sympatie si získala návratem ke katolictví a obnovením styku s Vatikánem. Tím se situace na moři stala bezpečnější než na souši.⁶⁰ V zahraniční politice tato katolická královna podlehla tlaku Španělska a roku 1557 ztratila ve válce proti Francii Calais. „Tamní sklad vlny se sice zmenšil, ale přesto to byla trpká ztráta, kterou pocíťovali hlavně obchodníci, vždy rozhodní protivníci spojení se Španělskem. Jen vědomí, že Marie umírá, zabránilo povstání.“⁶¹

Alžběta I., dcera Jindřicha VIII. a Anny Boleynové, se narodila v roce 1533 v Greenwichi. Když jí byly tři roky, její matka byla obviněna z cizoložství a sťata. Alžběta byla parlamentem na žádost krále prohlášena za nelegitimní a vychovávána v ústraní. Až krátce před svou smrtí Jindřich VIII. své rozhodnutí revidoval

⁶⁰ Wood, William, (c.d.), s. 32.

⁶¹ Polišínský Josef, Dějiny Británie, Praha 1982, s. 89.

a připustil Alžbětiny nároky na anglický trůn.⁶² Alžbětě bylo 14 let, když její otec zemřel a na trůn nastoupil její nevlastní bratr Eduard VI., za jehož vlády žila v bezpečí daleko od dvorských intrik. Mariina vláda byla pro Alžbětu obdobím, kdy byla vězněna v Toweru a ačkoliv ji později královna propustila do domácího prostředí, byla pod neustálým dohledem a nemohla si být jakožto protestantka jista životem.⁶³ Marie zanechala Alžbětě zemi bez jakékoliv vnitřní stability a zahraniční situace se také nejevila být nejružovější. Ztráta Calais a rekatolizační náboženská politika vytvořila v zemi negativní atmosféru. V zahraniční politice neustále probíhala válka s Francií, Skotsko na severu představovalo kontinuální nebezpečí, Španělsko se postupně přetvářelo ze spojence na nepřítele a papež odmítl Alžbětu I. uznat jako legitimní královnu.⁶⁴

Alžběta I. se velmi opatrně vrátila k reformační politice svého otce. Opatrnost byla namístě vzhledem k faktu, že papež měl na anglický trůn vlastní kandidátku – skotskou královnu Marii Stuartovnu. Církev ve Skotsku byla zdiskreditovaná a úplatná, hnutí proti anglické královně mělo širokou a pevnou základnu mimo jiné i proto, že se tam kalvinismus prosadil mnohem snáze.

Anglo-skotské vztahy byly napjaté již od počátku 16. století. Vévoda ze Sommersetu se snažil spor ukončit sňatkem Eduarda VI. s Marií Stuartovnou, dcerou Jakuba V. Ve snaze urychlit jednání vtrhl s armádou do Skotska, čímž jistě pohřbil veškeré myšlenky na sňatek. Marie uprchla do Francie, kde se provdala za následníka trůnu. Tím se situace ve Skotsku změnila. V roce 1559 zde propuklo povstání proti francouzské okupaci a Francouzi byli s anglickou pomocí vyhnáni. V roce 1561 se devatenáctiletá Marie

⁶² Kovář, Martin, První léta alžbětinské Anglie, Historický obzor, III-IV, 1999, s. 50.

⁶³ Wood, William, (c. d.), s. 50.

⁶⁴ Wood, William, (c. d.), s. 53.

vrátila zpět do Skotska, ale po šesti letech vlády byla sesazena ze skotského trůnu ve prospěch jejího syna Jakuba VI. a uprchla do Anglie. Popravou vévody z Norfolku se Alžběta dostala do situace, kdy pro ni Marie představovala přímou hrozbu. A to také vzhledem k bule papeže Pia V. z února 1570, která Alžbětu vyobcovala z církve.⁶⁵ Alžběta reagovala omezením náboženské tolerance a „zatlačila do ilegality činnost potencionálních spiklenců.“⁶⁶

Prvním Alžbětiným úkolem v oblasti zahraniční politiky bylo dokončit vyjednávání o míru s Francií. Klíčovým problémem byla otázka Calais. Hrdost Alžbětě nedovolila vzdát se posledního anglického území na kontinentu a spoléhala na podporu Filipa II. V mírové smlouvě podepsané 2. dubna 1559 v Cateau-Cambrésis nakonec dosáhla svého a Calais bylo dáno do poručnictví francouzského krále, nicméně formálně zůstalo Anglii.⁶⁷ V oblasti zahraniční politiky nebylo možné se vyhnout zatažení do boje nizozemských stavů proti Španělsku. Alžběta poskytovala až do roku 1572 podporu námořním gézům, ale teď byla nucena je, na nátlak španělské diplomacie, vypovědět z anglických přístavů. Anglo-španělské vztahy narušily i nevydařené námluvy Filipa II. u Alžběty, která se nikdy nevyjádřila, ale nechávala si prostor pro diplomatické manévry. Poté, co Filip pochopil, že ze sňatku nic nebude, soustředil se na intriky a úskoky s pomocí svých vyslanců na Alžbětině dvoře. Vzájemným vztahům nepomohly ani snahy anglických obchodníků participovat na koloniálním obchodě Španělska a Portugalska. Také Nizozemci se snažili proniknout do španělských a portugalských kolonií a od roku 1566 přepadali

⁶⁵ S ohledem na fakt, že Marie Stuartovna se provdala za francouzského následníka trůnu, si mohla Alžběta I. být jistá, že proti případným nárokům Marie by se okamžitě postavilo Španělsko Filipa II. In: Kovář, Martin, První léta, (c. d.), s. 51

⁶⁶ Polišínský Josef, Dějiny Británie, Praha 1982, s. 90.

⁶⁷ Kovář, Martin, První léta, (c. d.), s. 53.

španělské državy i nákladní lodě směřující do španělských přístavů. I Francouzi se zapojili v době španělsko-francouzského konfliktu a není divu, že i Angličané chtěli vytěžit co nejvíce.

Po roce 1572 se napětí mezi Anglií a Španělskem stupňovalo. Roku 1577 uzavřela královna oficiálně spojenečství s nizozemskými stavy a roku 1585 jim poslala vojsko, vedené hrabětem z Leicesteru, jako reakci na odhalení španělských intrik v letech 1583–1584. Poslední kapkou bylo odhalení spiknutí úzce spojeného s osobou Marie Stuartovny v roce 1586. To vedlo až k rozhodnutí postavit ji před soud a popravit, čemuž se Alžběta do poslední chvíle vzpírala. Nakonec byla exekuce vykonána a skotská královna byla 8. února roku 1587 sťata.⁶⁸ Důsledkem byl otevřený konflikt se Španělskem a pokus o invazi do Anglie, který byl přerušen v únoru roku 1588 drtivou porážkou španělské „Velké armady“ v Lamanšském průlivu.

Alžběta I. nechávala volnou ruku obchodním aktivitám všeho druhu, které mohly pozvednout anglický obchod. Angličtí obchodníci se sdružovali do privilegovaných, monopolních obchodních společností a už roku 1554 vytvořili Moskevskou společnost, roku 1579 Východní společnost pro obchod s Pobaltím a Skandinávií, roku 1581 Tureckou pro oblast východního Středomoří a 1588 Africkou pro obchod s otroky. V roce 1600 následovala ta nejznámější – Východoindická společnost. V druhé polovině Alžbětiny vlády se také stále více projevovaly snahy o založení kolonie v severní Americe, jejichž hlavním aktérem byl královnin oblíbenec sir Walter Raleigh, podporovaný Francisem Walsinghamem a dalšími. Kolonizační snahy se však neomezovaly jen na zámorí. Sir Walter Raleigh i Humphrey Gilbert se přímo účastnili procesu kolonizace Irska v 80. a 90.

⁶⁸ Williams, Neville, *The Life and Times of Elizabeth I.*, London, 1972, s. 176.

letech 16. století a nutno dodat, že tento proces lze považovat ze jednu z nejčernějších stránek Alžbětiny vlády.⁶⁹

V tomto období se také stabilizovala situace ve Skotsku pod vládou Jakuba VI., který byl prohlášen oficiálním Alžbětiným nástupcem. V roce 1586 zemřel nejoblíbenější královnin rádce hrabě z Leicesteru a na jeho místo byl jmenován hrabě z Essexu. Jeho neúspěchy při potlačení irského povstání vedeného Hughem O’Neillem v roce 1597, který Essex zatláčil do defenzívy, vedlo Alžbětu k rozhodnutí nahradit ho lordem Montjoyem, jemuž se podařilo zastavit povstalce roku 1601 u Kinsale. Hrabě z Essexu byl nakonec odsouzen k smrti, poté co se pokusil o převrat v Londýně.

Alžběta I. politicky pozvedla Anglii a měla během celé své vlády politiku pevně v rukou. Problém protestantismu byl vyřešen, správa země fungovala, ale i přesto po sobě královna zanechala prázdnou státní pokladnu a nevyřešenou finanční politiku, úzce spojenou s korupcí u dvora, která se rozbujela především v devadesátých letech.

⁶⁹ Rowse, A. L., *The Expansion of the Elizabethan England*, Londýn 1972, s. 135.

Angličtí piráti ve španělských a portugalských sférách vlivu

V roce 1558 Alžběta I. nastoupila na trůn země, která byla na pokraji bankrotu, ve válce s Francií a sužovaná náboženskými sváry. I tak byla Anglie Alžběty I. „Anglií velkých činů a ještě větších snů.“⁷⁰

Obchod v tomto období nebyl na takové úrovni jako ve Španělsku nebo Portugalsku, kde toto odvětví vzkvétalo především díky zámořským držávám. Španělsko i Portugalsko měly pro své námořníky vždy dostatek práce, tudíž se v těchto zemích piraterie příliš neuchytila.⁷¹

Již za Eduarda VI. a Marie byl silně zakořeněn zvyk profitovat na portugalském a někdy i španělském obchodním loďstvu a těžko by se tento trend jakkoliv oslabil v době, kdy na trůn nastoupila královna, která po několika letech vlády přerušila diplomatické styky se Španělskem. Za vlády Filipa II. a Marie byli oběti anglických pirátů jen Portugalci, ale časem Angličané pochopili, že za daných vztahů mezi Anglií a Španělskem si mohou dovolit parazitovat i na španělském obchodu. V prvních letech Alžbětina panování tvořily stížnosti portugalského a španělského vyslance

⁷⁰ Wood, William, (c. d.), s. 25.

⁷¹ Gosse, Philipe, *Histoire de la piraterie*, Paris 1933, s. 131.

Zajímavý názor na absolutní absenci piraterie mezi španělskými námořníky vyjádřil i James Williamson, který píše, že v Anglii vznikaly soukromé podniky, aniž by byly zbytečně omezovány ve způsobu jejich podnikání, ale pokud by to stát vyžadoval, nejspíš by své způsoby práce jeho požadavkům přizpůsobily. Samozřejmě, že na okraji této skupiny byli právě piráti a rebelové jakožto nelegální podnikatelé. Ale podle pana Willliamsona je právě toto jejich zneužívání svobody v podnikání poskytnuté státem důkazem její existence. Většina z nich by však mohla být eliminována tvrdou vládou. Despotický systém ve Španělsku nikdy neumožnil vytvoření ani pirátů natož soukromých podnikatelů. Podle autora je jejich absence známkou slabosti španělského systému, nikoliv síly. In: James Williamson, *The Age of Drake*, Londýn 1938, s. 113.

na anglické piráty většinu jejich aktivit u anglického dvora.⁷² Španělský vyslanec se ohrazoval proti zajímání španělských lodí a proti prodávání posádek na tržištích.

V roce 1560 se zvedl španělský odpor vůči dvěma Angličanům, kteří se zmocnili španělské lodi mezi Azorami a Kanárskými ostrovy, když se vracela z Antil. Tito muži připluli i s lodí na jeden z kanárských přístavů, kde byli zatčeni Španěly a vsazeni do vězení. Po několika měsících se jim podařilo uprchnout a vrátit se do Anglie.⁷³ Incident vyvolal okamžitou reakci španělské strany – všichni angličtí obchodníci i s jejich loděmi, kteří se v té době nacházeli v kanárských přístavech byli postiženi různými tresty a jejich náklady byly zabaveny. Anglická reakce na roztržku byla velmi opatrná a královna se snažila ze všech sil zabránit otevřenému konfliktu. Alžběta se oficiálně omluvila a snažila se zjednat nápravu. Dala příkaz k vypravení dvou lodí, které se měly zmocnit pirátů operujících u pobřeží Devonshiru a Cornwallu a jejich provoz měl být financován ze zabavené kořisti. Alžběta I. přistoupila i k dalším tvrdým opatřením proti anglickým pirátům včetně různých zátahů. Lze tedy ve zkratce říci, že v prvních letech své vlády se Alžběta I. upřímně snažila o řešení této situace a je nutné připustit, že se jí to částečně i dařilo. Podařilo se jí vyčistit La Manche od korzárů, kteří působili mimo velké organizované skupiny pirátů, ale ti situaci řešili tím, že těžišť své činnosti přesunuli na jih Irska a k ostrovům u západního pobřeží Skotska.

V dlouhodobém horizontu neměly její snahy šanci na úspěch, protože piraterie byla v tuto dobu již plně v Anglii zakořeněna nemluvě o nasazených lidech v právním systému Anglie. Když byl

⁷² Gosse Philip, (c. d.), s. 132.

⁷³ Gosse, Philip, (c. d.), s. 134.

nějaký pirát, patřící k jedné z frakcí chycen, byl po krátkém trestu u královského námořnictva propuštěn.

Místní veřejné mínění bylo plně na straně těchto skupin. Nižší funkcionáři v přístavech pravidelně dostávali své úplatky za zavírání očí před těmito postupy. Lze najít mnoho případů takového jednání.⁷⁴ Také celní úředníci i úředníci v přístavech byli otevřeně spolčeni s těmito skupinami. Mnohem důležitější pro ně však byli vysocí úředníci a šerifové loďstva, kteří tyto akce řídili z pozadí. Nejznámějšími byli William Hawkins, bratr pokladníka námořnictva a Sir Richard Grenville, hrdina „Revenge“, kteří oba dva ve stejnou dobu čelili obvinění z piraterie před Tajnou radou.

Pro podporu mořeplavectví a piraterie v Anglii také hrál špatný stav cest v Anglii. Převoz po moři byl v této době nejlevnější dopravní prostředek. Pokud nebyli piráti příliš hrabiví, bylo levnější přepravit zboží z jednoho místa v Anglii do druhého po moři.

Efektivní reakce Londýna přišla jen v případech, kdy padl do rukou pirátů někdo vlivný, jako se to stalo roku 1573. Hrabě z Worcesteru cestující z Doveru do Boulogne s darem pro dceru Karla IX. byl přepadem piráty. Následoval doslova hon v oblasti La Manche a opravdu jich bylo několik stovek pochyťáno a vsazeno do vězení. Oběšení však byli jen tři a většina jich byla po intervenci vlivných osob, investorů a členů bohatých pirátských rodů propuštěna.

Jak se postupně nad zemí začala stahovat mračna války, dávala Alžběta čím dál více pocítit svou snahu buď piráty odstranit, nebo je angažovat v královském námořnictvu. Mimo organizované skupiny samozřejmě v těchto oblastech působili také jednotlivci, jejichž příběhů je znám bezpočet.

⁷⁴ Například když radnice v Southhamptonu obdržela vysoký úplatek od makléřů nakupujících ukradené zboží, propustila několik zadržených pirátů. Gosse Philip, (c. d.), s. 134.

Jestliže byla Alžběta přísná k pirátům, kteří operovali v anglických vodách, více shovívavosti projevovala k těm, kteří se vydali trochu dále. Jakmile nepřátelství proti Španělsku začalo narůstat, nejen že zavírala oči před agresí vůči jeho lodím, ale dokonce se na nich, jak známo, podílela. V době války byla piraterie sankcionována státem, ale za Alžběty I. se stát stával komplicem. Výsledkem této neoficiální podpory bylo nejen bohatství plynoucí do země, ale zároveň se vytvářela vrstva zdatných zkušených námořníků, kteří měli v pozdější době zbavit zemi obav z porážky největším a silnějším nepřítelem.

Pohled anglických pirátů byl upřen především k zámořským teritoriím, z nichž do Španělska připlouvaly lodě plně naložené zlatem a drahým zbožím. Španělsko dominovalo díky propracovanému koloniálnímu systému. Do Ameriky bylo importováno zboží, které Španělé potřebovali k udržení jejich životního stylu v americkém prostředí a pro placení tohoto zboží vyvinuli systém koloniálního hospodářství, zemědělství a dolů pro produkci artiklů, vyvážených do Španělska. V polovině 16. století otevřeli Španělé v Potosí nejbohatší stříbrné doly na světě. To vedlo k širokému rozvoji transatlantického obchodu, evropská populace se ve španělských državách rychle rozšiřovala a jejich kupní síla také. V koloniích bylo stále více vyžadované andaluské víno a olej, ale i zbraně, látky, sklo, knihy, atd. Lodě se vracely naložené kůžemi a cukrem, později čím dál větším množstvím mincovního kovu, především stříbra a také množství různých luxusních produktů jako byly kakao, šarlat nebo tabák, jehož spotřeba se ve Španělsku stále zvyšovala. Průměrná roční tonáž dovezeného zboží ze Sevilly se zvýšila z 7000 nebo 8000 tun ve čtyřicátých letech 16. století na 20 000 tun v osmdesátých letech,

což představovalo asi desetinu plavební kapacity Španělska. Vrchol představoval rok 1608 s neuvěřitelnými 45 000 tun.⁷⁵

Tlak, který Alžběta I. vyvíjela na piráty v místních vodách, způsoboval, že se vydávali stále dále od anglických břehů, tudíž co nejdále od výkonu anglického práva. Někteří odešli do Španělska a zvolili život na některé z maurských pevností a jiní raději emigrovali na některý z Karibských ostrovů nebo Kanárské ostrovy a křižovali Atlantik v naději, že narazí na některou ze španělských lodí naloženou zlatem a drahými kameny. Největší poklady čekaly na ty, kteří se nebáli pustit do španělských vod. Nejproduktivnější a nejbohatší doly se nacházely ve vícekrálovství Peru, jehož přístavy byly všechny na pobřeží Tichého oceánu a prakticky nepřístupné atlantické obchodní plavbě.

Španělský atlantický obchod prosperoval. Přesto docházelo k velkým ztrátám lodí, které byly přetíženy jejich schopností manévrování byla omezená a nemohly se bránit na otevřeném moři.

Angličané byli během Mariiny vlády i v prvních letech vlády Alžběty I. v postavení, kdy se mohli pokusit o navázání pokojného obchodu se Španěly, protože vztahy mezi oběma zeměmi byly relativně přátelské. Ze dvou nejvíce žádaných komodit ve Španělsku, tedy látek a otroků, byli Angličané přímými výrobci prvního a druhé mohli dodat s rizikem roztržky s portugalskými autoritami.

Ve třicátých letech se podařilo Williamu Hawkinsovi navázat legální obchodní kontakty s Lisabonem a Sevilou a dokonce podnikl několik cest do portugalské Brazílie. Není divu, že jeho syn, John Hawkins, vysoký státní úředník, kráčil ve stopách svého

⁷⁵ Parry, J. H., *The Age of Reconnaissance. Discovery, Exploration and Settlement 1450–1650*. London 1963, s. 225.

otce. V šedesátých letech podnikl několik cest s cílem prodávat španělským osadníkům černé otroky z portugalských oblastí.

V roce 1562 se John Hawkins vydal na první cestu za obchodem do španělských teritorií. Již předtím několikrát plul na Kanárské ostrovy, ale nyní se chystal vydat a ke španělským državám v Karibiku. Na tomto skromném podniku se třemi malými loděmi a posádkou o počtu sto osob, se finančně podílel pokladník královského námořnictva a dva vysocí úředníci města Londýna. Nejdříve dorazil na Tenerife, kde najal španělského kormidelníka a poslal vzkaz potencionálním kupujícím na Hispaniolu⁷⁶, že tam v nejbližší době dorazí s nákladem otroků. Při zastávce v Sierra Leone získal tři sta domorodců, které unesl nebo koupil od portugalských zprostředkovatelů, kteří si následovně stěžovali královně Alžbětě, že byli Hawkinsem k prodeji násilím donuceni. S tímto nákladem plul přes Atlantik na Hispaniolu, kde po delším vyjednávání získal od místních úřadů povolení otroky zde prodat. Zaplatil clo a licenční poplatky a dokonce si obstaral potvrzení, že jednal v míru a bez nátlaku. Celá cesta byla velmi výnosná a úspěšná a proto začal John Hawkins plánovat další a odvážnější výpravu.

Přípravy byly dokončeny již roku 1564 a kapitán mohl vyplout na druhou výpravu. Jeho flotila se skládala ze čtyř lodí a 170 mužů v posádkách. Tentokrát byla jednou z přímých podílnic i královna a na výpravu půjčila loď *Jesus of Lubeck* (700t), jež dosud sloužila v královském námořnictvu. Španělský vyslanec protestoval proti této výpravě, ale jeho kroky byly ignorovány. Detailní popis druhé cesty Johna Hawkinse poskytl jistý John Sparke, přímý účastník výpravy.⁷⁷

⁷⁶ Dnešní Haiti.

⁷⁷ *Voyages and Discoveries. The Principal Navigations Voyages, Traffiques and Discoveries of the English Nation*, ed. Jack Beeching, Middlesex 1972, s. 105-117.

Během cesty na ostrov Tenerife na Kanárských ostrovech poznamenalo náladu na lodích smrtelné neštěstí. Jednoho muže z posádky zabila kladka od větrem zlomené kosatky. Hawkins získal náklad otroků na pobřeží Afriky téměř stejnými metodami jako při své první cestě a dovezl svůj velký náklad do přístavů Venezuely a na šíji. Ve městě Borburata na území dnešní Venezuely se mu podařilo prodat většinu svých otroků a zboží. Odtud pokračoval přes ostrovy Curaçao a Aruba do Rio de la Hacha. Zde se mu po dalším vyjednávání a prokazování mírového obchodu z Borburatu podařilo prodat zbytek nákladu. Z Rio de la Hacha pokračoval přes Jamajku, západní cíp Kuby až na Floridu, jakožto objektu mimořádného zájmu posádky.⁷⁸ Zde dorazili k druhé hugenotské kolonii vedené kapitánem Laudonnièrem, který kolonii roku 1564 založil.⁷⁹ Její osud byl smutný a počet Laudonnièrových mužů se během několika měsíců zredukoval na polovinu. John Hawkins kapitánovi prodal jednu ze svých lodí. Z Floridy se již kapitán se svými loděmi vrátil do Anglie, kam připluli 20. září 1565. I tato výprava byla velmi výnosná a zároveň přinesla i užitečné informace o španělských državách. John Hawkins byl nyní bohatý a slavný muž, jemuž Londýn ležel u nohou.

Po jeho návratu se však situace v Novém světě výrazně změnila. Nový místodržící Menéndez de Avilés začal s perzekucí úředníků, kteří přivřeli oči nad Hawkinsovými obchody ve španělských koloniích. Guvernér Borburaty byl poslán do

⁷⁸ Jeden z Pizzarových lidí připojil Floridu roku 1539 ke španělským državám a začal prozkoumávat toto „předpokládané Peru severní Ameriky“. O tři roky později zemřel při průzkumu údolí Mississippi. O šest let později se objevily zprávy o misionáři, snědeném zaživa místními domorodci, což budilo zvědavost.

⁷⁹ První hugenotská kolonie byla založena roku 1563 Reném Ribautem, který však osadu se svými muži brzy opustil a vydal se zpět do Francie. Pověsti o bohatství Floridy vzbudily zájem u francouzského i anglického dvora a proto se tam nejspíš vydal i John Hawkins během své druhé plavby. Také s sebou vzal jednoho z Francouzů, kteří žili v první kolonii s kapitánem Ribautem.

Španělska přímo do vězení a Laudonnièrova kolonie na Floridě byla vypátrána, všichni muži pobiti a pevnost vypálena. Alžběta I. se v tuto dobu snažila vyhnout konfliktu se Španělskem, proto zakázala Hawkinsovi jakýkoliv další kontakt se španělskými državami. Dokonce musel podepsat závazek, že upustí od záměru vyslat další lodě do Nového světa.⁸⁰ Navzdory tomu vyslal Hawkins další výpravu v roce 1566 pod vedením Johna Lovella, jednoho ze svých kapitánů, ale její výsledky byly zanedbatelné. Je však zajímavé, že na této výpravě začala budoucí kariéra Francise Drakea, Hawkinsova bratrance. Lovell se vydal po známé cestě do Afriky pro náklad otroků, ale bohužel se mu je v Rio de la Hacha nepodařilo výhodně prodat.

V době Lovellovy výpravy měl Hawkins dostatek času přesvědčit královnu, aby mu povolila další výpravu, které by se osobně účastnil. V říjnu roku 1567 vyrazil se šesti loděmi, z nichž na jedné byl kapitánem Francis Drake. Výdaje na výpravu pokryli Hawkinsovi tradiční podílníci v čele s královnou. Už v Sierra Leone měli obtíže při získávání otroků. Drtivou většinu domorodců získal účastí v místní válce jednoho kmene proti druhému, kdy zajal kolem 250 mužů, žen a dětí jako válečnou kořist. S celkovým nákladem pěti set otroků se vydali k Západní Indii. Na Dominice se jim podařilo, přes přísný zákaz španělského krále obchodovat s Angličany, prodat část otroků. Nejlépe uspěli v oblasti mezi ostrovem Margarita a Cartagenou, kde prodali většinu zbylých otroků a zboží. 12. srpna se strhla velká bouře, která zabránila Hawkinsovým lodím zakotvit u Floridy a odnesla je až k přístavu San Juan de Úlua na mexickém pobřeží, kotvišti přístavu Vera Cruz. V přístavu zjistili, že zde každým dnem očekávají každoroční španělský konvoj s novým místokrálem na

⁸⁰ Andrews Kenneth R., *Drake's voyages. A re-assessment of their place in Elizabethan maritime expansion.* Londýn 1967, s. 28-29.

palubě. Konvoj dorazil druhý den a Hawkins poprvé v životě zažil jednání s vysokými důstojníky, jejichž kariéra závisela na dodržování zákonů na rozdíl od místních zástupců, kteří často zákon obcházel. Pro Španěly byl Hawkins heretik, se kterým nebylo třeba mít slitování. Ačkoliv Don Martín Enríquez – nový místokrál uzavřel dohodu s Hawkinsem a navzájem se ujistili o mírových úmyslech, byly anglické lodě během několika hodin napadeny z moře i souše. Strhla se bitva, která vešla do dějin jako bitva u San Juan de Úlua. Z pěti Hawkinsových lodí Španělé tři potopili. Zbylé dvě, na nichž velel on a jeho synovec Francis Drake, dopluly v havarijním stavu do Anglie na počátku roku 1569. Vzhledem k faktu, že se celá posádka nevešla na lodě, bylo několik mužů vysazeno na pevnině v Mexickém zálivu.⁸¹

Bitva u San Juan de Úlua představuje významný mezník v anglo-španělských vztazích, jejichž zhoršování kulminovalo v roce 1588.⁸² Otevřená válka však nepropukla až do roku 1585.⁸³ Již od roku 1570 se s různě dlouhými pauzami Karibik stal cílem pirátských cest, jejichž nejproslulejším i nejúspěšnějším aktérem nebyl nikdo jiný než Drake.

Francis Drake pocházel z chudých poměrů. Narodil se kolem roku 1543 blízko Tavistocku v Devonshiru, jako syn farmáře. Zrádné chování Španělů u San Juan de Úlua radikalizovalo jeho

⁸¹ O osudu těchto mužů se dochovalo vyprávění Joba Hortopa, dělostřelce z vlajkové lodi *Jesus of Lubeck*. In: David Richard, *Hakluyt Voyages*, London 1982, s. 431-445.

⁸² Parry, J. H., *The Age of Reconnaissance. Discovery, Exploration and Settlement 1450–1650.*, Londýn 1963, s. 232.

⁸³ V květnu 1585 byly všechny anglické lodě ve španělských přístavech zadrženy, posádky uvězněny a náklady zkonfiskovány. Alžběta I. na tuto událost zareagovala vydáváním tzv. *letters of reprisal* – licenčních listů, díky nimž byl jejich držitel oprávněn odškodnit se za své ztráty na španělském obchodu. Tím se rozvinula pirátská válka mezi Anglií a Španělskem. Listy náhrady, jak se jim jinak říkalo, byly vzaty vážně, jak obchodníky, tak právníky a anglickým Soudním dvorem *Admiralty*. In: Andrews Kenneth, *Elizabethan privateering. English privateering during the Spanish War 1585–1603*, Cambridge 1964, s. 5.

negativní postoj vůči nim i jejich králi. V první polovině sedmdesátých let podnikl dvě cesty do Karibiku, během nichž zdokonalil své námořnické řemeslo i řemeslo piráta, které jemu i Anglii mělo ještě přinést věhlas.

V roce 1571 vyrazil na cestu ke španělskému pobřeží se dvěma loděmi – *Dragon* a *Swan*, které byly vybaveny na účet podílníků, známých svými investicemi do plaveb do Karibiku. Jednalo se o bratry Winterovy a Hawkinsovu rodinu.⁸⁴ Drake podnikl spíš průzkum, který mu vynesl jen malý zisk, ale získal rozsáhlé informace o Panamské šíji, trase peruánského stříbra do Panamy a cenné kontakty. Několikrát se mu podařilo překvapit loď přivážející evropské zboží na pobřeží u Nombre de Dios a u ústí řeky Chagres, zisk byl ale zanedbatelný.

Po návratu z Karibiku v roce 1571 začal Francis Drake plánovat další cestu na základě informací získaných v oblasti, ať již od samotných Španělů nebo od francouzských korzárů, s nimiž se v Karibiku setkal. Tentokrát se již jednalo o expedici, do jejíhož čela se Drake postavil jako kapitán a na podílnících nezávislý velitel. 24. května 1572 vypluly dvě lodě – *Pascha* a *Swan* – se sedmdesáti třemi muži z přístavu v Plymouthu. 12. července dorazily do přístavu Pheasant na Darienském pobřeží, Drakeově skrytém kotvišti, které použil při své předchozí plavbě. Po několika dnech se v Pheasant objevila další flotila s kapitánem Jamesem Ransem ve službách Sira Edwarda Horseye. Ranseovy lodě se spojily s Drakeovými a kapitáni se domluvili na společném podniku. Prvním cílem mělo být Nombre de Dios. Podle plánu se kapitán chtěl zmocnit městské pokladny a rychle odplout, než by se Španělé stačili zalarmovat. Plán bohužel nevyšel a skončil naprostým fiaskem. Hlídce se podařilo vyhlásit poplach a ve

⁸⁴ Sir J. S. Corbett, tvrdí, že na tuto cestu vyrazil z jejich pověření a s konkrétními instrukcemi, nikoliv jako na vlastní podnik., In: J. S. Corbett, *Drake and the Tudor Navy*, Londýn 1988, s. 148-52.

všeobecné panice bylo dokonce zraněno několik mužů z posádky včetně kapitána Drakea. Po tomto fiasku se kapitán Ranse rozhodl ustoupit od spolupráce a Drake pokračoval směrem ke Cartageně. Poté co ztratil část posádky při epidemii žluté horečky, se pokusil ukořistit dodávky stříbra z Peru, které bylo převáženo na mulách po souši přes šíji. Pro tento účel navázal úzké kontakty s místními bývalými černými otroky – tzv. cimmarones.⁸⁵ Obtížný pochod přes šíji by bez jejich pomoci asi ani nebyl možný. Byli to právě Drakeovi spojenci, kteří v Panamě zjistili, že výprava z Nombre de Dios je na cestě. I tak se jim z nákladu podařilo ukořistit jen málo. Část výpravy se objevila dříve a stačila varovat zbytek konvoje. V únoru 1573 se znovu pokusil přepadnout konvoj směřující z Nombre de Dios. Tentokrát ve spolupráci s francouzským kapitánem Le Testu. Tentokrát se podnik vydařil, nicméně za cenu smrti spřáteleného kapitána. Po tomto dobrodružství se rozhodl se svými muži k návratu do Anglie. Připluli do Plymouthu v srpnu 1573 s nemalou kořistí.⁸⁶

Již v roce 1573 probíhalo jednání mezi Alžbětou a Filipem II. o narovnání vztahů a loď naložená ukořistěným zlatem Filipa II., kotvící v Plymouthu, rozhodně nebyla žádoucí. Drake se musel na pár měsíců vzdálit, dokud nebyla uzavřena Bristolská konvence ze srpna 1574. Existují názory, že až do roku 1575 se Drake zdržoval v Irsku.

V každém případě, Drake nebyl jediný kapitán, který se v těchto letech pohyboval v Karibiku. Když se vrátil v srpnu 1573 ze své plavby zpět do Anglie s obrovskou kořistí, spousta

⁸⁵ Cimarrones byli černí otroci uprchlí od svých španělských majitelů, kteří se usadili v odlehlých a neprozkoumaných místech šíje. Pokud mluvíme o cimarrones, je nutno zmínit, že nemluvíme o „divoších“, ale o lidech, kteří žili v uspořádáních v čele s vůdci a dodržovali tvrdou disciplínu. In: Williamson, James, *The Age of Drake*, Londýn 1938, s. 134.

⁸⁶ Parry, J. H., *The Age of Reconnaissance*, (c. d.), s. 233.

dobrodruhů se nechala inspirovat nebo spíš zlákat bohatstvím španělských kolonií a začali plánovat další cesty. Bohužel některé v Karibiku nečekal ten samý osud jako Drakea v roce 1573.

John Noble vyplul v červnu 1574 směrem ke střední Americe s dvaceti osmi muži. U pobřeží Veraguy skryl svou loď u El Escudo a odtud se dvěma loděmi přepadl fregaty a trojstěžníky u mysu Cativas a Chagre. Vše šlo dobře až do července, kdy Nobleovu posádku přepadla španělská fregata vyslaná guvernérem Veraguy. Angličané propadli panice a utekli z lodi, čímž odsoudili sebe i svého kapitána k smrti. Španělé našli anglickou loď ukrytou, přesně tam, kde jim řekl kapitán. Celá posádka dvaceti osmi osob, kromě kapitána byla pobita a John Noble se dvěma muži byl oběšen v Nombre de Dios, „což zadalo příčinu velké veselosti a všechny pobavilo“⁸⁷ Ušetřeni byli jen dva chlapci, kteří byli posláni na galeje.

V případě Gilberta Horseyho se nám dostává více informací o jeho cestě v roce 1574 především díky záznamům dochovaných v archívech Soudního dvora Admirality. Horsey vyplul v listopadu 1574 se čtyřiceti muži z Plymouthu v lodi *John*.⁸⁸ Zamířil do stejných míst, kde před ním uspěl i Francis Drake – do oblasti mezi Cartagenou a Hondurasem. Cestou Horsey zajal španělskou loď naloženou solenými rybami a připojil ji k lodi jako zásobovací plavidlo. U Nombre de Dios přišel do kontaktu s domorodci, ale evidentně s nimi nenávázal hlubší spolupráci. U Cabeças se však štěstí Angličanů zvrátilo. Dobře vyzbrojená španělská loď překvapila Horseyovy muže a získala zpět španělskou loď i s posádkou. Tento incident zredukoval počet

⁸⁷ Wright, Irene, Documents Concerning English Voyages to the Spanish Main, 1569-1580 I. Spanish documents selected from the Archives of the Indies at Seville. II. English accounts: “Sir Francis Drake Revived” and others, reprinted, Londýn 1932, s. 93.

⁸⁸ Patřící jistěmu Londýňanovi Johnu Tipkinovi.

mužů na sedmnáct. U pobřeží Angličané zajali další loď, z níž získali 2000 liber, zatímco španělské prameny mluví o výkupném. Podle nich přepadl Horseley Veraguu, kde se zmocnil jednoho bohatého měšťana a žádal výkupné ve výši 3000 pesos. Tato cesta bezpochyby znamenala velký úspěch vzhledem k nákladům vynaloženým na celý podnik.

V roce 1576 se vydal za dobrodružstvím do španělských teritorií i John Oxenham⁸⁹. Vzhledem k faktu, že expedici nikdo nepřežil, se nám nedostává svědectví přímého účastníka, nicméně dokumenty, které přeložila a publikovala Irene Wright,⁹⁰ mají původ ve španělských pramenech a obsahují výpovědi španělských očitých svědků.

9. dubna 1576 vyplul John Oxenham z Plymouthu s lodí o výtlačku 100 tun, další lodí a dvěma čluny které vezl zatím po částech. Jeho posádka čítala 57 mužů, z nichž sedm zemřelo ještě předtím, než dorazil k Panamské šíji.

⁸⁹ Dlouhou dobu nebyla známa žádná detaily o cestě Johna Oxenhama, kromě verze Richarda Hawkinse, která je velmi zromantizovaná a pravděpodobně se nezakládá na pravdě. Hakluyt přeložil a publikoval vyprávění jistého Lopeze Vaze, který byl zajat Angličany v roce 1586. Charles Kingsley (1819-1875), anglický romanopisec, věnuje ve svém vyprávění *Westward Ho!* Jednu kapitolu jen Johnu Oxenhamovi, ale dnes již víme, že se také nezakládalo na pravdě, především díky srovnání se španělskými prameny publikovanými ve Wright, Irene, *Documents Concerning English Voyages to the Spanish Main, 1569-1580* I. Spanish documents selected from the Archives of the Indies at Seville. II. English accounts: "Sir Francis Drake Revived" and others, reprinted, Londýn 1932

Kingsley do svého podání začlenil Hawkinsovu domněnku, že Oxenham padl do španělských rukou kvůli lásce ke španělské dámě. Sir Richard Hawkins skutečně o tajemné dámě píše. Podle vyprávění byla zajata spolu s jinými Španěly a odvezena k cimarrones, kde se do ní Oxenham zamiloval a podvolil se jejímu naříkání, aby propustil Španěly, jež ještě cimarrones nezabili. Podle dohody s nimi, měli všichni zajatí Španělé připadnout jim. Oxenham prý porušil slib a Španěly skutečně propustil a ti pak přivedli španělské jednotky až k nim. In: Williamson, James, *The Observations of Sir Richard Hawkins, Knight*, Londýn 1933 s. 164.

⁹⁰ Wright, Irene, *Documents concerning English Voyages to the Spanish Main, 1569-1580* I. Spanish documents selected from the Archives of the Indies at Seville. II. English accounts: "Sir Francis Drake Revived" and others, reprinted, Londýn 1932.

Nemenší zájem budí postava Johna Butlera, Oxenhamova kapitána na druhé lodi, který je zajímavou postavou v tomto příběhu. Španělé považovali právě Butlera, kterého nazývali Chalona, za iniciátora a organizátora výpravy a zároveň za jejího nejnebezpečnějšího člena.⁹¹ Výpravy se účastnil také Johnův bratr Henry Butler.

Oxenham se účastnil Drakeovy výpravy v roce 1572 jako kapitán jedné z lodí a také později u soudu v Limě vypověděl, že mnohokrát konzultoval svou cestu v roce 1576 s Drakem, ale neexistují žádné důkazy, že by Drake měl na této cestě sebemenší zájem.

Již před koncem června 1576 Španělé věděli o nepřátelských lodích, které útočily na Nombre de Dios a vyrabovaly Venta Chagre (Cruces). První domněnkou Španělů bylo, že se vrátil Drake, ale ve skutečnosti to byl Oxenham. Po vzoru Drakea i on plánoval navázat kontakty s uprchlými černými otroky. Po neúspěšném útoku na Veraguu se Oxenham vydal východně do zálivu Acla, kde se chystal uzavřít spojení s cimarrones. V září dorazil do Ronconcholonu a odtud pak pokračoval do Vallana. Mezitím se Španělům dostal do rukou člověk, který tvrdil, že byl vězněn Angličany a okamžitě informoval místní autority o Oxenhamovi, jeho dvou člunech a fregatách – pravděpodobně kořisti, které ho nyní doprovázely. Týž člověk upozornil Španěly o Oxenhamově úmyslu uzavřít svazky s domorodci.⁹²

Prezident audiencie Gabriel de Loarte vyslal lodě, aby prohledávaly všechna ústí řek na jižním pobřeží a v tutéž dobu poslal jinou loď prohledávat severní pobřeží a během krátké doby

⁹¹ Wright, Irene, Documents Concerning English Voyages to the Spanish Main, 1569-1580 I. Spanish documents selected from the Archives of the Indies at Seville. II. English accounts: "Sir Francis Drake Revived" and others, reprinted, London 1932, s. 49.

⁹² Wright, Irene, (c. d.), s. 51.

se jim podařilo najít Oxenhamův tábor i lodě v zálivu Acla. Tábor zničil a loď i s kořistí zabavili. Mimo jiné ukořistili také veškerou zbroj, munici a zboží, původně určené pro domorodce za jejich služby. Jedna loď zjevně unikla španělskému útoku a proto Oxenham poslal své muže, aby ji spálili a přinesli kov a lanová, které jako jediné nebylo k dostání ve Vallanu pro stavbu nové lodi. Ztráta zboží pro cimarrones stavěla kapitána vůči nim do špatné situace.

Zimní měsíce 1576–1577 přečkal Oxenham se svými lidmi ve Vallanu. Během této doby postavili z cedru rychlý člun s malým ponorem a čtyřicet pět stop dlouhou veslici,⁹³ v níž na počátku února 1577 bez varování vyrazil se svou posádkou padesáti mužů a asi deseti domorodců po řece do zálivu San Miguel směrem k Perlovým ostrovům, kam dorazili na konci února.

Na Perlových ostrovech našli hrstku Španělů, několik otroků věnujících se lovu perel, a františkánského mnicha. Podle dohody si domorodci odvedli černé otroky a Oxenhamovi připadly drahé kovy a cennosti. Po vyplenění Perlových ostrovů se Angličané přiblížili Panamě. Fakt, že se zdrželi jakýchkoliv útoků, mohl být známkou toho, že byli dostatečně obezřetní, aby plánovali své další kroky až poté, co sledovali pohyb nepřátelských lodí podél pobřeží, který jasně prokázal, že Španělé o jejich přítomnosti vědí.

Zásadní chyby se Oxenham dopustil tím, že propustil španělské zajatce na Perlových ostrovech. Ti se doplavili do Panamy a informovali místní úřady o Oxenhamově přítomnosti a dokonce i jeho plánech.

Na Atlantické straně šíje se připravoval k vyplutí pravidelný konvoj do Španělska a čekal na dodávku z Peru. Lodě, které z Peru přivážely náklad pro Sevillu, byly pro Angličany snadnou

⁹³ Williamson se zmiňuje jen o veslici. In: Williamson, James, *The Age of Drake*, Londýn 1938, s.170.

kořistí. Protože oblast Pacifiku byla Španěly považována za bezpečnou, na lodích nebyly žádné zbraně ani ozbrojený doprovod. Navíc v oblasti Panamského zálivu bylo snadné je napadnout z obyčejné veslice. První lodi, plující z Guayaquilu, která převážela 60 000 pesos ve zlatě, značné množství potravin a kvalitní střelný prach se Angličané zmocnili blízko Perlových ostrovů. Panamské autority se sice snažily lodě předem varovat, ale marně. Další plavidlo, kterého se podle Lopeze Vaze Angličané zmocnili, plulo z Limy s nákladem 100 000 pesos ve stříbře. Oxenham s kořistí zmizel z oblasti a směřoval k zálivu Sv. Miguela a po řece do Vallana.

Po těchto útocích byli Španělé obezřetní. Okamžitě byla z Panamy vyslána malá flotila se dvěma sty muži na palubách. Část flotily se cestou oddělila, aby doprovodila do Perica (starý panamský přístav) loď s nákladem z Peru, kterou cestou potkali a o níž měl údajně vědět i Oxenham.⁹⁴ Ostatní lodě z flotily pokračovaly v pronásledování Angličanů. Mezitím audiencia vyslala jednotky, aby odřízly cestu po souši na Atlantickou stranu, kdyby se tam Angličané objevili.

Je zjevné, že Oxenham zcela podcenil španělské síly a nijak se nesnažil zahladit stopy nebo pozorovat, zda je někdo nesleduje. Španělům nečinilo potíže zjistit směr, kterým Oxenham plul. Už z toho důvodu, že během cesty potkávali další přepadené lodě a přeživší členové posádek je informovali o tom, kudy Angličané pluli.⁹⁵

⁹⁴ Loď *Miguel Angel* byla často zmiňována v peruánských pramenech. Právě tato loď později eskortovala Oxenhama do vězení v Limě. In: Wright, Irene, Documents concerning English Voyages to the Spanish Main, 1569-1580 I. Spanish documents selected from the Archives of the Indies at Seville. II. English accounts: "Sir Francis Drake Revived" and others, reprinted, Londýn 1932, s. 53.

⁹⁵ Lopezova verze Oxenhamovy cesty, jediný zdroj, kde je zmíněno, že by Oxenham při svém ústupu z Panamské oblasti přepadl ještě další loď, Hakluyt

Ze španělských pramenů vyplývá, že několik mužů a většina černochů z posádky byli Španěly překvapeni v ústí Chucunaque, kde vykládali náklad z lodí, aby pokračovali po souši do vnitrozemí za Oxenhamem.⁹⁶ Španělé většinu pobili a vzali si asi dva nebo tři zajatce a pokračovali směrem k cimarronské vesnici s domněnkou, že tam najdou zbytek Angličanů, což se podařilo. I přes palbu se Oxenhamovi, zasaženému dvěma ranami s dvaceti muži podařilo uniknout. Španělé zajali anglického chlapce, který věděl, kde je ukrytý poklad a s jeho pomocí ho brzy našli a odvezli.⁹⁷

18. dubna 1577 se s nákladem a čtyřmi anglickými vězni vrátili do Panamy. Od zajatců získali další informace o větvemi přikrytých lodích na atlantické straně šíje v Acle včetně nedaleko zahrabaného pokladu, který vyzvedli a odvezli. Poté se Španělé vrátili do vnitrozemí a srovnali vylidněný Ronconcholon se zemí.

Oxenham se nyní se svými lidmi nacházel v nezáviděníhodné situaci. Bez munice, zbraní ani jídla byl závislý na cimarrones, před nimiž se naprosto zdiskreditoval. Oxenham, Butler a Canoa spojili síly, měli k dispozici třicet zbývajících mužů z posádky.

Když se španělská výprava vrátila na konci dubna 1577 z Ronconcholonu do Panamy, Gabriel de Loarte⁹⁸ se domníval, že nyní bylo učiněno vše, co mohlo být. Mezitím však 6. května vyplula z Callaa na pomoc expedice dvou lodí, se 150 muži pod velením Diega de Frias Trejo, kterého místokrál pověřil jeho zastupováním. Frias se vydal do Panamy a představil se před

Richard, *Principal Navigations*, Glasgow, 1904, s. 77, přetištěná v Irene Wright, s. 328.

⁹⁶ Podle Williamsona Španělé překvapili většinu Angličanů a několik černochů (nikoliv několik Angličanů) ve vnitrozemí a nikoliv v ústí řeky. In: Williamson, James, *The Age of Drake*, Londýn 1938, s. 136.

⁹⁷ Zde se opět liší Hakluytovo vyprávění, kde se tvrdí, že Španělé chlapce zajali a mučili, od výpovědi španělských pramenů, kde se uvádí, že se chlapec sám ze strachu vzdal a spolupracoval.

⁹⁸ Prezident audiencii.

audiencií 20. června 1577. Mezitím uběhly dva měsíce ve sporech mezi Loartem a Friasem v Panamě.⁹⁹ Friasovi se podařilo vypravit na expedici v srpnu 1577 se sedmi loděmi a dvěma sty muži. Chystal se se svou jednotkou obsadit Ronconcholon a Catalinu. Když dorazil do Ronconcholonu, našel město stále opuštěné.

Angličané byli nejednotní v názoru na to, co podniknout. Oxenham s 21 muži se rozhodli vrátit se k Perlovým ostrovům a získat nějaký kov a plachtoví na případnou stavbu lodě. Menší skupina dvanácti lidí považovala za moudřejší vydat se na sever a postavit vory, s nimiž se hodlala dostat k pobřeží Tolu, kde byla větší šance získat loď. V době, kdy byl Frias v Ronconcholonu, již byla malá skupina Angličanů na cestě na sever a Oxenham se se zbytkem posádky a uprchlými domorodci snažil uskutečnit svůj plán. Bohužel byl se svými lidmi zajat Pedrem de Aranou, kapitánem vyslaným Friasem k Chucunaque.¹⁰⁰ Podle Irene Wrightové dopadl později (v prosinci) Frias i Johna Butlera. Nicméně zde Frias získal nazpět 1000 pesos ve stříbře, což byl poklad, který Angličané zachránili před Španěly v Acle.

Friasova flotila přivezla zajatce do Panamy. Většina vězňů byla popravena hned v Panamě. Dva chlapci byli ušetřeni a posláni do Španělska. Oxenham, John a Henry Butlerovi a Sherwell byli odesláni do Limy k soudu. Poté co přiznali, že neměli žádné pověření od královny se nejdříve dostali do rukou Svaté inkvizice, která je obvinila z hereze a odsoudila k doživotnímu trestu na galejích. Další na řadě byla světská spravedlnost. Oxenham, John Butler a Thomas Sherwell byli v říjnu 1580 veřejně oběšeni a Henry Butler byl doživotně odeslán na galeje.

⁹⁹ Pro Loarteho bylo nepřipustné, že by Frias v oblasti skutečně uspěl a zajal zbylé Angličany, protože tak by spadali do jurisdikce místokrále v Peru.

¹⁰⁰ Zde se opět Wrightová a Williamson rozcházejí. Wrightová tvrdí, že Butler byl později zajat Friasem, kdežto Williamson tvrdí, že Frias zajal oba muže při jedné akci.

Bezvýsledné bylo hledání mužů, kteří se vydali na sever. Někteří tvrdili, že ztroskotali na moři, kam se vydali na příliš vratkých vorech a jiní tvrdí, že se jim podařilo šťastně vrátit do Anglie, ale o tom bohužel nemáme žádné zprávy.

Ve stejnou dobu, kdy se Oxenham pohyboval v Pacifiku, operoval na atlantické straně šíje Andrew Barker. Andrew a jeho bratr John pocházeli z Bristolu a živili se obchodem. V roce 1575 byl kapitán Henry Roberts i s jejich lodí zajat na Kanárských ostrovech a obviněn z hereze. Veškeré zboží náležející bratrům v ceně 1700 liber bylo konfiskováno Svatou inkvizicí.¹⁰¹

V červnu 1576, kdy již byla známa Oxenhamova přítomnost u panamských břehů, vyplul, podle Hakluyta, z Anglie i Andrew Barker. Vydal se na moře se svými dvěma loděmi *Ragged Staff* a *Bear*. Na první se plavil Barker s Philipem Rochem jako kormidelníkem a William Coxe velel na druhé lodi. Podle Hakluyta bylo Barkerovým cílem odškodnit se na Španělsku za škody, které mu způsobila Svatá Inkvizice na Kanárských ostrovech.

První zastávkou byly Kapverdské ostrovy, konkrétně ostrov Del Sal (Solný ostrov)¹⁰² a po několika dalších zastávkách dopluli na ostrov Trinidad, kde navázali kontakt s místními domorodci, kteří je zdvořile přijali. Zde také sestavili námořní člun, který vezli rozložený po částech na *Ragged Staff*. Po šesti dnech na Trinidadu se přeplavili na ostrov Margarita, kde zajali malou španělskou loď s nákladem vína. O pár dnů později zakotvili u Cape de la Vela

¹⁰¹ Zdrojem této verze jsou vlastní slova Andrewa Barkera ve stížnosti k Soudnímu dvoru Admirality. Zastoupení Inkvizice na Kanárských ostrovech bylo mezi obchodníky známo svou hrabivostí. In: Williamson James, *The Age of Drake*, (c. d.), s. 131.

¹⁰² Hakluyt Richard, *Sir Francis Drake Revived*, Londýn 1628, s. 83, přetištěno v Wright, Irene, *Documents concerning English Voyages to the Spanish Main, 1569-1580 I. Spanish documents selected from the Archives of the Indies at Seville. II. English accounts: "Sir Francis Drake Revived" and others*, reprinted, Londýn 1932, přetištěno z kopie v Britském Muzeu, Grenvillské knihovně.

v Columbii, kde již byly znát vzájemné neshody mezi Barkerem a Rochem kvůli navigaci a jiným věcem.

Po pár dnech se vydali k Tolu (jižně od Cartageny), kde zajali fregatu s nákladem v hodnotě 500 liber. Podle Hakluyta tedy skutečně získal nazpět to, co mu inkvizice zabavila. Již víme, že Oxenhamův vpád do pacifických vod byl velmi smělý a odvážný, a situace panamských úřadů, poté co mu na atlantické straně zabavili loď i kořist, velmi dobrá. Nicméně ve stejnou dobu právě Barker raboval a pustošil atlantské pobřeží šíje. Není tedy divu, že Španělé došli k závěru, že se jedná o koordinovanou akci, která má za cíl oslabit španělský monopol v Panamě. Jakkoli znepokujících tyto zprávy byly, bylo jasné, že Barker se na atlantické straně skutečně nachází, a tudíž představoval hrozbu pro Španěly.

Mezitím don Cristóbal de Erasso, velící flotile vyplul proti nepřátelům u Haiti. Když odplouval, zanechal za sebou na místě k obraně pobřeží dvě fregaty a galeonu ze své flotily pod velením svého syna, viceadmirála dona Miguela de Erasso.

Angličané se přesunuli do Nombre de Dios a do ústí řeky Chagres. Zde vylodili deset mužů, aby šli hledat *cimarrones*,¹⁰³ ale bohužel se jim nepodařilo žádné najít. Během dvou týdnů zde zemřelo devět mužů na tropickou horečku.

Cestou do Veraguy Barker zajal jednu z Erassových fregat – loď, posádku a velící důstojníky i s lodním deníkem. Na palubě se nacházelo 23 Španělů a 3 Vlámové. Bohužel nevíme, co konkrétně se Španěly Barker udělal. Hakluyt tvrdí, že je v pořádku vysadil na

¹⁰³ „Což jsou jistí chabří černoši, kteří utekli od svých krutých pánů, Španělů. Stali se jejich protivníky na život a na smrt, připraveni se proti nim spojit s angličany nebo francouzi.“ In: Richard Hakluyt, *Sir Francis Drake Revived*, s. 85 přetištěno v Wright Irene, *Documents concerning English Voyages to the Spanish Main, 1569-1580 I. Spanish documents selected from the Archives of the Indies at Seville. II. English accounts: “Sir Francis Drake Revived” and others*, reprinted, Londýn 1932.

pobřeží¹⁰⁴ a španělské prameny vypovídají, že byli hozeni přes palubu, což i v této době představovalo neobyčejnou krutost. Získaná fregata se stala vlajkovou lodí expedice, protože původní vlajková loď *Ragged Staff* prosakovala a byla potopena.

V květnu 1577 se Barker a jeho lidé neúspěšně pokusili o přepadení Veraguy. Od tohoto okamžiku však začaly vrcholit vzájemné spory mezi Barkerem a Rochem. Dokonce došlo k souboji mezi oběma muži, při němž byl Barker lehce zraněn na tváři. Koncem října dorazili do La Guanaja¹⁰⁵ (Honduraský záliv), kde hledali potraviny a přístav, kde by mohli nerušeně provést opravy a odpočinout si. Po dvou dnech zde však došlo k dalšímu konfliktu mezi Rochem a jeho muži a Barkerem. Roche připravil Barkera o loď i kořist a násilím ho vysadil na břeh, kde proběhl další souboj mezi Barkerem a jedním z Rochových mužů, při němž byli oba zraněni. Barkerovi byl znemožněn vstup na palubu, dokud nebude loď připravena k odplutí. Domorodci z ostrova však informovali Španěly v Trujillu o jejich přítomnosti. Místní kapitán Diego Lopez se okamžitě vydal za nimi, s šedesáti muži Angličany překvapil na pobřeží a zabil Barkera a dalších osm mužů, jejichž hlavy a jednu ruku si odvezl jako trofeje do Trujilla.

Coxe a ostatní přeživší unikli na vedlejší ostrov, kde otevřeli truhly mrtvého kapitána a rozdělili si jejich obsah mezi sebe. Pak už jen vyplenili ostrov Ruatan a zajali další loď, v níž směřovali domů.

U západního pobřeží Kuby se však stalo neštěstí, když se fregata¹⁰⁶ z Erasovy flotily převrhla a stáhla s sebou ke dnu čtrnáct mužů a pokud ne celý náklad, tak určitě většinu kořisti a

¹⁰⁴ Wright, Irene, (c. d.), s. 85.

¹⁰⁵ Hakluyt mluví o ostrově San Francisco. Zřejmě se jedná o anglický název tohoto ostrova. In: Wright, Irene, (c. d.), s. 86.

¹⁰⁶ Hakluytův svědek tvrdí, že se převrhla loď *Bear* a nikoliv Fregata z Erasovy armády., In: Powell, John Williams Damer, Bristol privateers and Ships of War, Bristol 1930, s. 36.

potravin.¹⁰⁷ Krátce po této události zemřel i Philip Roche, ale bohužel není známo za jakých okolností.

Právě Hakluyt byl první, kdo vyslovil domněnku, že poté co ztratili kořist v moři, se Coxe se svými muži a dvěma loděmi, které jim zbyly, vrátili zpět do přístavu v Hondurasu, kde v tichosti přečkali, až se situace uklidní až do jara 1578.¹⁰⁸ Když se na jaře opět rozběhl obchod podél pobřeží, vydali se Angličané zase na moře a zjevně se jim dařilo, až do doby, kdy je v Puerto de Caballo přepadli Španělé. V tomto okamžiku jednal každý sám za sebe. Loď a několik mužů bylo zajato, a co se s nimi stalo „Bůh ví“, jak tvrdil Hakluyt.¹⁰⁹

Podle španělského vyslance v Londýně se Coxe s osmnácti muži vrátil do Anglie v červnu 1578. Brzy po návratu však byli Johnem Barkerem obviněni a postaveni před soud za své zrádné chování vůči kapitánovi Barkerovi, jehož svým jednáním vehnali přímo do rukou nepřítele. Navíc jim byl přičten i celkový finanční nezdar akce. Na ty, kteří nestihli uprchnout před spravedlností, byly uvaleny dlouhé tresty vězení.

V tomto období již byl Drake na cestě za dalším dobrodružstvím. Pro svůj další podnik po dvouleté odmlce získal Francis Drake vlivnou oporu u Sira Francise Walsinghama, hraběte z Leicesteru. Nadšen ideou hledání jižního kontinentu v Pacifiku i objevení možné cesty k výnosnému obchodu s Orientem se Drake pustil do příprav cesty kolem světa. Nadaným rádcem se mu stal také John Dee. Na seznamu podílníků na tomto

¹⁰⁷ Hakluytův příběh je založen na výpovědích přeživších, zaznamenaných během soudního procesu, který se s nimi konal po návratu a z poznámek soudu. Je celkem pochopitelné, že nikdo ze zúčastněných neměl chuť mluvit o vzpouře, cestě nebo Barkerově smrti.

¹⁰⁸ Pravděpodobně podle Hakluyta v této době postavili novou fregatu, kterou ukryli na Scilly.

¹⁰⁹ Po 350 letech se ve španělských dokumentech objevuje zmínka, že zemřeli jako křesťané na šibenici v Puerto Caballo, kromě jednoho chlapce, který byl ušetřen.

podniku bychom našli mimo jiné hraběte z Lincolnu, Christophera Hattona, Sir Williama Wintera, George Wintera, Johna Hawkise i samotného Drakea. Královnino jméno se na listině neobjevuje, ale její podpora byla evidentní vzhledem k faktu, že bylo třeba jejího souhlasu k vybavení lodi *Swallow*, která se již stala nedílnou součástí Drakeových výprav. Dalším z cílů expedice bylo narušit už tak dost křehkou sebejistotu Španělů v Pacifiku, ale o tomto záměru věděl jen nejužší okruh kolem Drakea a královny.

Na vysněnou plavbu vyplul kapitán s pěti loděmi 15. listopadu 1577 z Plymouthu, ale kvůli špatnému počasí odpluli až 13. prosince. Vlajkovou lodí byla *Pelican* (Drake ji později přejmenoval na *Golden Hind*), na další *Elizabeth* velel John Winter, na *Swan* byl kapitánem John Chester, *Marigold* měl pod kontrolou John Thomas a *Christopher* plul pod rozkazy kapitána Thomase Moona. Posádky čítaly dohromady na 160 mužů – vojáků, námořníků, průvodců, vědců, řemeslníků, muzikantů i dvořanů. Flotila postupně obeplouvala africké pobřeží s delší zastávkou na Kapverdských ostrovech, kde zajali portugalskou loď, již připojili k flotile a vydali se k břehům Brazílie. Odtud pokračovali podél pobřeží na jih k přístavu San Julián, kde Magellan před čtyřiceti osmi lety přezimoval. Během této zastávky se udála záležitost, která dodnes není vyjasněna a nejspíš asi ani nikdy vyjasněna nebude.

Existuje několik vysvětlení, proč se Francis Drake uchýlil k exemplární popravě jednoho ze svých mužů. Zajímavé je, že se nejednalo o řadového námořníka, ale o člena královského dvora a pověřence Christophera Hattona, jednoho z podílníků výpravy. Někteří tvrdí, že popouzel posádku *Pelicanu* ke vzpouře proti Drakeovi. Podle Kennetha Andrewse¹¹⁰ se však jeho názory na

¹¹⁰ Andrews Kenneth R., *Drake's Voyages and Re-assessment of Their Place in Elizabethan Maritime Expansion*, Londýn 1967, s. 75.

vedení expedice nijak od Drakeových nelišily. Ve výpovědi Williama Wintera¹¹¹ po návratu se objevuje zmínka, že Doughty příliš nesouhlasil s násilnými akcemi spojenými s výpravou jako bylo přepadení portugalské lodě. Podle Hakluyta nastalo pečlivé vyšetřování jednání Thomase Doughtyho a Drake ho „neshledal (jednání) podle svého očekávání, ale naopak uchylující se ke sporu a vzpouře, čímž mohl být markantně ohrožen cíl cesty...ačkoliv kapitána k panu Doughtymu vázalo velké přátelství, byla mu čest jeho královny i jeho země dražší než soukromý respekt k jednomu muži.“ Drake rozhodl, že podle anglických zákonů zaslouží pan Doughty přiměřený trest. Po popravě Drake dlouze promlouval k posádce a zjevně tento, pro současníka nepochopitelný jev, nijak neotřásl důvěrou a respektem posádky ke kapitánovi.

Z přístavu San Julian vyplula flotila tří lodí¹¹² směrem k průlivu. Proplout Magellanovým průlivem se nejspíš podařilo jen *Golden Hind*, a ačkoliv Drake na ostatní lodě čekal na smluveném místě, žádná se neobjevila.

25. listopadu dorazil s *Golden Hind* na ostrov Mocha přibližně 30 stupňů jižní šířky. 5. prosince se Drakeovi podařilo zajmout španělskou loď naloženou zlatem. 5. února 1579 se zmocnil u města Arica další španělské lodi s bohatým nákladem a odtud plul do Callaa, přístavu Limy. Ačkoliv lodě, které tu kotvily, byly prázdné, zmocnil se jich ve snaze využít je jako výkupné za Johna Oxenhama, který byl v Limě ve vězení, což bylo obratem odmítnuto. Z důvěryhodných zdrojů se mu donesla zpráva, že stříbrem plně naložená galeona z Peru vyrazila na cestu do Panamy. Drake se rozhodl loď sledovat a zmocnit se jí, což se mu také za rovníkem podařilo. Když se vzdal naděje, že se ještě potká se zbylými loděmi z flotily postupně nabral severní kurz do

¹¹¹ Nuttall, Zelia, *New Light on Drake*, Londýn 1914, s. 387.

¹¹² Swan opustila flotilu již před San Julianem a portugalská loď byla vyřazena kvůli špatnému stavu.

panamského zálivu a pobřeží Nicaraguy, kde pokračoval v přepadání španělských lodí. Pokračoval dále až k San Franciscu, kde přečkal období hurikánů. V červenci vyrazil směrem k Molukám. Zde sice navázal kontakt se Sultánem na ostrově Ternate, ale navzdory čilému obchodu se mu nepodařilo navázat budoucí obchodní vztahy. Odtud se v prosinci vydal jižně od Jávy směrem k Mysu Dobré naděje a podél Sierra Leone domů, kam doplul se svou lodí 26. září 1580.

Výsledky této cesty byly kolosální. Získal velkou kořist, věhlas a uznání. Reakce za španělské strany na sebe nenechala dlouho čekat. Španělský král žádal okamžité potrestání Drakea a vrácení uloupeného stříbra a zlata. Ale Alžběta si byla jista, že Filip II. nebyl připraven vyhlásit Anglii válku a ačkoliv existovaly různé názory na to, jak by se královna měla zachovat, fakt, že byl Francis Drake 4. dubna 1581 na palubě Golden Hind pasován na rytíře, mluví za vše.

Do Nového světa se Sir Francis Drake vrátil, až když už byla válka se Španělskem na spadnutí. V jeho další výpravě roku 1585 se ani tak nejednalo o kořist a rabování jak spíš paralyzování španělského transatlantického obchodu a tím zároveň i dodávek stříbra do Španělska, které pro Sevillu představovalo důležitý zdroj pro vedení války v Evropě.

Vydal se do Západních Indií se dvěma královskými loděmi *Elizabeth Bonaventura* a *Aid* a dalšími asi dvaceti vyslanými na náklady města Londýna a dalších podílníků a dvěma tisíci třemi sty muži na palubě. Výprava se lišila jak rozsahem, tak zaměřením. Spíše připomínala vojenskou námořní akci, jejíž součástí bylo obsazení Cartageny a Havany a otevření Karibiku anglickým korzárům. Bohužel Drake dosáhl jen částečného úspěchu. Santo Domingo a Cartagena byly skutečně přepadeny a vyrabovány, ale jejich dlouhodobé držení nebylo možné. Havanu

vyhodnotil jako přílišný risk, aby ji beze ztrát přepadl a pravidelný konvoj pro Španělsko jeho flotile unikl. Součástí plánu byla také cesta na Floridu k pevnosti San Augustín, jedné za dvou důležitých španělských pevností v oblasti. Angličané město i pevnost přepadli a zničili. Výprava se vrátila do Portsmouthu 28. července 1586 se ztrátou sedmi set padesáti mužů, z nichž ale většina podlehla nemoci.

Ačkoliv se hlavní záměr výpravy - přepadení Panamy - nepodařilo uskutečnit, přinesla tato cesta velký úspěch. Ikdyž se nepodařilo přivést velké bohatství, španělská prestiž a sebevědomí byly citelně narušeny. Filip II. se uměl poučit z tohoto neštěstí a v devadesátých letech se postaral o zlepšení opevnění a obrany zámořských držav.

Hvězda slavného kapitána závratně stoupala vzhůru, a proto není divu, že v době ohrožení, byl právě on vyslán na námořní akci na záchranu Anglie. Na počátku roku 1587 se podařila Walsinghamovým informátorům na španělském dvoře získat informace o námořních přípravách k invazi v Anglii. Podle informací bylo v Cádizu připraveno plně naložené a vyzbrojené loďstvo na cestu do Lisabonu. Drake byl vyslán s flotilou třiceti lodí 16. dubna 1587 s úkolem zabránit flotile ve vyplutí. Drake již 19. dubna vplul do přístavu v Cádizu, což rozpoutalo palbu z šesti lodí, které se v krátkém čase stáhly do pevnosti. Nicméně v přístavu zůstaly desítky menších lodí než galeony v pevnosti. Do večera se Angličanům podařilo zničit a zajmout na třicet lodí, z nichž jedna o výtaku 1000 tun byla vybavena třiceti děly a bohatým nákladem. Celkově se jim podařilo podpálit, potopit nebo zabavit přibližně deset tisíc tun nákladu i s loděmi. 21. dubna odplula Drakeova flotila z Cádizu skoro beze ztrát na životech lidí. Odtud se vydali směrem k Sagresu a cestou se zmocnili několika desítek dalších plně naložených lodí s nákladem

zamýšleným k použití proti Anglii. Při cestě směrem k ostrovu Saint Michel flotila překvapila portugalskou karaku¹¹³ *San Felipe*, již se Angličané okamžitě zmocnili. „A toto byl první přepadený karak z Východních Indií vůbec, což Portugalci považovali za špatné znamení, protože loď nesla jméno jejich krále.“¹¹⁴ Flotila se v létě vrátila s bohatým nákladem zpět do Anglie. Tato akce na několik měsíců silně zbrzdila vyplutí nepřemožitelné armady, ale hlavně, což bylo pro Drakea další velké zadostiučinění za potupu u San Juan de Ulúa, jak sám řekl „přižehl vous španělskému králi.“

Oddanost Anglii velmi dobře prokázal i svou účastí v bitvě proti „neporazitelné armadě“ v roce 1588, kde byl značně narušen španělský námořní primát a angličtí mořeplavci opět slavili svůj triumf. Ve válce, která následovala se Drake příliš neangažoval. Až roku 1595 vyrazil s další anglickou flotilou do španělských vod s Johnem Hawkinsem jako druhým kapitánem. Cílem akce bylo obsazení Panamy, ale od roku 1589 udržovaly neustálé nájezdy korzárů španělské kolonie v bdělosti a města byla nově opevňována. Díky zpoždění výpravy, která vyplula až v listopadu, se Španělé včas o cestě dozvěděli a připravili se na její příjezd. Angličané byli postupně vyháněni z Puerta Rica, Puerta Bella i Cartageny. Na této cestě oba kapitáni zemřeli a tím skončila éra dvou velkých mořeplavců. I slavný Lope de Vega ve své hře *La Dragontea* oslavuje smrt Francise Drakea.

Pokusy vedené Francouzi a Angličany v 16. století proti španělskému monopolu v Indiích byly spíš neúspěšné a jednotlivé úspěchy byly spíš výjimečné. V roce 1596 uzavřela Anglie, Francie a Nizozemí smlouvu z Haagu, kde se zavazují ke společnému postupu proti Španělsku.

¹¹³ Velká nákladní loď. Na poměry 2. poloviny 16. století téměř gigantických rozměrů. Cena nákladu na *San Felipe* byla odhadována na 1,000,000 anglických liber.

¹¹⁴ Hampden John, *Sea Dogs and Pilgrim Fathers*, Leicester 1953, s. 120.

Po roce 1596 sice cesty do španělských oblastí pokračovaly a jejich počet se dokonce v posledních osmi letech války zvýšil, nicméně již nedosahovaly takových úspěchů jako v sedmdesátých a osmdesátých letech.¹¹⁵

¹¹⁵ Mezi méně úspěšné patřily cesty Anthony Sherleyho (1596), Johna Chidleyho (1596), Williama Parkera (1596), Anthony Hippona (1596), Michaela Geara (1596), Christophera Newporta (1597), Johna Wattse (1597), hraběte Cumberlanda (1598), Henry Whitea (1599), Simona Boremana (1602) naopak následující dvě výpravy Newporta (1598 a 1599), plavba Johna Paula (1598), Edwarda Glenvilla (1601), Paula Bayninga (1599-1600) a Williama Parkera (1601) přinesly profit. Williamu Parkerovi se dokonce roku 1601 podařilo přepadnout a zcela paralyzovat Porto Belo.

Do Jižního moře

V době vlády Alžběty I. existovalo několik způsobů jak dosáhnout Tichého oceánu. Bylo možné přejít Panamskou šíjí, jako to udělal John Oxenham v roce 1577, nebo využít severní či jižní námořní trasu. Hledání severovýchodního průlivu bylo doménou Moskevské společnosti, která vznikla pod patronátem Sebastiana Cabota v roce 1553. V čele snah o nalezení severozápadního průjezdu stál Michael Lok a Martin Frobisher, kteří později zaštitili nově vzniklou Kathajskou společnost. O severní cestě do Asie však bude pojednáno v následujících kapitolách. Zatím nejúspěšnější pokusy o proniknutí do Pacifiku podnikly ty expedice, které se tam vydaly jižní cestou.

Drakeova cesta kolem světa (1577-1580) vzbudila v Anglii velkou pozornost a nutno přiznat, že nejen v Anglii. Španělé se po zkušenostech s Drakeem snažili opevňovat západní pobřeží Nového Španělska a posilovat hlídky, které by včas odhalily případné vetřelce v Pacifiku. Panamská šíje a západní pobřeží jižní Ameriky bylo jistě velkým lákadlem pro všechny dobrodruhy, kteří se rozhodli podstoupit riziko proplouvání Magellanovým průlivem, ale Indie slibovala pohádkové bohatství. Kromě již známého světa tu byla stále ta tajemná Terra Australis, která byla zakreslena v Mercatorově mapě z roku 1569 i v Orteliově z roku 1570.¹¹⁶

Poté co se Francis Drake vrátil do Anglie a byl pasován na rytíře, se snažil získat povolení Alžběty I. vyplout opět k Molukám tentokrát kolem mysu Dobré naděje. Během jeho plavby kolem světa se mu podařilo uzavřít svazek se sultánem Ternate a bylo nutné na tento úspěch navázat a rozvíjet dál možnosti anglického obchodu s

¹¹⁶ Pojem Terra Australis a všeobecná představa o „neznámé pevnině v Pacifiku“ pochází z Antiky. Zeměpisce považovali tuto zemi za neobyvatelné tropy. Jako první ji zachytil na mapě Ptolemaios jako pruh spojující Afriku a Asii po celé šíři Jižního oceánu. In: Baker, J. N. L., (c. d.), s. 145.

Východní Indií. V roce 1581 však nebyly vztahy se Španělskem nejlepší a královna zakázala Drakeovi opouštět zemi.

Veškeré Drakeovy plány se tedy promítly do výpravy Edwarda Fentona v roce 1582, která měla dosáhnout Kathaje.. Chtěl se dostat do Východní Indie cestou kolem mysu Dobré naděje. Edward Fenton, který na poslední chvíli nahradil Martina Frobishera ve velení této expedice, se účastnil Frobisherovy druhé a třetí arktické výpravy a podle všeho mu nechyběly zkušenosti. Posádky zahrnovaly muže, kteří se plavili již dříve s Drakeem jako byli John Drake, Francisův synovec nebo William Hawkins, synovec Johna Hawkinse, který měl funkci Fentonova zástupce. Instrukce k této cestě byly jasně napsané a potvrzené lordem Burghleyem.¹¹⁷ Fenton dostal k dispozici čtyři lodě: vlajkovou *Galleon Leicester*, *Edward Bonaventure*, a dvě menší, jejichž posádky čítaly 240 mužů. Flotila vyplula ze Southamptonu na konci dubna 1582 a vzhledem k dalšímu zdržení bylo jasné, že se u mysu Dobré naděje nijak nevyhnou nepříjemnému protivětru a plavby v zimním období. Tento fakt a také nátlak posádky donutil Fentona, aby změnil názor a vydal se směrem k Magellanovu průlivu. Ze Sierra Leone vyrazil se třemi loděmi (jednu vyměnil s Portugalci za slonovinu a rýži) jihozápadně přes Atlantik k břehům Brazílie.¹¹⁸ Již od začátku byla Fentonova plavba poznamenána konflikty a nedorozuměními – ohledně cest, cílů, taktiky, atd. V opozici proti obchodníkům, kteří si bránili své zájmy, byli ti, kteří chtěli zopakovat Drakeovu cestu za rabováním v Jižním moři v čele s Drakeovými muži, především Williamem Hawkinsem. Problémem bylo, že si Fenton nezískal dostatek osobní autority a spory mezi veliteli učinily

¹¹⁷Williams, Glyndwr, *The Great South Sea Voyages, English Voyages and Encounters 1570-1750*, Londýn 1997, s. 37.

¹¹⁸ Boies Penrose ve své knize dokonce tvrdí, že ho posádky donutily změnit plán plavby a to výhrůžkami vzpourou. Buď pojedou Magellanovým průlivem do Pacifiku, nebo se vrátí do Anglie. In: Penrose Boies, (c. d.), s. 188.

flotilu zcela neschopnou jakékoliv akce.¹¹⁹ Investoři by asi udělali lépe, kdyby nechali ve velení expedice Martina Frobishera, který se již jako velitel osvědčil během arktických plaveb, ale Moskevská společnost se postavila proti jeho nominaci na tento post kvůli výsledkům, které jeho tři plavby přinesly. A navíc Frobisher se neměl příliš rád s Drakem.¹²⁰ Po neúspěšném útoku na pobřeží Brazílie se výprava úplně rozpadla. Fenton se vrátil do Anglie a celou cestu zpět už raději vezl Hawkinse v železech.¹²¹ John Drake pokračoval k Magellanovu průlivu, kde jeho loď zajali Španělé.¹²² Neúspěch Fentonovy plavby nadlouho zbrzdil další podniky v průzkumu jižní cesty do Indie.

V roce 1585 vypukla válka se Španělskem a proto nebylo možné, aby některý z proslulých mořeplavců opustil Anglii. Jedinou výjimkou byl hrabě Cumberland, který na své náklady vyslal v roce 1586 malou výpravu v čele s kapitány Withingtonem a Listerem.¹²³ Účastníci výpravy se však vrátili ještě než stačili doplout k Magellanovu průlivu a kromě rabování na brazilském pobřeží ničeho zásadního nedosáhli.

Thomas Cavendish byl nejúspěšnější ze všech dobrodruhů, kteří se vydali ve Drakeových stopách do Jižního moře. Ačkoliv se Kathajská a Moskevská společnost snažily prostřednictvím svých výprav najít severní cestu do Asie, stále byla plavba Magellanovým průlivem, popřípadě kolem mysu Dobré naděje, jedinou zatím prověřenou cestou k bohatství Ostrovů koření. Thomas Cavendish pocházel z bohaté rodiny na panství Trimley St. Martin v Suffolku, ale

¹¹⁹ Ve světle těchto událostí se jeví poprava Thomase Doughtyho Drakeem jako zcela logické řešení neklidu mezi posádkou. In: Rowse, A. L., *The Expansion of Elizabethan England*, New York 1955, s. 187.

¹²⁰ A. L. Rowse píše, že Frobisher vždy na Drakea žárlil a záviděl mu jeho úspěchy. In: Rowse, A. L., (c. d.), s. 187.

¹²¹ Williamson, James A., *The Observation of Sir Richard Hawkins*, Londýn 1933, s. 37.

¹²² Williams, Glyndwr, (c. d.), s. 39.

¹²³ Williamson, James A., (c. d.), s. 38.

nebyl však příliš dobrým hospodářem a o svůj majetek brzy přišel, a proto se rozhodl vydat do Jižních moří, kde by se mohl „odškodnit“ na španělském obchodu. V roce 1586, kdy již byla válka se Španělskem na spadnutí, se ani nejednalo a nezákonný podnik. Cavendish vydal zbytek svého jmění na vybavení lodi a najal posádky pro svou cestu.

21. července 1586 vyplul z Plymouthu se třemi loděmi a sto třidvaceti muži na palubách. Jeho lodě měly jména *Desire*, *Content* a *Hugh Gallant*.¹²⁴ Již 5. srpna proplouvali kolem Kanárských ostrovů a 26. srpna zakotvili u pobřeží Sierra Leone. 6. srpna přišli na palubu lodi dva domodoci a „znameními dali kapitánovi vědět, že dále po proudu řeky se nachází portugalská loď.“¹²⁵ Cavendish vyslal *Hugh Gallant*, aby prozkoumal situaci, ale brzy se vrátila s tím, že jde o loď „obrovské šířky a velmi nebezpečnou.“¹²⁶ Další den domorodci zajali jednoho člena posádky oné portugalské lodi a podle některých pramenů od něj mučením získali veškeré informace o jeho lodi, což je od dalšího útoku odradilo. Mimo jiné jim zajatý Portugalce vyrazil, že ve vesnici domorodců se skrývají další dva Portugalci. Další den se Thomas Cavendish vylodil na pobřeží asi se sedmdesáti muži a přepadl a vypálil blízkou domorodou vesnici. Při návratu na loď byli Angličané „divochy“ napadeni a mnoho jich zasáhly otrávené šípky a jednoho dokonce jed zabil.¹²⁷ Odtud dále, na konci října, pokračovali k břehům Brazílie, kde zakotvili u ostrova St. Sebastian a věnovali se opravě lodí a doplnění zásob. Tentokrát se pokusili kontaktovat anglického obchodníka, který trvale žil v Rio de Janeiru, ale bez úspěchu. 23. listopadu pokračovali vstříc Jižnímu moři v 17. prosince

¹²⁴ David, Richard, Hakluyt's Voyages, Londýn, 1981, The admirable and prosperous voyage of the worshipful Master Thomas Candish, of Trimley in the country of Suffolk, Esquire, into the South Sea, and from thence round about the circumference of the whole earth, begun in the year of Our Lord 1586 and finished 1588. Written by Master Francis Pretty, lately of Eye in Suffolk, a gentleman employed in the same action., s. 536.

¹²⁵ Southey, Robert, English Seamen, Howard, Clifford, Hawkins, Drake, Cavendish., ed. Hannay, David, Londýn 1897, s. 359.

¹²⁶ Southey, Robert, (c. d.), s. 359.

¹²⁷ Voyages and Discoveries., ed. Jack Beeching (c. d.), s. 276.

připluli ke kotvišti, které Cavendish pojmenoval Port Desire.¹²⁸ 6. ledna již připluli až k Magellanovu průlivu a zakotvili u jeho ústí. Druhý den si na pobřeží všimli několika lidí mávajících bílým praporem. Když s nimi promluvili, zjistili, že se jednalo o Španěly, kteří tu žili už tři roky a že jich tu ze čtyř set přežilo pouhých dvacet tři. Když jim Cavendish nabídl, že je odveze do Peru, odmítli se slovy, že „nechtějí riskovat, že je Angličané hodí přes palubu.“¹²⁹ Svoje stanovisko však Španělé změnili, když viděli loď odplouvat. Cavendish vzal na palubu jednoho z nich. Jistého Tomého Hernandese, který žádal, aby se mohli nalodit i ostatní, kteří zůstali ve vesnici. Cavendish svolil, že počká, než ostatní trosečníky přivedou z vesnice, ale když se ze břehu vrátil na palubu, vál ideální vítr potřebný k úspěšnému proplutí úžiny, a proto urychleně zvedli kotvy.¹³⁰ Tento naprostý nedostatek soucitu se Španěly, který projevil Cavendish, když je zanechal jejich osudu v úžině, ačkoliv jim slíbil, že je všechny dopraví do Peru, nevzbudil jakoukoliv negativní reakci jak u posádky, tak ani u Tomého Hernandese, který měl to štěstí, že se stihl nalodit. Ve španělských dokumentech tuto událost bez emocí okomentoval slovy: „Bylo příznivé počasí pro plavbu, a proto se kapitán rozhodl nečekat.“¹³¹ Osud zbylých osadníků podle všeho nebyl příznivý. Dochovaly se informace o jednom Španělovi, kterého vysvobodila další anglická loď o rok později, ale ostatní osadníci bohužel mezitím zemřeli hlady. Cavendish pojmenoval přístav, kde nebohé osadníky zanechal na jejich památku

¹²⁸ Port Desire se nacházel severně od Port Julian, kde na své cestě kolem světa kotvili Drake i Magellan.

¹²⁹ Southey, Robert, (c. d.), s. 362.

¹³⁰ Tito Španělé byli zbytek posádky vyslané k Magellanovu průlivu ze Španělska, aby tam vybudovali opevnění a trvalé osídlení po zkušenostech s Drakeovým vpádem do Pacifiku. V čele snah o opevnění Magellanova průlivu mnoho let stál Pedro Sarmiento de Gamboa, In: Southey, Robert, (c. d.), s. 362.

¹³¹ Southey, Robert, (c. d.), s. 370.

Port Famine.¹³² 24. února vepluly Cavendishovy lodě do Pacifiku.¹³³ 1. března však flotilu zastihla silná bouře, která trvala 3 dny a odělila lodě. 15. března zakotvila *Hugh Gallant* u ostrova Santa Maria,¹³⁴ kde se setkala s posádkou *Content*, která přistála u ostrova La Mocha, kam se všichni společně vydali. Někteří muži šli po souši a zakoušeli velké obtíže s místními domorodci, kteří Angličany neustále napadali. Později Cavendishovi muži pochopili, že je domorodci považují za Španěly, které tolik nenáviděli. V oblasti Arauco se nacházela bohatá naleziště zlata, ale Španělům se stále nedařilo se sem probojovat. Pokaždé se otud vrátili s velkými ztrátami na životech.¹³⁵ Když se Angličané dostatečně osvěžili a doplnili zásoby, vydali se dále severním směrem a poté co minuli Valparaíso zakotvili sedm mil nad ním v zátoce Quintero. Když se Angličané snažili vyjednat s místními Španěly, aby jim poskytli zásoby, Tomé Hernandez využil situace a ujel s nimi do města navzdory svým slibům daným kapitánovi. Ačkoliv Cavendish vyslal hlídku, aby prozkoumala okolí a našla město, odkud ti muži přijeli, hlídky nic nenašly. Až druhý den bylo zcela nečekaně napadeno několik členů posádky při nabírání zásob vody ozbrojenými jezdci, kteří zabili dvanáct Angličanů a podle zprávy Tomého Henandese jich dalších devět zajali. Většina z nich byla později oběšena v Santiagu, jen několik jich přestoupilo k římskému katolictví.¹³⁶ Od této doby se po několik měsíců všechny tři lodi nepřetržitě věnovaly rabování měst a přepadání španělských lodí podél pobřeží Chile až k Novému Španělsku. Vypalovali

¹³² Tento název se v anglických mapách dochoval dodnes a Španělé ho přijali jako Puerto de Hambre. In: Southey, Robert, (c. d.), s. 371

¹³³ Tento název pochází od Magellana, který na své cestě kolem světa 28. listopadu 1520 vplul do Jižního moře, které tenkrát díky příznivému počasí nazval „El mar pacífico“, což znemaná klidné (tiché, pokojné) moře. In: Skřivan, Aleš, Křivský Petr, Moře, objevy, staletí, Praha, 1981, s. 112.

¹³⁴ V zálivu Arauco mezi Valparaísem a Valdivií.

¹³⁵ Voyages and Discoveries. The principal Navigations Voyages, Traffiques and Discoveries of the English Nation, ed. Jack Beeching, London 1972, s. 280.

¹³⁶ Francis Pretty, jehož zpráva se nám díky Richardovi Hakluytovi dochovala, také tvrdí, že během potyčky, která následovala, Angličané zabili dvacet čtyři Španělů. In: David, Richard, Hakluyt's Voyages, (c. d.), s. 546.

španělská i indiánská města. U kalifornských břehů se jim podařilo přepadnout plně naloženou Galeonu *Santa Anna* připlouvající z Manily. Její náklad měl cenu přibližně 122,000¹³⁷ pesos a zahrnoval především zlato, stříbro, drahé látky, kvalitní víno atd. Cavendishovi lidé naložili co nejvíce z jejího nákladu a zbytek i s lodí zapálili.¹³⁸ Zbytek posádky *Santa Anny* vysadil na břehu i s dostatečnými zásobami, aby tu několik měsíců přežili. K břehům Filipín již vyplula jen *Desire*. *Hugh Gallant* byla zanechána osudu již v červnu, protože Cavendish již neměl dostatek mužů, kteří by se na ní plavili a *Content* posloužila jako útočiště těm členům posádky, kteří vyvolali vzporu proti kapitánovi kvůli způsobu, jakým rozdělil mezi své lidi poklad ze *Santa Anny*.¹³⁹ 14. ledna připlula *Desire* k Filipínám.¹⁴⁰ 15. ledna zakotvili u ostrova Capul¹⁴¹ Na Filipínách se setkali s Portugalci, kteří s nimi čile obchodovali a do určité míry navázali přátelské vztahy. Portugalci, kteří žili dlouhá léta na Filipínách, měli jen ty informace o Portugalsku, které jim poskytli Španělé. Po devíti dnech se Cavendish vydal k Jávě. Během plavby mezi Jávou a Bali se na Angličanech projeví účinky místního velmi horkého klimatu a mnoho jich onemocnělo. Jeden z mužů dokonce na následky této nemoci zemřel.

16. března odplula *Desire* z Jávý a v květnu proplula kolem

¹³⁷ Antonio de Sierra, který poskytl zprávu o této události pro španělskou stranu tuto sumu čtyřnásobně navýšil na 600,000 pesos a dodal, že nejcennějším nákladem *Santa Anny* byl náklad drahých látek, který měl v Acapulcu cenu až 2 miliony pesos. In: Williams, Glyndwr, (c. d.), s. 42.

¹³⁸ Voyages and Discoveries., ed. Jack Beeching, (c. d.), s. 285.

¹³⁹ Názor na důvody, které vedly Cavendishe k zanechání *Content* na pospas jejímu kapitánovi Stephenovi Hareovi se liší. Hakluyt tvrdí, že sice byli nespokojeni a vyvolávali vzpouru, ale že důvodem bylo rozhodnutí vydat se za bohatstvím severozápadním směrem. Jiní autoři se shodují na skutečnosti, že chování posádky *Content* skutečně značně narušovalo vojenskou disciplínu na *Desire*., In: Southey, Robert, (c. d.), s. 386.

¹⁴⁰ S navigací do Východní Indie jim pomohli zkušení lodivodi ze *Santa Anny*, kterou zajali u břehů dnešní kalifornie., In: David, Richard, Hakluyt's Voyages, (c. d.), s. 552.

¹⁴¹ Malý ostrov průlivu San Bernardino mezi filipínskými ostrovy Luzon a Samar.

mysu Dobré naděje a s krátkou zastávkou na ostrově Svaté Heleny¹⁴² se 9. září 1588 vrátili do Plymouthu. Cestou zpět potkali vlámskou loď, která posádku informovala o porážce slavné Armady, což „je neobyčejně potěšilo a uklidnilo jejich obavy.“ Cavendish ihned po příjezdu informoval královnu o svém úspěchu: „prosil jsem Boha, aby mi umožnil obeplout zeměkouli přes Magellanův průliv a kolem mysu Dobré naděje. Objevil a přivezl jsem důležité informace o bohatých místech světa, které kdy křesťané objevili nebo znali. Plavil jsem se podél pobřeží Chile, Peru a Nového Španělska, kde jsem získal velkou kořist. Spálil jsem a potopil devatenáct lodí, malých i velkých. Všechna města, kde jsem zakotvil, jsem vyplenil a spálil...a získal jsem velké bohatství. /.../ Plul jsem k Filipínám odkud jsem přivezl množství informací dosud neslýchaných a neodvážuji se popisovat velké bohatství, této oblasti, protože mám strach, že by mi nikdo neuvěřil...“¹⁴³ Jeho příjezd domů znamenal pro Angličany zlatý epilog slavného vítězství nad španělskou Armadou. V této atmosféře se Cavendishovi dostalo přívětivějšího přijetí od královny než Drakeovi před osmi lety. Zprávy o jeho mučení zajatců, věšení nespokojených členů posádky i duchovních, nelítostně vypálená obydlí a předpoklad, že opustil své umírající a nemocné muže nevyvolaly ani nejmenší pohoršení a zřejmě jim nikdo nepřikládal na důležitost.¹⁴⁴

Úspěchy první cesty inspirovaly Cavendishe, aby vložil své nově nabyté jmění do druhé výpravy o tři roky později.¹⁴⁵ Tentokrát se třemi loděmi a dvěma menšími fregatami. Na *Galleon Leicester* byl

¹⁴² Cavendish pochopil, že by ostrov díky své poloze mohl plnit úlohu zásobovací stanice. In: Penrose, Boies, (c. d.), s. 181.

¹⁴³ Southey, Robert, (c. d.), s. 393-394.

¹⁴⁴ Williams, Glyndwr, (c. d.), s. 45.

¹⁴⁵ V roce 1589 vyplul na plavbu do Pacifiku také John Chidley se třemi loděmi a čtyřmi sty osob. Výpravě se však nepodařilo proplout Magellanovým průlivem, kde uvízli celých šest týdnů za velkých ztrát lidí i zásob. Dvě větší lodě ztroskotaly a potopily se i s posádkami. Do Anglie se vrátila jediná loď s šesti lidmi na palubě. In: Rowse, A.L., (c.d.), s. 189.

admirálem přímo Thomas Cavendish, na *Roebucku* velel kapitán Cocke a *Desire* měl pod svým velením John Davis, průzkumník severozápadní cesty v letech 1585-1587. Loď *Black Pinnace* a další malá fregata měly na palubách i Adriana Gilberta, který se v osmdesátých letech angažoval v severozápadních cestách s Davisem. Celkově posádky čítaly něco kolem 400 mužů.¹⁴⁶ Flotila však byla dosti nedostatečně vybavena pro cestu, kterou Cavendish zamýšlel. Bohužel admirál neinvestoval do podniku dostatečnou částku peněz potřebnou pro podnik takových rozměrů a tento nedostatek se projevil již u břehů Brazílie, kde se jim nepodařilo získat zásoby a v oblasti Magellanova průlivu se již živili mušlemi a chaluhami.

Flotila vyplula 26. srpna 1591 z Plymouthu a o tři měsíce později doplula k brazilskému pobřeží. Cavendish vyslal *Desire* a *Black Pinnace*, aby přepadly Santos a nabraly zásoby pro flotilu, ale bohužel odtud odpluly s ještě menšími zásobami než když sem připluli. Vzhledem k faktu, že se flotila již od počátku potýkala s nedostatkem zásob, byl útok na Santos jediným řešením, ale bohužel to byl právě tento čin, který flotilu zdržel natolik, že už nemohla stihnout doplout k Magellanovu průlivu ještě před zimou.¹⁴⁷ 22. ledna vypluli ze Santosu směrem k Magellanově průlivu. Během plavby je však oddělila bouře, jíž Adrian Gilbert se svou lodí využil k návratu do Anglie. Ostatní lodě pokračovaly do Port Desire, kde se měly opět všechny setkat. K Magellanovu průlivu dopluli až v plovíně března. „Taková byla nepřízeň osudu, že cesta sem nám trvala celé léto a k průlivu jsme dorazili v období nejtěžší zimy.“¹⁴⁸ 14. dubna vplula

¹⁴⁶ Southey, Robert, (c. d.), s. 395.

¹⁴⁷ Penrose, Boies (c. d.), s. 183.

¹⁴⁸ David, Richard, Hakluyt's Voyages, Londýn 1981, The last voyage of the worshipful Master Thomas Candish, Esquire, intended for the South Sea, the Philippines, and the coast of China, with three tall tips and two barks. Written by Master John Janes, a man of good observation, employed in the same and many other voyages., s. 583.

s příznivým větrem flotila do průlivu, ale počasí se bohužel rychle změnilo a lodě zůstaly uvězněny několik týdnů v průlivu. Cavendishovi muži velmi těžce snášeli obtíže. Mnoho jich ve sněhových bouřích umíralo hladem a chladem. V této situaci se kapitán *Galleon Leicester* uchýlil ke zcela neuvěřitelnému řešení situace. „Všichni nemocní muži z lodě byli tím nejkrutějším způsobem vysazeni na pobřeží v lesích, ve sněhu, dešti a mrazu, což ani muž dobrého zdraví nemohl přežít. Cavendish se celou dobu nacházel na palubě *Desire*“¹⁴⁹ Není jisté, jestli o tomto kroku Cavendish věděl a pokud ne, nedochovaly se zprávy, které by informovaly o jeho reakci na tuto událost. Po všech těchto útrapách se lodě vrátily zpět do Atlantického oceánu. Admirál dokonce určil nový směr cesty – mys Dobré naděje, ale tento nápad se nesetkal s velkým nadšením ze strany posádky ani Johna Davise. 18. května dopluli zpět do Atlantiku a Cavendish se vrátil zpět na *Galleon*. 20. května se *Desire* a *Black Pinnace* odpojily od flotily a vrátily se zpět do Port Desire v naději, že se tam setkají se zbylými loděmi, které se jim ztratily z dohledu při vyplouvání z úžiny. Přes Falklandské ostrovy¹⁵⁰ se opět Davisovy lodě nasměrovaly na Magellanův průliv a ten také úspěšně propluly, ale zimní počasí je přesvědčilo, že by bylo lepší se vrátit zpět. V červnu následujícího roku dopluli do Irska s celkovou ztrátou šedesáti mužů ze sedmdesáti šesti.¹⁵¹

Cavendishova *Galleon Leicester* se v bouři ztratila a zakotvila u břehů Brazílie u Santosu. Cavendish vysadil na břeh dvacet pět mužů, aby šli hledat zásoby, ale bohužel je všechny zajali domorodci a kromě dvou je všechny zabili a jejich hlavy odnesli do města jako trofej. Po tomto neštěstí se *Galleon Leicester* opět shledala s posádkou *Roebucku* a společně prohledávaly pobřeží a snažily se získat lodě,

¹⁴⁹ David, Richard, (c. d.), s. 583.

¹⁵⁰ Evidentně byl John Davis prvním člověkem, který vstoupil na břeh Falklandských ostrovů a můžeme tedy říci, že je nevědomky objevil.

¹⁵¹ Southey, Robert, (c. d.), s. 398.

kteřé kotvily na řece u města Spirito Santo. Angličané však jednali velmi ukvapeně a tato chyba je stála životy dalších osmdesáti mužů, kteří zůstali kvůli rozkazům kapitána *Roebuck*, kterého Cavendish nazval „největším zbabělcem, který se kdy narodil“¹⁵², opuštění na pevnině a ti co zůstali ranění, byli odvedeni do Portugalského vězení. Po této události kapitán *Roebucku* Cocke zbaběle dezertoval od *Galleon Leicester* i s lodí a zbytkem posádky. Po této události už Cavendishvi nezbylo nic jiného, než se vrátit do Anglie. Již během plavby sepsal krátkou zprávu o své plavbě adresovanou sirovi Tristramovi Gorgesovi, v níž si stěžuje na chování svých velitelů a lidí. Kapitán Thomas Cavendish se již do Anglie nikdy nevrátil. Cestou za nevyjasněných okolností zemřel, ale jeho posádce se podařilo se vrátit.¹⁵³ Cavendishova druhá cesta byla zklamáním. Sužována neustálými bouřemi, kurději, rozdílnými názory velitelů na směr plavby a neustálé ztrácení se lodí, expedice nebyla schopná dostat se do Pacifiku.¹⁵⁴

Posledním významným pokusem napodobit Drakeův a Cavendishův úspěch byl pokus Richarda Hawkinse v roce 1593,¹⁵⁵ syna známého strážce pokladu námořnictva Johna Hawkinse.¹⁵⁶ Cílem

¹⁵² David, Richard, *Hakluyt's Voyages*, (c. d.), s. 582.

¹⁵³ John Jane ve své zprávě píše, že nejen že byl kapitán *Galleon* vážně nemocný, ale dokonce se ho někteří členové posádky, v čele s jistými Charlesem Parkerem a Edwardem Smithem, pokusili zavraždit. Nejspíš Cavendishovi usilovali o život, protože měli strach, že by se zase chtěl vrátit k Magellanovu průlivu. In: *Voyages and Discoveries*, ed. Jack Beeching, (c. d.), s. 342.

¹⁵⁴ Williams, Glyndwr, (c. d.), s. 45

¹⁵⁵ Ve svých *Observations* poskytl Richard Hawkins detailní popis Magellanova průlivu i celého podniku. In: Williamson, James A., (c. d.), s. 15

¹⁵⁶ Rodina Hawkinsových z Plymouthu se objevuje v pramenech po celou dobu vlády Tudorců. První Hawkins, o němž máme zmínky, byl William (1490/1500 – 1553), který působil jako obchodník v Plymouthu a v době míru obchodoval se západoevropskými přístavy a v době války organizoval pirátské záškodnické výpravy proti nepříteli. Několikrát působil jako zástupce Plymouthu v Parlamentu a byl prvním známým Angličanem, který obchodoval s Afrikou a jižní Amerikou. Jeho plavby ke guinejským a brazilským břehům byly nejčastěji organizovány v letech 1530-1540, což předznamenalo budoucí kariéru jeho mladšího syna. William měl dva syny – Williama a Johna. William pokračoval po otcově smrti v obchodní činnosti v Plymouthu. Jeho syn William Hawkins toho jména třetí se účastnil Fentonovy a Drakeovy plavby. Je možné, že je to ten samý člověk, který se

této expedice, ještě více než v Drakeově případě bylo „objevovat v zájmu zakládání impéria.“¹⁵⁷ Podle možností se Hawkins měl dostat „Magellanovým průlivem a Jižními moři na japonské ostrovy, Filipíny, Moluky, do Čínského království a do Indie....“¹⁵⁸ Náklady na výpravu chtěl Hawkins pokrýt rabováním na jihoamerickém břehu, jako to udělali Drake a Cavendish. Zajímavé je, že zpráva o jeho plavbě vyšla v Anglii tiskem až v roce 1622, což vysvětluje fakt, že se v ní neobjevuje jediná zmínka o plánovaném rabování, hlavně z důvodu, že v době míru se Španělskem za vlády Jakuba I. by to nebylo žádoucí.¹⁵⁹ Richard Hawkins vyplul v červnu 1593 z Plymouthu na galeoně *Dainty*. Obvyklou cestou k Magellanově průlivu spatřila Falklandské ostrovy, které objevil Davis během druhé Cavendishovy výpravy. Expedice proplula průlivem a obrátila se na sever k pobřeží Chile s cílem zajmout několik španělských lodí u Valparaísa. Jejich pokus byl sice úspěšný, ale od dob Drakea a Cavendishe se tu mnoho změnilo a tentokrát byli Španělé na dalšího „anglického piráta“ dokonale připraveni. Byly postaveny nové pevnosti, u pobřeží hlídkovaly ozbrojené lodě a konvoje. Proto, když zaútočili na Valparaíso, Španělé se okamžitě zalarmovali a vyslali z Calaa flotilu šesti lodí. V červnu 1594, po krvavém střetu v ecuadorském zálivu Atacames, který trval celé tři dny, byly zabity nebo zraněny tři čtvrtiny Hawkinsových mužů. Hawkins sám ležel bezmocně se šesti ranami.¹⁶⁰ Až když se loď začala potápět, stáhli Angličané vlajku a snažili se vyjednávat. *Dainty* včetně Hawkinse se

účastnil prvních expedic vyslaných Východoindiskou společností do Východní Indie a který zemřel na moři v roce 1613, ale jeho totožnost není potvrzena. Druhý syn Williama Hawkinse nejstaršího John, se narodil kolem roku 1532 a proslavil se sérií výprav k břehům Afriky a do Západní Indie a Guineje. Těmto výpravám učinila přítrž katastrofa u San Juan de Úlva v roce 1568. John Hawkins se oženil s dcerou strážce pokladu u královského námořnictva a tento post také po svém tchánovi v roce 1577 převzal. Od Johna Hawkinse se již dostáváme k jeho synovi Richardovi.

In. Williamson, James A., s. 42-44.

¹⁵⁷ Penrose, Boies, (c. d.), s. 185.

¹⁵⁸ Williamson, James A., (c. d.), s. 7.

¹⁵⁹ Williams, Glyndwr, (c. d.), s. 46.

¹⁶⁰ Penrose, Boies, (c. d.), s. 191.

všemi přeživšími na palubě byla zajata Španěly. Hawkins skončil na několik let ve španělském vězení.¹⁶¹

Tato tragédie byla umocněna dalším španělským triumfem v Karibiku, kde během další výpravy v letech 1595-1596 zahynuli John Hawkins a Francis Drake. Tím definitivně Jižní moře i Magellanův průliv ztratily svůj půvab pro další dobrodruhy. V roce 1600 vznikla slavná Východoindická společnost, která se snažila navázat kontakty s Východní Indií, ale již výhradně cestou kolem mysu Dobré naděje. Portugalské impérium v Indickém oceánu se stalo jediným cílem Východoindické společnosti.

Od poloviny devadesátých let se těžiště pirátských výprav a dalších podniků přesunulo opět do Karibiku, kde byly v tomto období anglické nájezdy dosti frekventované.

¹⁶¹ Hawkins byl až do roku 1597 uvězněn v Peru. Odtud byl poslán do vězení do Sevilly. Během plavby na španělskou loď zaútočila flotila hraběte z Essexu, ale Hawkinsovy naděje na útěk byly liché. Další zpráva o Richardovi Hawkinsovi pochází z dubna roku 1598, kdy poslal dopis královně, kde ji žádá, aby učinila kroky k jeho osvobození. V listopadu dostala královna zprávy, že Hawkins utekl ze sevillského vězení, ale byl na útěku chycen, dán do želez a pečlivěji hlídán. Dalších dvanáct měsíců strávil ve vězení v Madridu, odkud posílal dopisy již pravidelně. Až v roce 1602 se podařilo vyjednat anglo-španělskou výměnu zajatců a Hawkins se mohl vrátit do Anglie. In. Williams, James A., (c. d.), s. 82.

Hledání severní cesty do Asie

Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, byl to právě John Cabot, který necelých pět let po Kryštofovi Kolumbovi objevil břehy severní Ameriky. V té době, však nikdo neměl ani potuchy o jejich rozměrech a předpokládalo se, že bude možné najít průliv, který by spojoval Ameriku s Asií.

Dlouhou dobu byla Amerika vnímána jako zastávka v západním směru k legendárnímu bohatství Kathaje, ostrovům koření, obchodu s Čínou a Indií, což bylo velkým motivem pro mořeplavce ve snaze objevit schůdnou cestu do Asie severním směrem. Angličanům i dalším národům na severu byla zapovězena tradiční cesta podél jižní Afriky a nebo Patagonie, protože tyto trasy kontrolovali Portugalci a Španělé.

V roce 1524 však Verazzano ve své mapě zobrazil kontinuální atlantické pobřeží severní Ameriky a pomalu se začala potvrzovat domněnka o kontinentálním charakteru Ameriky. Když si mořeplavci i geografové připustili, že Amerika tvoří jakousi bariéru přístupu do Asie, začala se rodit myšlenka, že by mohlo být možné ji obeplout ze severu.

První pokus podnikl v roce 1509 Sebastian Cabot. Proplul dnešním Hudsonovým průlivem do ústí Hudsonova zálivu a v domněnku, že objevil průliv k východní Kathaji, se vrátil do Anglie. Po této plavbě byl Sebastian Cabot pozván do Španělska, kde přijal úřad při Casa de la Contratación a z Anglie na několik let zmizel. Až Robert Thorne a Roger Barlow, angličtí obchodníci v Seville, přišli v roce 1527 za Jindřichem VIII. s návrhem další plavby, která by objevila severní cestu k bohatství Kathaje a ostrovům koření. Thorne poslal králi svoji knihu *Declaration of the Indies*, v níž je známá věta „neexistuje moře, po němž by se nedalo

plout a ani země, která by byla neobyvatelná“¹⁶², která byla v roce 1582 přetištěna v Hakluytových *Divers voyages touching the discoveries of America*.¹⁶³ Za výhodu této trasy považoval skutečnost, že je kratší a předpokládal, že je bezpečnější než plavba Magellanovou úžinou nebo kolem mysu Dobré naděje. Ačkoliv Robert Thorne a Roger Barlow získali souhlas krále a vystrojili loď, projekt byl odložen vzhledem k úmrtí Roberta Thorna. Roger Barlow se k tomuto plánu vrátil ve 40. letech a snažil se do něj zapojit i Sebastiana Cabota. Údajně byla skutečně v roce 1551 plánována cesta k ostrovům ležícím na severu, ale neuskutečnila se.¹⁶⁴

Kvůli nedostatku hmatatelných důkazů o existenci severozápadního průlivu se pozornost mořeplavců obrátila k východu. V letech 1553–1580 podnikli Angličané mnoho pokusů o nalezení cesty k severní Asii východním směrem.

Velkými propagátory severovýchodní cesty, podél severního pobřeží Ruska až do Kathaje, byli Sebastian Cabot a John Dee. Ti samí lidé se také, s přispěním vévody z Nothumberlandu, zasložili o založení nové tzv. Moskevské společnosti (Merchant Adventurers) v roce 1553. Orientace na severovýchodní cestu měla pro Angličany nemalý ekonomický aspekt. Jelikož jejich hlavním vývozním artiklem v této době byly vlněné látky, hledali oblasti, kde by mohly jít na odbyt. Tedy především oblasti s drsnějším klimatem, než byly tropické oblasti jižní Asie.¹⁶⁵ Moskevská, neboli Ruská společnost si vytyčila nemalé cíle. Šlo jí nejen obchodní monopol, ale i objevování nových zemí. Moskevská společnost se zasloužila o vyslání první

¹⁶² Penrose, Boies, *Travel and Discovery in the Renaissance 1420-1620*, Cambridge, Massachusetts, 1955, s. 170.

¹⁶³ Cumming, W.P., Skelton, R.A., Quinn, D.B., *The Discovery of North America*, London 1971, s. 217.

¹⁶⁴ Binková, Simona, *Čas zámořských objevů*, Praha 2008, s. 121.

¹⁶⁵ Penrose, Boies, (c.d.), s. 171.

anglické výpravy k hledání severovýchodní cesty do Číny. V jejím čele stáli Hugh Willoughby a Richard Chancellor. Sebastian Cabot, guvernér Moskevské společnosti se postaral o vydání doprovodného dopisu Edvarda VI. adresovanému „králům, princům a jiným vládcům severozápadních částí světa až k mocné říši Kathaje.“¹⁶⁶

10. května 1553 vypluli se třemi loděmi z Harwiche. Když proplouvali kolem Greenwiche, dvořané se seběhli na břeh, aby je viděli a obyčejní lidé stáli v hloučcích u břehu, členové Tajné rady se dívali z oken paláce a ostatní běželi až do věží, aby mohli spatřit výpravu, která po celém Londýně vyvolávala takové vzrušení.¹⁶⁷ Už z názvů lodí můžeme usuzovat, jakou naději vkládali současníci do této expedice. Byly to *Bona Speranza*, *Bona Confidenza* a *Edward Bonaventura*.¹⁶⁸ Sir Hugh Willoughby všem třem lodím nakázal, aby pluly do přístavu Wardhouse (Vardö) na pobřeží malého ostrova u severního pobřeží Norska v případě, že by se v bouři od sebe lodě oddělily a ztratily se navzájem z dohledu. U Lofot je potkala hustá mlha a silný vítr, který lodě oddělil. Richard Chancellor zůstal sám se svou lodí. Plul tedy na smluvený ostrůvek do přístavu Wardhouse a čekal, zda se tu setká s ostatními loděmi. Po sedmi dnech marného čekání se rozhodl pokračovat v naplánované cestě sám. Přes odpor zbytku posádky, který žádal počkat na ostatní lodě, se vydali opět na moře vstříc neznámým končinám na východě.¹⁶⁹ Pokračovali podél norského pobřeží až za severní polární kruh, kde Chancellora překvapilo, že tu „nebyla žádná noc, nýbrž neustálé denní světlo.“¹⁷⁰ Obeplul polostrov Kola a v Bílém moři přistál u pevniny v oblasti

¹⁶⁶ Africa and Asia: Mapping Two Continents., Londýn 1973, s. 10.

¹⁶⁷ Rowse, A.L., (c.d.), s. 168.

¹⁶⁸ Parry, J.H., The Establishment of European Hegemony., (c.d.), s. 79.

¹⁶⁹ Voyages and Discoveries. The Prinipal Navigations Voyages, Trafiiques and Dicoveries of the English Nation, editoval Jack Beeching, London 1972, s. 62.

¹⁷⁰ Voyages and Discoveries. (c.d.), s. 62.

Archangelska,¹⁷¹ kde se místní lidé velmi obdivovali jeho „obrovské lodi“. Když se pokoušel o navázání obchodu, odmítli ho se slovy, že nemohou obchodovat bez souhlasu svého vládce. Z tohoto důvodu napsali zprávu carovi Ivanovi IV. Hroznému do Moskvy a po několika týdnech se vrátila odpověď s pozváním k carskému dvoru. Chancelor se vydal do Moskvy. Výsledkem jeho pobytu v ruské metropoli bylo získání rozsáhlých obchodních privilegií.¹⁷² V letních měsících roku 1554 se Chancellor rozhodl vrátit zpět do Anglie s dobrými zprávami. Až v Anglii však zjistil, že posádka Hugha Willoughbyho tragicky zmrzla na moři v oblasti Lofotských ostrovů. Předtím však stačila prozkoumat ostrov Nová Země (Novaja Zemlja) východně poloostrova Kola.¹⁷³ Již v roce 1555 se Richard Chancelor vrátil do Moskvy, kde byl opět přijat carem. Výsledkem jednání bylo udělení dalších koncesí pro obchod v Bílém moři. Cestou zpět však došlo k tragédii, loď ztroskotala u skotského pobřeží a Richard Chancelor se utopil.¹⁷⁴

Anglo-ruská spolupráce byla již za Chancellorova života dosti komplikovaná a komunikace mezi carem a královnou (do roku 1558 vládla Marie Tudorovna) plná nedorozumění a nepochopení. Tyto komplikace plynuly z rozdílných očekávání obou panovníků. Ivan IV. si od Anglie sliboval nejen obchodní, ale i politickou a vojenskou spolupráci, ale Marie a později i Alžběta se snažily zůstat jen u obchodní. Ivan od Alžběty I. žádal vojenskou pomoc proti Mongolům a je pochopitelné, že se mladá anglická královna neměla zájem se vojensky angažovat v Rusku.¹⁷⁵ Ke zlepšení situace příliš nepřispěl ani Alžbětin zmocněnec u

¹⁷¹ Město kam doplul se nazývalo Cholmogory.

¹⁷² V této době nemělo Rusko přístup k žádnému moři, které by mohlo být využito pro obchod. Jediný přístup představovala spojnice Moskva-Novgorod-Riga a tu ovládala Hansa. Bílé moře nebylo využitelné celoročně. In. Penrose, Boies, (c.d.), s. 172.

¹⁷³ Africa and Asia. Mapping two continents., (c.d.), s. 11.

¹⁷⁴ Skřivan, Aleš, Křivský Petr, Moře, objevy, staletí, Praha 1980, s. 132.

¹⁷⁵ Parry, J.H., The Establishment., (c.d.), s. 81.

ruského dvora Anthony Jenkinson,¹⁷⁶ který tuto roli převzal po tragicky utonulém Richardu Chancellorovi.

Moskevská společnost díky Chancellorovým úspěchům neztrácela naději na nalezení severovýchodního průjezdu do Číny. 23. dubna 1556 se k severním břehům vydal další kapitán ve službách společnosti, Stephen Borrough, veterán z první Chancellorovy cesty si stanovil za cíl doplout až do ústí řeky Obu. Borrough se na sever vydal jen v malém člunu *Searchthrift* se svým bratrem a dalšími osmi lidmi.¹⁷⁷ Už z velikosti výpravy je nám jasné o jak odvážnou plavbu se jednalo. 15. května dopluli k pobřeží Norska a odtud pokračovali kolem poloostrova Kola, kde si chvíli odpočinuli a navázali obchodní kontakt s místními lidmi. Dokonce se tu natolik spřátelili s mužem jménem Gabriel, že se ten rozhodl odjet s Angličany k ostrovu Vajgač za rybolovem.¹⁷⁸ 15. července dopluli až do ústí Pečory, kde se několik dní zdrželi. Dále pokračovali východně k ostrovu Vajgač mezi Novou Zemí a pevninou. Když zakotvili u ostrova, Gabriel si všiml stoupajícího dýmu nedaleko kotviště a zanedlouho přivedl jednoho muže z kmene Samojedů, jehož „vzhled se nám zdál zvláštní, a který nám přinesl jako dar tři mladé divoké husy.“¹⁷⁹ Od srpna se však počasí výrazně zhoršilo a sněhové bouře a severní vítr znemožnili další plavbu Karským mořem. *Searchthrift* tedy zakotvila u pobřeží Nové Země. S přicházející zimou nepřipadala další cesta na východ v úvahu, proto se posádka rozhodla k návratu. 11. září

¹⁷⁶ Jenkinson využil svého pobytu v Rusku i k cestování a s carovým svolením cestoval z Moskvy do Astrachaně a pak přes Kaspické moře do Bochary ve snaze dojet až do Kathaje. 800 mil východně za Kaspickým mořem ho však místní chán nenechal projet dál a Jenkinson se musel vrátit do Moskvy. Záznamy jeho cesty v *Voyages and Discoveries*. (c.d.), s. 75-91.

¹⁷⁷ Penrose, Boies, (c.d.), s. 173.

¹⁷⁸ *Voyages and Discoveries*. (c.d.), s. 73.

¹⁷⁹ Borrough o Samojedech napsal, že tito zvláštní lidé ti žili jen z rybolovu a domestikovali si soby, jejichž kůže jim sloužily na stavbu stanů jako obydlí i jako oděv. Co se týče obilí, jsou závislí na tom, co jim přivezou někteří dobrodinci z Ruska. In: *Voyages and Discoveries*., (c.d.), s. 73.

dopluli do Cholmogor, kde se rozhodli přezimovat a na jaře hodlali pokračovat v plavbě k ústí řeky Ob. Od tohoto záměru však po zimě upustili a v roce 1577 se vrátili do Anglie. Po Borroughově cestě Moskevská společnost na dlouhou dobu upustila od cest k severovýchodnímu průlivu, možná i z důvodu, že v roce 1557 zemřel Sebastian Cabot,¹⁸⁰ který představoval hlavní motor v pozadí většiny výprav, ale hlavně proto, že se v této době plně rozvinul obchod mezi Londýnem a Archangelskem.

Dosavadní výsledky hledání severovýchodního průlivu přesvědčily Angličany, že severozápadní cesta bude vhodnější pro jejich účely.¹⁸¹

Největšími zastánci myšlenky návratu k hledání severozápadního průjezdu byli Martin Frobisher a Humphrey Gilbert. V roce 1566 Gilbert sepsal¹⁸² dílo *A Discourse of a Discoverie for a New Passage to Cataia*,¹⁸³ které má velký význam pro objevování severozápadního průlivu hlavně proto, že je tam poprvé zmíněn Anianský průliv. Měla to být spojnice mezi Atlantikem a Pacifikem.¹⁸⁴ Gilbert měl představu, ostatně jako většina lidí v jeho době, že severní břeh Ameriky je omýván otevřeným mořem, kterým bude možné bezpečně proplout. Tato kniha byla vydána tiskem v roce 1576 jako „propagační materiál“ pro společnost, která poskytla zázemí pro plavbu k severní Americe pod velením Martina Frobishera.

¹⁸⁰ Sebastian Cabot zemřel mezi 29. zářím a 25. prosincem 1557.

¹⁸¹ Cumming, W.P., Skelton, R.A., Quinn, D.B., (c.d.), s. 213.

¹⁸² Během období odpočinku od bojů v Irsku, jichž se aktivně účastnil. In: Morison, S.E., *The Great Explorers. The European Discovery of America*, New York, 1978, s. 278.

¹⁸³ Tiskem vyšlo až v roce 1576, Gilbert se vášnivě snažil dokázat existenci severozápadního průlivu, dokonce zpochybnil existenci severovýchodního, ačkoliv se dovolává na Ortelia, který ho uvádí. In: Barker, J.N.L., *A History of Geographical Discovery and Exploration*, Londýn 1931, s. 128.

¹⁸⁴ Anianský průliv byl tak trochu „územím putujícím na mapách.“ Gilbertova teorie tvrdila, že leží severozápadně od Newfoundlandu. Cabot dokonce tvrdil, že země severně úžiny je severovýchodní Asie. Naopak John Dee předpokládal průliv mnohem jižněji. In: Penrose, Boies, (c.d.), s. 175.

Martin Frobisher a Humphrey Gilbert byli velmi odlišnými osobnostmi. Frobisher pocházel z Yorkshiru, profesionální námořník, muž neschopný napsat dobrý dopis, ale vyjadřující se velmi působivě. Ve velmi mladém věku zemřel jeho otec a matka ho poslala na vychování svému bratrovi do Londýna. Ve čtrnácti letech se účastnil Wyndhamovy výpravy k břehům západní Afriky v roce 1553.¹⁸⁵ Poté, co se krátce účastnil bojů v Irsku, kde pravděpodobně potkal Gilberta, se vydal v roce 1562 na další plavbu do Afriky s Johnem Lokem. Tentokrát ho kapitán zanechal Portugalcům jako rukojmí a ti ho na několik měsíců uvěznil v pevnosti a pak ho poslali zpět do Anglie. Po návratu jeho kariéra směřovala k pirátství. Zajímal francouzské i španělské lodě. Anglie byla ve válečném stavu s Francií, když ale zajal španělskou loď v době, kdy Alžběta ještě nebyla připravena na válku se Španělskem, nesetkalo se jeho jednání s velkým nadšením. I tak si asi příliš nelámал hlavu s tím, jaké a čí lodě zajímal, dokonce přepadl loď anglických obchodníků naloženou vínem, a skončil na dalších několik měsíců ve vězení, tentokrát anglickém. V roce 1576 to již byl v Anglii celkem známý muž a to nejen pro své zásluhy.

Ve svých třiceti sedmi letech se konečně Martin Frobisher dočkal pocty vést vlastní výpravu za hledáním severozápadního průjezdu. Jeden z jeho přátel, George Best, o Frobisherovi napsal že: „Byl přesvědčený o novém průlivu do Kathaje, který byl blíž než mys Dobré naděje, který každoročně používají Portugalci. Nejdříve vše sám dobře promyslel a pak se poradil s přáteli.¹⁸⁶ Tito přátelé se také podíleli na organizaci cesty v roce 1576. Byli to sir Humphrey Gilbert, obchodník a vlastník lodi Michael Lok,

¹⁸⁵ Tato expedice měla fatální výsledky a Martin Frobisher byl jedním z mála účastníků, kteří výpravu přežili. In. Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 280.

¹⁸⁶ Morison, S.E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 280-281.

Stephen a William Boroughové, John Dee¹⁸⁷ a vévoda z Warwicku, který to vše zaplatil. Jediný problém představovala Moskevská společnost, která měla monopol na průzkum všech severních oblastí. Lord Burleigh (strážce pokladu) využil svého vlivu a přesvědčil činovníky Moskevské společnosti, aby přenechali jejich, ještě nevyužité právo na průzkum severozápadní oblasti, nové společnosti londýnských obchodníků v čele s Michaelem Lokem. Tato společnost byla mladší předchůdkyní Kathajské společnosti, kterou tvořili ti samí lidé a vznikla, aby zaštitila Frobisherovu druhou plavbu.

7. června 1576 vyplula flotila tří lodí (vlajková *Gabriel*, menší *Michael* a třetí malá loď) z Ratcliffu na Temži. Bohužel hned na začátku došlo k nepříjemnému zdržení, když jedna z lodí narazila v Deptfordu do jiné připlouvající lodi. Bylo nutné opravit stěžeň a přední část lodi. Po této nepříjemnosti pokračovali 15. června v plavbě. 26. června dopluli k St. Tronions na Shetlandách, kde se však zvedl vítr a loďstvo ve vichřici ztratilo malou loď, kterou už nikdo nikdy nespatrił. 11. července *Gabriel* a *Michael* dorazily ke břehům Grónska, které Frobisher považoval za mytický Frisland.¹⁸⁸ Frobisher se s pěti muži snažil vylodit na pevninu, ale kusy ledu jim v tom bránily.¹⁸⁹ V těchto místech se od *Gabriel* odpojil *Michael*, který se bez svolení Frobishera vzdálil a

¹⁸⁷ John Dee strávil mnoho času na jaře 1576 na palubách lodí vyučováním a vysvětlováním navigátorům a kormidelníkům jak používat astroláb a všechny ostatní navigační pomůcky. In. Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 280-282.

¹⁸⁸ Mýtický Frisland se poprvé objevil na jedné italské mapě. Původně se jedná o mapu bratrů Zenových z roku 1380, kterou později převzal a opatřil poznámkami jejich potomek Nicollò Zeno v Benátkách v roce 1558. Grónsko je na těchto mapách zakresleno jako Frisland. Tato mapa by asi z povědomí mořeplavců zapadla, kdyby ji do své mapy nepřevzal Mercator v roce 1569. Frobisher si s sebou vzal jak Mercatorovu mapu světa tak i obě verze map Zenových. In. Cumming, W.P., Skelton, R.A., Quinn, D.B., (c.d.), s. 217

¹⁸⁹ David, Richard, *Hakluyt Voyages*, Londýn 1981, *The first voyage of Master Martin Frobisher to the north-west, for the search of the strait or passage to China, written by Christopher Hall, master in the Gabriel, and made in the year of Our Lord 1576*, s. 275.

odplul zpět do Anglie. 1. září se posádka lodi vrátila do Londýna s vysvětlením, že Frobisherova loď ztroskotala.

Frobisher se po poradě se svými lidmi rozhodl pokračovat v průzkumu. U Grónska se jeho loď dostala do velké bouře, během níž málem všichni přišli o život. 20. července dorazili k ostrovu Resolution, který Frobisher pojmenoval mysem královny Alžběty. Severně od mysu královny Alžběty objevil další výběžek, záliv nebo průliv, který se zdál být dělítkem mezi dvěma zeměmi nebo dvěma kontinenty – Amerikou a Asií. Soudili, že jde o hledaný průliv do Kataje!¹⁹⁰ Frobisher rozhodl, že průliv prozkoumá, doplul až 150 námořních mil do průlivu, což mu stačilo k přesvědčení, že objevil trasu do Pacifiku.¹⁹¹ Při návratu k ústí „průlivu“ zakotvili u ostrova, který pojmenoval po svém kapitánovi Christopherovi Hallovi. Zde poprvé spatřili Eskymáky.¹⁹² Christopher Hall je popsal jako „lidi podobné Tatarům, mají dlouhé černé vlasy, kulatý obličej a plochý nos, a mají snědou barvu pleti, oblečení v tuleních kůžích. Ženy se tu oblékají stejně jako muži...lodě jsou vyrobené také z tuleních kůží s dřevěným kýlem...“¹⁹³ Ačkoliv s nimi nějaký čas obchodovali, Eskymáci vylákali na pevninu skupinu asi pěti Angličanů a poté už je nikdo nikdy neviděl. Tento záliv pak pojmenovali průliv Pěti mužů (Five Men's Sound).¹⁹⁴ Frobisher se snažil zajmout několik místních, aby je mohl vyměnit za své lidi, ale to bohužel nepomohlo. Nakonec vzhledem ke stavu posádky musel své muže ponechat jejich osudu a vrátil se zpět do Anglie. Z ostrova si

¹⁹⁰ Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 286.

¹⁹¹ Dnes Frobisherův záliv.

¹⁹² Název Eskymáci pochází až z pozdější doby. Frobisher je nazýval prostě domorodci nebo místní obyvatelé.

¹⁹³ David, Richard, *Hakluyt's Voyages*, Londýn 1981, *The first voyage of Master Martin Frobisher to the north-west, for the search of the strait or passage to China, written by Christopher Hall, master in the Gabriel, and made in the year Our Lord 1576*, s. 276.

¹⁹⁴ David, Richard, (c.d.), s. 277.

odvezl kus černé horniny, která měla obsahovat stopy zlata. Krystaly pyritu měly v budoucnu vyvolat nadšení v Anglii. 9. října dorazil *Gabriel* do Londýna. Dostalo se mu bouřlivého přivítání a lidé si s velkou zvědavostí prohlíželi domorodce, kterého Frobisher přivezl z Hallova ostrova. Hornina, kterou s sebou přivezli, byla pečlivě testována třemi experty a ačkoliv dva z nich potvrdili, že se jedná o pyrit a tedy bezcennou horninu, třetí z horniny extrahoval „zlatý prach“.¹⁹⁵ Frobisher uvěřil, že našel zlato, možná právě z důvodu, že tomu uvěřit chtěl.

Domnělé úspěchy první plavby daly za vznik nové Kathajské společnosti, která obdržela v březnu 1577 výsadní listinu od královny. Z Kathajské společnosti se během několika měsíců stala významná společnost, do níž investovala nemalou částkou i královna.¹⁹⁶ Do čela společnosti byl zvolen Michael Lok a Martin Frobisher byl jmenován Admirálem oceánu a Indie. Pro druhou výpravu měl Frobisher k dispozici tři lodě. Vlajková *Aid* (200 tun) na níž byl kapitánem Christopher Hall, *Gabriel* (15-30 tun) s Edwardem Fentonem jako kapitánem a Williamem Smythem a *Michael* (25 tun), kde byl kapitánem jmenován Gilbert Yorke. Na palubě *Aid* se také plavil mladý John White, člen Londýnské malířské společnosti, který byl o čtyři roky později jmenován guvernérem druhé anglické kolonie ve Virginii. Kathajská společnost dala Frobisherovi konkrétní instrukce: měl vysadit několik lidí na Hallově ostrově, aby shromažďovali zlatonosnou horninu. Plout v jedné z lodí 100 námořních mil do průlivu, ale nikoli tak dlouho, aby riskoval, že se nestihne vrátit do Anglie ve stejný rok. Déle měl zanechat několik mužů, aby přezimovali u Frobisherova průlivu a pokud by již nenašli zlatonosnou horninu,

¹⁹⁵ Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 291.

¹⁹⁶ Královna investovala do společnosti 1000 liber a další podílníci složili dohromady na 4275 liber. Královna zároveň investovala i materiálně. Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 292.

měl svolení vyslat vlajkovou loď do Anglie a pokračovat se zbylými loděmi do Číny. Frobisher vyplul s flotilou 25. května 1577 z Londýna a se zastávkou v Harwichi, kde obdržel instrukce od Tajné rady, vyplul směrem k Orknejím, kde zakotvil 7. června. Z Orknejí se již vydali severozápadním směrem a 4. července dorazili ke Grónsku (neboli Frislandu). Frobisher se snažil zakotvit, ale nepodařilo se mu přiblížit pevnině opět kvůli ledovým krám,¹⁹⁷ proto rozhodl plout rovnou ke „svému“ průlivu. 17. července přistáli u Hallova ostrova. Frobisher se se svými lidmi domníval, že se nachází na březích Asie,¹⁹⁸ a proto zemi slavnostně zabral pro anglickou korunu. Poté, co provedli všechny náležitosti, se věnovali sběru „zlaté“ horniny. Během doby, kterou strávili na pevnině, se dostali do styku s Eskymáky. Podařilo se jim získat od několika zajatců informaci, že oněch pět mužů, které zajali minulý rok je stále naživu, ale bohužel ani tentokrát je Eskymáci nevydali.¹⁹⁹ Nakonec byl sběr bezcenné horniny pro posádky důležitější než prozkoumávání průlivu. Frobisher rozložil asi 200 tun této horniny na všechny tři lodě a 21. srpna se vydal zpět do Anglie. 17. září dorazily všechny tři lodě do Bristolu, kde opět vyvolaly velké pozdvižení.

Druhá plavba stála Kathajskou společnost sumu 6410 liber, ale před plavbou bylo vybráno od investorů jen 2500 liber.

¹⁹⁷ Ačkoliv se na moři setkávali s velkými ledovými krami, shledali, že „žádný z těchto ledových ostrovů nechutnal po soli“ vyvodili z tohoto faktu, že tyto ledovce se vytvářejí u pevniny z vody a zmrzlého sněhu a tudíž, že moře na severu nezamrzá. In: Cumming, W.P., Skelton, R.A., Quinn, D.B., (c.d.), s. 218.

¹⁹⁸ Martin Frobisher se domníval, že Frobisherův průliv od sebe odděluje dva kontinenty - americký a asijský, a jelikož Hallův ostrov se nacházel na „asijské straně“ vyhlásil nad oblastí anglickou svrchovanost. In: David, Richard, Hakluyt's voyages, Londýn 1981, The second voyage of Master Martin Frobisher, made to the west and north-west regions in the year 1577, with a description of the country and people. Written by Master Dionyse Settle, s. 281.

¹⁹⁹ Podle všeho zajatce drželi do doby, kdy odplula třetí Frobisherova výprava a pak je propustili. Muži šli na pobřeží, kde zůstala spousta materiálu a postavili loď, na níž během cesty zpět do Anglie evidentně umrzli. Tento příběh se mezi Eskymáky dochoval až do 19. století. In: Morison, S. E., The Great Explorers., (c.d.), s. 302.

Vzhledem k faktu, že odhadci vypočítali zisk ze „zlata“ dovezeného z „Terra Incognita“ na pět liber z tuny horniny, vyslala společnost třetí a nejambicióznější výpravu.²⁰⁰ Šestnáct osob investovalo do tohoto podniku celých 6952 liber. Mimo královnu, která investovala necelou polovinu této částky, se na seznamu objevila jména jako Walsingham, Knollys, Pembroke atd. Rozvážní obchodníci se však drželi stranou tohoto podniku.

Třetí Frobisherovu plavbu k břehům severní Ameriky podnikla zatím největší anglická flotila, která byla kdy vyslána do zámoří. Tentokrát se bohužel instrukce Kathajské společnosti vztahovaly jen na tři cíle – nasbírat zlato, pokusit se najít ztracené muže a založit osadu. Frobisher vyplul 31. května 1578²⁰¹ z Harwiche, první zastávka byla jako vždycky na východním pobřeží Grónska. Frobisher si všiml lidských stop a vylodil se na pobřeží, Eskymáci před Angličany utekli a ve své osadě zanechali jen na třicet psů, aby hlídali obydlí. Všichni si uvědomili, že jsou nejspíš prvními lidmi, kteří se vylodili na pobřeží Grónska, a proto zabrali celý ostrov jménem královny Alžběty I. a pojmenovali ho Západní Anglie (West England). 20. června flotila pokračovala k Frobisherově průlivu, 2. července pluli kolem Královnina výběžku (Queen's Foreland, dnes ostrov Resolution) u jižního ústí do průlivu. V této oblasti je však zastihla silná bouře a zanesla je do dnešního Hudsonova zálivu, který Frobisher pojmenoval „Nesprávný průliv“ (Mistaken Strait).²⁰² Od tohoto okamžiku je již neustále pronásledovalo špatné počasí a jedna sněhová bouře za druhou. 1. srpna zakotvily všechny lodě u ostrova Anne Warwick

²⁰⁰ Morison ve své knize přiznává, že po zkušenostech s falešným zlatem, které přivezl ze svých cest Jacques Cartier před třiceti pěti lety, museli být odborníci buď podplaceni, nebo úplně hloupí. In. Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 307.

²⁰¹ Sir Francis Drake vyplouval v listopadu 1577 se svou flotilou z Plymouthu na výpravu kolem světa a paradoxně jak dvůr, tak veřejnost si od jeho výpravy slibovala méně než od Frobisherovy.

²⁰² Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 313.

(Kodlunarn), kde se horníci, kteří se plavili na lodích s posádkami, snažili těžít „zlatu“, ale tento ostrov se jevil jako nevhodný pro tento účel, protože tu skála byla příliš tvrdá a neměli potřebné náčiní. Proto Frobisher vyslal lodě podél pobřeží, aby hledaly jinou oblast, kde by mohly začít s těžbou. Nakonec naložili kolem 1350 tun této horniny a vydali se na cestu zpět. Po důkladném zvážení kapitán upustil i od plánu zanechat v oblasti kapitána Fentona se třemi loděmi a šedesáti muži,²⁰³ aby dolovali „zlatu“ a na jaře ho přivezli do Anglie.

Tím však nekončily všechny obtíže. Při nakládání horniny se strhla velká bouře a jediná loď nevyvázla bez poškození.²⁰⁴ 1. října dorazilo 12 lodí do Anglie a zbytek následoval v dalších dnech.

Nyní byl čas platit. Účastníci plavby žádali své platy a bylo nutné je vyplatit. Tentokrát, ale zástupci společnosti nenašli nikoho, kdo by jim potvrdil, že hornina obsahuje zlato a dostavilo se tvrdé probuzení ze sna. Akcionáři vložili do společnosti celkem 20,160²⁰⁵ liber a neviděli jedinou libru nazpět. Kathajská společnost jednoduše zkrachovala a na Frobishera padala různá obvinění a stín neúspěchu.²⁰⁶ I královna si v tomto případě „spálila prsty.“²⁰⁷ Celkové lze říci, že Frobisherovy výpravy vytvořily jakousi mýdlovou bublinu, která však brzy splaskla a ačkoliv se

²⁰³ „Kapitán Fenton se ptal tesařů a kameníků za jak dlouho jsou schopni postavit dům pro šedesát mužů. Řemeslníci žádali osm až devět týdnů, ale flotila zůstávala jen 26 dní. Proto bylo rozhodnuto, že se tento rok od plánu osídlení upustí.“ In: *Voyages and Discoveries. The Principal Navigations Voyages, Traffique and Discoveries of the English Nation*, ed. Beeching, J., Londýn 1972, s. 202.

²⁰⁴ Bylo tam tolik ledovců, že jedna naše loď (100 tun) „dostala takovou ránu od ledovce, že se potopila před očima celé flotily“ In: David, Richard, *Hakluyt's Voyages*, Londýn 1981, *The third and last voyage unto Meta Incognita made by Master Martin Frobisher, in the year 1578. Written by Thomas Ellis*, s. 297.

²⁰⁵ Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 321.

²⁰⁶ Michael Lok skončil ve vězení pro dlužníky a „čaroděj John Dee se úplně zbláznil a usoudil, že kontinent bude nejlepší pro jeho rejdy. Roku 1582 odjel do Čech.“ In: Penrose, Boies, (c.d.), s. 177.

²⁰⁷ Rowse, A. L., *The* (c.d.), s. 194.

jím připisoval velký úspěch v objevení nového průlivu, my dnes už víme, že se o žádný objev vlastně nejednalo.

Dosud tedy vesměs byly všechny pokusy o hledání severozápadního průjezdu velkým zklamáním. Ale je nutné na problém nahlížet z více stran. Ačkoliv Jacques Cartier ve třicátých letech nenašel průliv do Kataje, podařilo se mu získat rozsáhlé geografické informace o severní Americe. Díky Martinovi Frobisherovi a jeho černé hornině již Evropané věděli, že severní Amerika není tím předpokládaným zlatonosným rájem. Sir Humphrey Gilbert po Frobisherových neúspěších obrátil svou pozornost ke kolonizaci severní Ameriky a podnítil i zájem sira Waltera Raleigha a dalších.

V roce 1580 se o slovo v oblasti dalších objevů na severu přilásila i Moskevská společnost, která se rozhodla vyslat severním směrem do Číny další výpravu.²⁰⁸ Hlavním iniciátorem tohoto podniku nebyl nikdo jiný než John Dee. Arthur Pet a Charles Jackman vypluli se dvěma loděmi *George* a *William* 30. května z Harwiche. 23. června doplula *George* do Wardhouse, kde se opět setkala s *Williamem*, který se jím již 6. června ztratil. Obě lodě společně obepluly Severní mys a pak pokračovaly v průzkumu každá samostatně.²⁰⁹ 14. července doplula posádka *George* s Arturem Petem k Nové Zemi a 16. července již vpluli do Pečorského zálivu. Odtud propluli úžinou mezi ostrovem Vajgač a pevninou. Zde brzy narazili na pobřeží, „velmi hezké, rovinaté a bez hor a skal“, ale moře bylo zamrzlé a to komplikovalo další

²⁰⁸ Jedinou výjimkou ve velké odmlce po Borroughově výpravě byla cesta jistého Jamese Bassendina, který dostal od Moskevské společnosti povolení „prozkoumávat moře a pobřeží od řeky Pečory na východ.“ Bohužel o této plavbě se nedochovaly žádné informace. In: Baker, J.N.L., (c.d.), s. 122.

²⁰⁹ David, Richard, Hakluyt's Voyages, Londýn 1981, The Discovery made by Master Arthur Pet and Master Charles Jackman of the north-east parts beyond the Island of Vaigats, with two barks, the one called George, and the other the William, in the year 1580. Written by Hugh Smith, s. 106.

postup, proto byli nuceni vrátit se.²¹⁰ 25. července se opět obě lodě setkaly u pobřeží Vajgače a druhý den vypluly společně severním směrem „, podívat se, jestli by nemohli najít nějakou cestu kudy by mohli pokračovat na východ, ale čím severněji jsme postupovali, tím silnější byl led, takže jsme nemohli jet dál“²¹¹ 16. srpna kapitáni společně rozhodli o návratu na Vajgač. Když po šesti dnech na ostrov dorazili, pokračovaly opět každá z lodí svou cestou, protože je rozdělila hustá mlha. Petova posádka obeplula 27. srpna Severní mys a směřovala zpět podél Lofot a norského pobřeží do Anglie. Při zpáteční cestě se potýkali s nepříznivým větrem a špatným počasím a do Anglie připluli až 26. prosince roku 1580. O posádce lodi *William* se dochovala jen kusá informace, že „dorazili do přístavu v Norsku mezi Trondheimem a Rostockem v říjnu 1580, kde přezimovali. V únoru odpluli ve společnosti jedné lodi dánského krále směrem k Islandu, a od té doby o nich nikdo nikdy neslyšel.“²¹² Existují zprávy, že Moskevská společnost vyslala další expedici za hledáním ústí řeky Ob, ale žádné konkrétní informace se nedochovaly. Větší úspěchy v prozkoumávání Ruska a východní cesty měli zmocněnci společnosti, kteří putovali po souši.

V polovině devadesátých let se opět ozvalo volání po severozápadním průjezdu a deset let po Frobisherovi se za chimérou hledání severozápadní námořní cesty do Číny vydal John Davis. Narodil se kolem roku 1534 v Sandridge Barton na farmě. V roce 1570 se již kvalifikoval na kapitána lodi a dobře se oženil.

²¹⁰ Rowse, A.L., (c.d.), s. 172.

²¹¹ David, Richard, Hakluyt's Voyages, Londýn 1981, The Discovery made by Master Arthur Pet and Master Charles Jackman of the north-east parts beyond the Island of Vaigats, with two barks, the one called George, and the other the William, in the year 1580. Written by Hugh Smith., s. 110.

²¹² David, Richard, Hakluyt's Voyages, Londýn 1981, The Discovery made by Master Arthur Pet and Master Charles Jackman of the north-east parts beyond the Island of Vaigats, with two barks, the one called George, and the other the William, in the year 1580. Written by Hugh Smith., s. 118.

Díky svému sňatku se dostal do přízně Gilbertů. Zde se také zrodil záměr opět hledat severozápadní průjezd. Tentokrát se ale do věci zapojil Adrian Gilbert, mladší bratr Humphreyho. Do plánu se jim podařilo zapojit dokonce i Francise Walsinghama. Ačkoliv museli čelit odporu Moskevské společnosti vůči plavbě, nakonec královna v roce 1585 vydala patent pro plavby severním, severozápadním a severovýchodním směrem. Získali monopol na obchod se všemi nově objevenými zeměmi. Zájem pro plavby poskytla malá společnost, v jejímž čele stál William Sanderson,²¹³ který prosadil Johna Davise do čela výpravy. John Davis vyplul s dvěma loděmi *Sunshine* a *Moonshine* 7. června 1585 z Dartmouthu. 19. července padla taková mlha, že se ani obě posádky vzájemně neviděly.²¹⁴ Téhož dne dopluli až ke Grónsku. Odtud pluli severozápadním směrem až do 29. července, kdy dopluli do 64° s.š. ke skupině fjordů²¹⁵ na grónském pobřeží, které Davis pojmenoval Gilbertova úžina (Gilbert Sound). Poté, co navázali přátelské vztahy s Eskymáky a dokonce s nimi uzavřeli obchody, se vydali severozápadním směrem až na 66° s. š. k pevnině, kde nebyl žádný led a pojmenovali ji úžina Exeter²¹⁶ a dva mysy, které úžinu chránily, pojmenoval po siru Edwardu Dyerovi (severnější) a po siru Francisi Walsinghamovi (jižní). 8. srpna odpluly *Sunshine* and *Moonshine* z Exeterské úžiny jižně až k cípu polostrova, který dostal jméno Mys Boží milosti (Cape God's Mercy) a vepluli do hluboké úžiny s předpokladem, že by se mohlo jednat o průliv.

²¹³ William Sanderson byl zpřízněn s Gilbertovými a Raleighovými. Dokonce své tři syny pojmenoval Raleigh, Cavendish a Drake.

²¹⁴ V této mlze prý slyšeli „všemocný křik oceánu“. Nejednalo se o nic jiného než o ledové kry, které do sebe narážely a třely se o sebe. In: David, Richard, Hakluyt's voyages, Londýn 1981, The First Voyage of Master John Davis, undertaken in June 1585, for the discovery of north-west passage. Written by Master John Janes, merchant, sometimes servant to the worshipful Master William Sanderson, s. 334.

²¹⁵ Jednalo se o Fjord Godthaab na jihozápadním pobřeží Grónska.

²¹⁶ Podle města, které Davise podporovalo v jeho podnicích. In: Morison, S. E., The Great Explorers., (c.d.), 1978, s. 333.

Davis ho pojmenoval Cumberlandův průliv²¹⁷ Posádky se ho rozhodly prozkoumat a pluly přibližně 180 námořních mil do průlivu. Ačkoliv nedopluli až do Asie, Davis byl přesvědčen, že skutečně objevil průliv do Kathaje. Vzhledem k faktu, že docházely zásoby a blížila se zima, rozhodl Davis 20. srpna o návratu do Anglie. 30. září zakotvily obě lodě v Dartmouthu a byly srdečně přivítány. Davis měl během své první plavby neuvěřitelné štěstí, protože léto roku 1585 bylo velmi horké, a proto nemusel čelit ledovým krám ani sněhovým bouřím jako Frobisher.

Na svou druhou plavbu již vyrazil John Davis se čtyřmi loďmi: *Mermaid* (120 tun), *Sunshine*, *Moonshine* a malou *North Star*. Další menší loď vezli v dílech na palubách. 7. května 1586 vyplulo loďstvo z Dartmouthu směrem ke Grónsku. 15. června konečně dopluli ke grónskému mysu Farewell, ale tentokrát „mocně pokrytému sněhem a ledem, takže tam nebyla žádná šance přistát.“²¹⁸ Tentokrát se tvořil led 30 až 150 mil od pobřeží. Nakonec dopluli do Gilbertovy úžiny, kde je přivítali Eskymáci mnoha dary. Dokonce navštívili eskymáckou vesnici, Davis dokonce poznamenal, že Eskymáci jsou obratní zloději. Kromě mnoha ukradených kovových předmětů na palubách lodí se dokonce pokusili zmocnit se kotev lodí. Situace se natolik vyhrotila, že posádky musely vystřelit dvakrát z kanónu, aby obratné zloděje zahnali. Druhý den byli Eskymáci zpět i s dary jako omluvou. Když jim kapitán zabránil ve vstupu na loď, začali po nich z praku vrhat velké kusy kamení.²¹⁹

²¹⁷ Po Georgi Cliffordovi, vévodovi z Cumberlandu, vlastníkovu pirátské lodi a námořníkovi, který se účastnil války se Španělskem a nejspíš investor této plavby. In. Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 334.

²¹⁸ David, Richard, *Hakluyt's voyages*, Londýn 1981, *The second voyage attempted by Master John Davis, with others, for the discovery of the north-west passage, in anno 1586 (written by himself)*, s. 341.

²¹⁹ Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), s. 337.

17. července poslal Davis zpět do Anglie *Mermaid* i s téměř polovinou posádky, která se nakazila jakousi chorobou a pokračoval jen na *Moonshine* a malé lodi.²²⁰ 12. srpna se Davis s loděmi vydal přes průliv k Cumberlandovu poloostrovu (Baffinově ostrovu) a odtud zamířil k mysu Boží milosti a pokračovali jižně až na 56° s. š. na úroveň Labradoru. Na počátku září již byli na 54° s. š., kde zakotvili, aby nalovili pár ryb, což skončilo nadměrným nákladem tresek „největších a nejvykrmenějších ryb, co jsem kdy viděl“ jak napsal sám Davis.²²¹ 11. září se posádky rozhodly k cestě domů, poté, co se zhoršilo počasí, kam dorazili na počátku října. Ačkoliv byly výsledky druhé Davisovy výpravy naprostým fiaskem, Davis sám byl s jejími výsledky spokojen a ve své zprávě Williamovi Sandersonovi, vyjádřil jistotu, že severozápadní průjezd se nachází na jednom ze čtyř míst²²², která objevil, popřípadě znal z předchozích výprav a vyjádřil přání vrátit se do arktických oblastí s další výpravou. Podobnou jistotu vyjádřil i v dopise siru Francisi Walsinghamovi, kde píše, že severozápadní průliv existuje.²²³

Na svou třetí výpravu vyrazil John Davis se třemi loděmi *Sunshine*, *Elizabeth* a malou *Ellen*. 19. května 1587 vypluly lodě z Dartmouthu. Posádka *Ellen* však hned první noc zlomila páku od

²²⁰ *Sunshine* a *North Star* se odpojily od flotily již měsíc poté, co vypluly z Anglie. V čele s kapitánem Polem se pokusili provést plavbu do Asie severní cestou až na 80° s.š., ale ačkoliv jim v tom nebránila země, zabránil jim v tom led. Proto otočili směr ke Grónsku, kde se jim nepodařilo kvůli ledu přistát a vydali se směrem za Davisem, nicméně se s ním nepotkali a v říjnu se několik dní po Davisovi vrátili do Anglie. In: Morison, S. E., *The Great Explorers.*, (c.d.), 1978, s. 343.

²²¹ David, Richard, *Hakluyt's voyages*, Londýn 1981, *The second voyage attempted by Master John Davis, with others, for the discovery of the north-west passage, in anno 1586 (written by himself)*, s. 349.

²²² Těmi čtyřmi místy měl na mysli Cumberlandovu úžinu, Hudsonův průliv, Hamiltonova zátoka, kterou objevil v roce 1586 a čtvrtá možnost severní v Davisově průlivu měla být cílem jeho třetí výpravy. In: Cumming, W.P., Skelton, R.A., Quinn, D.B., (c.d.), s. 223.

²²³ Baker, J.N.L., (c.d.), s. 134.

kormidla, ale plán nijak nezměnili a pokračovali v plavbě. Bohužel *Ellen* opravdu nebyla loď schopná transatlantické plavby a nemohla samostatně plout.²²⁴ Proto ji musely ostatní lodě táhnout, což značně poznamenalo rychlost flotily. 14. července připluli k dobře známému místu na jihozápadním pobřeží Grónska – Godthaabu (Gilbertově úžině). Zde sestavili loď, kterou vezli v částech a připravili ji na pobřeží ke spuštění do moře. Během noci se však připlížili domorodci a postupně odnášeli dřevěný náklad fošen do moře jen proto, že se jim líbily kovové hřebíky. John Davis byl nucen dát rozkaz ke střelbě z kanónů, ale Eskymáci stihli i s lupem utéct. Po této zkušenosti dal Davis loď opět složit v kusech na *Elizabeth*. Nejspíš z důvodu, že by ji Eskymáci mohli, za bezmocného přihlížení Angličanů, rozebrat. Další nepříjemná zpráva přišla ze *Sunshine*. Kapitán hlásil, že loď prosakuje a plavba na ní je v těchto podmínkách životu nebezpečná. Proto požádali Davise, aby *Sunshine* a *Elizabeth* mohly opustit flotilu a věnovat se rybolovu.²²⁵ Davis nakonec svolil. 21. června loďstvo opustily dvě největší lodi a Davis pokračoval v průzkumu podél grónského pobřeží na malé, plavby téměř neschopné *Ellen*, na níž 24. června překročil Severní polární kruh. Dorazil až na 72°46's.š., což byl nejsevernější bod, kam kdy doplul. Zde předpokládal, že severozápadní průliv začíná v Lancasterském průlivu. Od břehů Grónska se vydal západním směrem do Baffinova zálivu, ale brzy narazil na obrovské ledovce, které mu bránily v proplutí, a proto otočil loď směrem k jihu. Po dvou dnech zahlédli hory na Baffinově ostrově u Exeterského zálivu a dále pokračovali do Cumberlandovy úžiny a pluly dalších 150 až 180 námořních mil do

²²⁴ David, Richard, Hakluyt's voyages, Londýn 1981, The third voyage north-westward, made by Master John Davis, gentleman, as chief Captain and Pilot-general, for the discovery of a passage to the Isles of Moluccas or the coard of China, in the year 1587. Written by Master John Janes., s. 351.

²²⁵ Morison, S. E., The Great Explorers., (c.d.), s. 344.

„průlivu“. 25. července se vraceli jihozápadním směrem zpět na otevřené moře. Cestou zpět si v teplém počasí odpočinuli u ústí do zálivu. Zde se také podle Johna Janese odehrála asi nejkomičtější situace celé výpravy. Kapitán Burton šel s několika muži vyvenčit lovecké psy, které s sebou vezli na palubě. Psi však kvůli nedostatku pohybu a naopak dostaku tučných ryb hodně ztloustli, a proto nebylo platné jakékoli pobízení k honu na lišku nebo zajíce. Nakonec museli Angličané, za velkého smíchu posádky, od oblíbeného sportu upustit.²²⁶ 31. července plula *Ellen* kolem velkého zálivu, kde se „vířila a burácela voda.“²²⁷ Zřejmě se jednalo o Hudsonův záliv a důvod proč ho Davis neobjevil, spočíval v tom, že nebyl dobře přístupný kvůli ledu. Pak se již *Ellen* vydala hledat zbylé dvě lodě k pobřeží Labradoru, kde se měly setkat, ale nemohla je najít, a proto Davis rozhodl, že se vrátí bez nich. 15. září připlula *Ellen* do Dartmouthu, kde se setkala s posádkami *Elizabeth* a *Sunshine*, které přivezly již před připlutím *Ellen* velký náklad ryb. Ačkoliv lze výsledky této výpravy považovat ze zanedbatelné, je fakt, že Davis plul až za Severní polární kruh na opravdu malé lodi zcela obdivuhodný. Davis se také nemýlil, že Lancasterským průlivem skutečně začíná severozápadní průjezd, i když se jednalo spíše o jeho domněnku. Přímý profit z výpravy stejně jako při druhé plavbě přinesl bohatý náklad ryb.

Davis ve své zprávě z poslední plavby naznačil dva směry, jimiž mohl vést severozápadní průliv.

²²⁶ David, Richard, Hakluyt's voyages, Londýn 1981, The third voyage north-westward, made by Master John Davis, gentleman, as chief Captain and Pilot-general, for the discovery of a pasage to the Isles of Moluccas or the coast of China, in the year 1587. Written by Master John Janes., s. 354.

²²⁷ David, Richard, Hakluyt's voyages, Londýn 1981, The third voyage north-westward, made by Master John Davis, gentleman, as chief Captain and Pilot-general, for the discovery of a pasage to the Isles of Moluccas or the coast of China, in the year 1587. Written by Master John Janes., s. 355.

Poslední vpravu vyslanou ještě za vlády Alžběty I. k arktickým břehům vedl George Waymouth, který již plul pod vlajkou Východoindické společnosti, která vznikla v roce 1600. V roce 1602 vyplul z Anglie s jednou lodí. Doplnil až do Hudsonova zálivu, ale odtud byl nucen vrátit se do Anglie kvůli vzpouře na lodi. To byl poslední důkaz pro Východindickou společnost, že cesta do Indie kolem mysu Dobré naděje bude schůdnější. Pozornost dalších objevitelů, které do oblasti vyslal dánský král Kristián IV. v letech 1605, 1606 a 1607 se soustředila na Davisův a Hudsonův průliv.²²⁸

Celkově lze zhodnotit cesty za hledáním přístupu do Asie severní cestou jako neúspěšné, byl ale proveden důležitý průzkum oblasti. Ačkoliv myšlenka severovýchodní cesty nebyla ještě zcela opuštěna. Další výpravy po vzoru Moskevské společnosti začali organizovat Nizozemci, na něž anglické výpravy udělaly velký dojem. Jedním z nich byl i Willem Barents, jeden z největších arktických plavců v dějinách.

²²⁸ Cumming, W.P., Skelton, R.A., Quinn, D.B., (c.d.), s. 227.

Anglické dobývání Ameriky

Již na konci 15. století se upíraly některé pohledy v Anglii k severoamerickým břehům. Jak již bylo zmíněno v první kapitole, byl to právě John Cabot, který obdržel patent od Jindřicha VII. a vydal se na několik cest do těchto míst. Nicméně motiv s jakým do této oblasti vyrážel, se dost lišil od motivu pozdějších výprav vyslaných za vlády Alžběty I.²²⁹

John Cabot se v rámci svých plaveb v letech 1497 a 1498 snažil navázat na domněnku Kryštofa Kolumba, který předpokládal, že je možné doplout západní cestou do Asie a k Ostrovům koření. Ta však byla již značně nahlodána po zklamání z jeho druhé výpravy a začaly se objevovat názory, že nové teritorium není součástí Asie.

Na výpravy Johna Cabota, jejichž výsledky zaznamenal ve své mapě roku 1500 i Juan de la Cosa,²³⁰ navázali v pozdějších letech i další jako João Fernandes, portugalský mořeplavec v anglických službách, který se k americkým břehům vydal v prvních letech šestnáctého století.²³¹

Doba Jindřicha VIII. příliš nepřála objevným cestám, ale i přesto byl král ve přímém spojení s plavbami Johna Rastella mezi lety 1517–1519, Johna Ruta v roce 1527 i Richarda Hora v roce 1536.

John Rastell se na svou plavbu k severoamerickým břehům vydal v březnu 1517 a jeho primárním zájmem bylo založit kolonii na

²²⁹ John Cabot byl spíše zastáncem severozápadní cesty do Orientu, než prozkoumávání neznámého kontinentu. Myšlenka možné kolonie na východním pobřeží severní Ameriky se poprvé objevila v době Jindřicha VIII., ale naplno se prosadila až za vlády Alžběty I.

²³⁰ Parry, J. H., *The Establishment of the European Hegemony: 1415–1715*, New York 1961, s. 52.

²³¹ Fernandesovi se přezdívalo Lavrador a ačkoliv jeho cestu obestírají nejasnosti, „předpokládá se, že zemí, jíž připadlo jeho přízvisko (Terra do Labrador), bylo původně Grónsko a nikoliv výběžek amerického kontinentu.“, In: Binková Simona, *Čas zámořských objevů*, Praha 2008, s. 118.

severovýchodním pobřeží Ameriky. Sekundárním zájmem se zdálo být hledání přístupu do Asie postupem k severnímu pobřeží Ameriky.²³² Bohužel neznáme přesné místo, kde měla být kolonie založena. John Rastell měl přibližné informace o Newfoundlandu od místních rybářů, ale spíše se předpokládá, že měl v úmyslu plout jižně podél pobřeží a založit kolonii v příznivějších klimatických podmínkách. Bohužel této výpravě nebylo souzeno se ani přiblížit americkým břehům. John Rastell nejspíš nedisponoval přirozenou osobní autoritou a jeden z kapitánů na jedné z jeho lodí, John Ravyn, naprosto sabotoval celý podnik a značně přispěl k tomu, že se výprava zvrátila v obchodní cestu do Bordeaux a jiné dílčí podniky.

Cesta Johna Ruta v roce 1527 k břehům Labradoru je považována za jednu z nejvýznamnějších plaveb k severoamerickým řehům, která byla vůbec podniknuta v době Jindřicha VIII. Posádka lodí *Mary Gilford* a *Samson* prozkoumaly severoamerické východní pobřeží od Newfoundlandu až po ostrovy v Západní Indii náležející Španělsku. Jako u plavby Johna Rastella i John Rut zamýšlel prozkoumat možnosti proplout severozápadním směrem do Orientu, ale ledové kry, které míjel v oblasti u dnešního Hudsonova zálivu (64° s. š.) ho od další cesty odradily a přiměly obrátit směr k jihu.²³³ Při prozkoumávání Amerického pobřeží se dochovaly jen nejasné informace o setkání s Indiány, které mělo podle všeho tragické vyústění ve smrt i jednoho člena posádky. Posádka lodi *Mary Gilford* je podle španělských pramenů považována za první anglickou loď, která přistála u břehů Hispanioly, odkud ji ale Španělé velmi rychle vyprovodili pomocí pevnostních děl v Santo Domingu.

V roce 1536 podnikl svou plavbu k břehům Newfoundlandu i Richard Hore. Bohužel výsledky této cesty byly nicotné hlavně z

²³² Je možné, že John Rastell byl v kontaktu se Sebastianem Cabotem, který v tuto dobu zastával úřad Vrchního kormidelníka u Casa de la Contratación ve Španělsku.

²³³ Quinn, D.B., *England and the Discovery of America 1481-1620*, Londýn 1973, s. 180.

důvodu, že nepřinesla žádné nové poznatky. Londýnský obchodník si pronajal dvě lodi – *Trinity* a *William* – s nimiž se chtěl věnovat rybolovu a zároveň navázat na výpravu Jacquese Cartiera, který v roce 1534 podnikl podobnou cestu k Newfoundlandu, kde prozkoumal oblast kolem zálivu sv. Vavřince. Zatímco se *William* vrátila zpět do Anglie s bohatým nákladem ryb, *Trinity* se u břehů Newfoundlandu potýkala s obtížemi spojenými se stavem lodi a zásobami. Dokonce existují zprávy zachycující jedince, kteří se z hladu uchýlili ke kanibalismu na dalších členech posádky. Od smrti hladem je zachránila jen francouzská rybářská loď, které se obratně zmocnili a podle všeho ji využili k návratu. Nedochovaly se však zmínky o konkrétním datu a podmínkách návratu Horeovy lodi.

Nelze tedy říci, že by byly rané námořní objevné plavby za Jindřicha VIII. nějak systematicky plánovány a ani jim nebyla přikládána přílišná priorita už z důvodu zahraniční politiky a celkové situace v Evropě, které musel Jindřich VIII. (vztahy s Římem, náboženská situace v Anglii, neklid v Irsku atd.) čelit ve srovnání s vládou Alžběty I., kde se již v cestách k severoamerickým břehům angažovali nejen velké osobnosti té doby jako byli lord Burghley a Walsingham²³⁴ na nejvyšší úrovni, sir Walter Raleigh, sir Richard Grenville nebo sir Humphrey Gilbert, ale i méně významní kapitáni jako Edward Hayes nebo portugalský kormidelník v anglických službách Simon Fernandes. Dokonce i ctihodný Richard Hakluyt podporoval celých třicet let myšlenku osídlení severní Ameriky, kterou podle něj Angličané 1497 objevili.²³⁵ Důležitým faktorem, který značně ovlivňoval anglické nadšení pro nové země a cesty v

²³⁴ Motivy obou těchto mužů na založení kolonie v severní Americe se markantně lišily. Zatímco sir Francis Walsingham v letech 1584-1590 předpokládal, že kolonie na ostrově Roanoke by mohla sloužit za základnu pro anglické útoky proti španělským konvojům z Nového světa, lord Burghley se naopak snažil držet stranou španělského obchodu a spíš ho zajímal letní rybolov u břehů Newfoundlandu, kde by se kolonie osvědčila jako základna pro rybáře a rybářské společnosti. Hayes se přiklání k Burghleyovu postoji.

²³⁵ Quinn, D. B., *England and the Discovery.*, (c. d.), s. 234.

době Alžběty I. a později i Jakuba I., byla i jakási literární propaganda.²³⁶ Důležité nadšení pro kolonizaci severní Ameriky projevil i sám Richard Hakluyt, který všemi možnými prostředky podporoval plavby sira Humphreyho Gilberta – pamflety, dopisy, sbíráním svědectví a hlavně literární činností.²³⁷

Celoživotní dílo Humphreyho Gilberta bezmezně obdivoval a podporoval Edward Hayes. Pocházel ze zemanské rodiny ze západního Derby, kde se také kolem roku 1530 narodil. Jakožto druhorozený syn byl předurčen pro církevní dráhu, nicméně se mu dostalo světského vzdělání a brzy se projevilo jeho nadšení pro moře a zámořské plavby. Tento gentleman z Liverpoolu věnoval většinu svého života usilí o založení kolonie na březích severovýchodní Ameriky. Své plány úzce spojoval s plány Gilbertovými, na jehož první výpravě se roku 1578 dokonce díky penězům svého otce finančně účastnil.²³⁸ V roce 1583 je již kapitán Edward Hayes zkušený a ceněný námořník a také spekulant a obchodník. Celých 35 let se ve středu jeho zájmu pohyboval monopol na ražbu mincí v Irsku a, jak tvrdí D. B. Quinn, jednalo se až o obsesi.²³⁹ Podobnou vytrvalost projevoval i v souvislosti s jeho plány na založení kolonie v Severní Americe. Edward Hayes nebyl typický mořeplavec, který by se zajímal jen o organizování plaveb, ale byl to i svým způsobem

²³⁶ Nejdůležitější roli v této propagandě hrál Sebastian Cabot, když se roku 1547 vrátil do Anglie. Již během svého pobytu v Seville měl kolem sebe mnoho Angličanů, kteří se podíleli na tvorbě zeměpisných děl, která prosazovala myšlenku průzkumu a případného osídlování severní Ameriky jako Robert Thorne, který napsal v roce 1527 dopisy, které vyšly jako *The Book of Robert Thorne*, propagandistická kniha zeměpisných informací. Tato kniha mnoho let obíhala v rukopisech a dostalo se jí i pozornosti u španělského dvora. Dokonce i Richard Hakluyt ji vtiskl do jedné ze svých knih a John Dee z ní čerpal pro svá díla. In: Penrose, Boies, *Travel and Discovery in the Renaissance 1420-1620*, Cambridge, Massachusetts, 1955, s. 170-171.

²³⁷ Více v Mancall, Peter C., *Hakluyt's Promise, An Elizabethan's Obsession for an English America*, Londýn 2007.

²³⁸ Není zcela jasné, zda se této plavby účastnil jen jako investor nebo i jako přímý člen posádky. V roce 1583 již vyráží s Gilbertem na jeho poslední výpravu a zároveň se i podílel finančně.

²³⁹ Quinn, D. B., *England and the Discovery.*, (c. d.), s. 233.

dokumentarista a hlavně podnikatel. Jedním z jeho velkých plánů bylo založit monopolní společnost na rybolov²⁴⁰ u břehů Newfoundlandu, což je úzce spojeno s vizí lorda Burghleye. Ale tento plán byl na svou dobu příliš maximalistický a i rybáři byli navyklí pracovat individuálně a nikoliv se připojovat k nějaké společnosti. Rybáři ostatních národností samozřejmě neměli chuť platit poplatky nějaké společnosti na Newfoundlandu, když měli k dispozici oblasti všude kolem. Nicméně pro Hayese to byla velmi dobrá spekulace a jen nerad tento nápad opouštěl.

Edward Hayes přináší podrobné informace o výpravě Humphreyho Gilberta v roce 1583, jíž se sám účastnil a která byla uveřejněna v Hakluytových *Principal Navigations*.²⁴¹

Prvotním cílem výpravy byl Newfoundland a poté se účastníci chtěli vydat směrem na jih podél pobřeží a důkladně prozkoumat každý záliv nebo řeku, která by jim připadala, že by mohla být užitečná. V úterý 11. června 1583 se vydali na cestu se čtyřmi loďmi (*The Delight*, *Bark Raleigh*, *Golden Hind*, *Squirrel* a *Swallow*) a asi dvěma sty šedesáti muži. Po týdnu se bohužel *Bark Raleigh*, kterou vybavil na cestu sir Walter Raleigh, musela vrátit do Anglie z důvodu jakési infekční nemoci, která zachvátila celou posádku.²⁴² Když bylo loďstvo na úrovni 48°s.š. ztratily se vlivem husté mlhy od flotily *Squirrel* a *Swallow*. *Golden Hind* a *Delight* po několika týdnech dopluly až k Newfoundlandu a zakotvily v přístavu St. John, kde Gilbert slavnostně přečetl pověření královny Alžběty I. a vyhlásil anglickou svrchovanost i právo nad přístavem i pevninou v okruhu 200 lig. Zde také strávili několik týdnů opravami lodí, ale i pozorováním místní

²⁴⁰ Již od počátku století využívali Portugalci, Španělé, Normané, Bretonci, Angličané, Holanďané atd. pláže Newfoundlandu a záliv Sv. Vavřince k zakládání sezónních táborů, kde sušili a nakládali do solí svůj úlovek. Ale nikdy tam nezůstávali přes zimu, aby založili trvalé osídlení. In. Parry, J.H., *The Age of Reconnaissance*, (c. d.), s. 265.

²⁴¹ *Voyages and Discoveries. The Prinipal Navigations Voyages, Traffiques and Dicoveries of the English Nation*, editoval Jack Beeching, Londýn 1972, s. 231-242.

²⁴² *Voyages and Discoveries.*, ed. Jack Beeching, (c. d.), s. 233.

fauny a možných zdrojů obživy. Náročné podnebí bylo příčinou nemocí, kterými začali trpět někteří námořníci, a proto byla *Swallow*, jež se v přístavu opět připojila k flotile, vyslána zpět do Anglie s nákladem zboží a ryb a nemocnými členy posádky.

Delight, *Golden Hind* a *Squirrel* se 27. srpna vydaly na průzkum severoamerického pobřeží jižně od Newfoundlandu. Během plavby jižním směrem se ale bohužel změnilo počasí a výprava ztratila vlajkovou loď se všemi muži i zásobami. Narazila na mělčinu a potopila se. Kapitán Gilbert byl naštěstí v malé *Squirrel* a navzdory neštěstí byl odhodlán v plavbě pokračovat, ale bohužel byl přemožen a přesvědčen posádkami z ostatních lodí k návratu do Anglie.²⁴³ Hayes píše, že Gilbert několikrát přišel za ním na *Goldem Hind*, kde byl Hayes kapitánem, aby s ním konzultoval nastalou situaci. Poté, co učinil rozhodnutí o návratu do Anglie, se Gilbert se slovy že: „Ani při cestě domů neopustí svou malou společnost (na *Squirrele*), s níž prošel tolika bouřemi a nebezpečími“, vrátil na svou fregatu,²⁴⁴ která se však *Golden Hind* během cesty zpět do Anglie ztratila z dohledu a již ji nikdo nikdy nespatriil. Posádka *Golden Hind* připlula do Falmouthu 22. září 1583. Sir Humphrey Gilbert na tuto cestu vydal všechno své jmění a ve své závěti z 8. července 1582 vyplývá, že jediným cílem plavby bylo založit říši za mořem určenou pro anglickou kolonizaci.²⁴⁵

V době, kdy byl v Evropě nedostatek kormidelníků byli do služeb přijímáni i námořníci jiných národností – především Portugalci jako byl Simon Fernandes.²⁴⁶ Tento mladý Portugalec, původem z Azor, se vyučil na slavné španělské škole pro piloty při Casa de Contratación v Seville. Simon se narodil na Azorách v roce 1538,

²⁴³ Toto chování podle některých autorů hraničilo až s chováním vedoucím ke vzpouře.

²⁴⁴ *Voyages and Discoveries.*, ed. Jack Beeching, (c. d.), s. 241

²⁴⁵ Porter, Charles W. III(c. d.), s. 5.

²⁴⁶ V pramenech také jako Fernando nebo Simon Ferdinando.

vyučil se ve Španělsku kormidelníkem a kolem roku 1573 přijel do Anglie, kde žil přes sedmnáct let. Již v šedesátých letech se zúčastnil několika plaveb k severoamerickým břehům, kde se věnoval průzkumu pobřeží dnešní Severní Karolíny. Ačkoliv měl Fernandes vzdělání i zkušenosti, projevoval se na moři jako obyčejný pirát bez jakýchkoliv zábran. Svým chováním si vysloužil nedůvěru mnoha námořníků, s nimiž se plavil, ale disponoval silným kouzlem osobnosti, které mu získalo přátelství mnoha významných mužů v Anglii. Simon byl pro Angličany důležitým už ze dvou zásadních důvodů: za prvé byl předtím ve službách Španělů, a tudíž měl podrobné informace o španělské flotile ve Novém světě a za druhé měl za sebou několik cest do Ameriky, a tudíž mohl snáze najít nevhodnější místo pro anglickou kolonii. V tomto úsilí se úzce spojil se sirem Humphreyem Gilbertem a Walterem Raleighem. Humphrey Gilbert totiž získal v roce 1578 patent od Alžběty I. na objevení a kolonizaci té oblasti Ameriky, která není v držení jiného křesťanského panovníka.

Simon Fernandes se účastnil Gilbertovy výpravy v roce 1578 s loďmi *Elephant*, kde se plavil John Knollys jako kapitán, Simon byl kormidelníkem *Falconu*, patřícímu Williamu Hawkinsovi, jehož kapitánem měl být Gilbertův mladší nevlastní bratr Walter Raleigh. A sám Humphrey Gilbert se plavil na *Anne Aucher*. Cílem výpravy byly severoamerické břehy a hledání vhodného místa pro založení osídlení.

19. listopadu vyplul Humphrey Gilbert z Plymouthu se sedmi loděmi. Z nich však jen *Elephant* plul vytyčeným směrem a držel se plánu, zbytek lodí včetně *Anne Aucher* byla nucena se vrátit do Irského přístavu kvůli *Falconu*, který plul mimo základní instrukce a trpěl nedostatkem zásob. Je možné, že již tentokrát byla důvodem neúspěchu Fernandesova svéhlavost, což by vysvětloval fakt, že při dalším pokusu o plavbu k břehům Ameriky na jaře roku 1580 již Gilbert Simona umístil na svou malou fregatu *Squirrel*, přímo pod své

velení.²⁴⁷ Tato plavba zůstává s otazníky. Bohužel, ačkoliv známe předpokládané cíle první plavby, vnější písčiny Severní Karoliny nebo Chesapeake Bay, nyní se zdá že Humphrey Gilbert změnil cíl cesty na dnešní Novou Anglii. Nicméně nemáme další informace o výsledcích a dosažených územích této výpravy.

Simon Fernandes hrál také významnou roli v plavbách k Roanoke v letech 1584-1590 sponzorovaných a motivovaných sirem Walterem Raleighem. Zjevně to byl právě Fernandes, kdo dovedl výpravy k Chesapeake Bay a vnějším písčinám u dnešní Severní Karoliny. Výprav v letech 1584, 1585 a 1587 se účastnil jako hlavní kormidelník.²⁴⁸

Sir Walter Raleigh si byl zcela vědom nebezpečí, které by hrozilo jeho případné kolonii ze strany Španělů, pokud by ji objevili. Měl ještě na paměti francouzské pokusy v severní Americe, které skončily velmi žalostně.²⁴⁹ Poté co jeho nevlastní starší bratr sir Humphrey Gilbert zemřel tragickou smrtí na zpáteční cestě z Ameriky v roce 1583, požádal sir Walter Raleigh královnu, aby mu umožnila prodloužit na své jméno Gilbertův patent z roku 1578, který měl během několika měsíců vypršet. Tato žádost byla, vzhledem k jeho v tuto dobu výjimečnému postavení u dvora, evidentně kladně vyřízena, protože již v roce 1584²⁵⁰ vyslal výpravu dvou lodí na průzkumnou cestu do oblasti mezi Floridou a Newfoundlandem, aby našla vhodný přístav.²⁵¹ Simon Fernandes navigoval přes Atlanik dvě lodi po

²⁴⁷ Quinn, D. B., *England and the Discovery.*, (c. d.), s. 251

²⁴⁸ Quinn, D. B., *England and the Discovery.*, (c. d.), s. 254, podle D. B. Quinna byl dokonce částečně zodpovědný za neúspěch a zmizení osadníků třetí kolonie z roku 1587.

²⁴⁹ V roce 1565 Španělé zničili francouzskou kolonii Caroline a tentýž rok zmasakrovali trosečníky z posádky Jeana Ribauta u zátoky Matanzas. Ribaut o zkušenostech z Floridy napsal knihu *The Whole and True Discovery of Terra Florida*, které vyšlo v roce 1563 i v Londýně. In: Penrose, Boies, (c. d.), s. 231

²⁵⁰ Téhož roku napsal Richard Hakluyt svou slavnou výzvu k americké kolonizaci – *Discourse of Western Planting*

²⁵¹ Ve srovnání s ostatními národy, které se do té doby vydávaly s podobným záměrem k břehům severní Ameriky, byly cesty na Roanoke, vzhledem k trvalosti

velením kapitána Philipa Amadase a Arthura Barlowa. 27. dubna opustili Anglii a se zastávkou v Puerto Ricu se vydali směrem k Floridskému kanálu. 13. července zakotvili u pobřeží dnešní Severní Karolíny a zabrali zemi jménem anglické královny. Poté co prozkoumávali oblast, zjistili, že přistáli na bariérovém ostrově. Čtvrtý den od jejich příjezdu je navštívili místní domordci a po krátkém obchodování se s nimi Barlowe se sedmi muži vydal na ostrov Roanoke do jejich vesnice, kde se jim dostalo otevřeného přivítání. Raleighovi průzkumníci popsali Roanoke jako „nejkrásnější zemi hojnosti pokrytou velkými cedry a jinými vzácnými dřevinami, plnou plodů a jiných důležitých surovin.“²⁵² Oba kapitáni se v září 1584 vrátili zcela nadšeni ostrovem Roanoke a tento obrázek také vyličili Raleighovi.²⁵³ Ani je nenapadlo, že na ostrov přijeli uprostřed léta, kdy měli indiáni všeho hojnosti a tak neváhali svou návštěvu pohostit, oproti zimním měsícům, kdy žijí v nedostatku. Expedice dokonce do Anglie přivezla z Roanoke dva domorodce jménem Wanchese a Manteo, aby se Raleigh mohl přímo informovat na podmínky na ostrově. Alžběta I. byla velmi potěšena výsledky výpravy a držbou nového území nazvaného Raleighem na její počest „Virginie“.

V čele další expedice k břehům Ameriky stál na jaře v roce 1585 bratranec Waltera Raleigha - sir Richard Grenville. Flotila sedmi lodí vyplula z Plymouthu 9. dubna 1585 včetně Simona Fernandese i Philipa Amadase z minulé výpravy i nových členů jako byl Thomas Cavendish, pro něhož tato plavba znamenala první velkou zkušenost se zámořskými plavbami, John Arundell (nevlastní bratr Grenvilla), John Stuckeley (švagr Grenvilla). Richard Gilbert, Ralph Lane a

osídlení a celkové organizaci, těmi nejúspěšnějšími. In. Parry, J. H., *The Age of Reconnaissance.*, (c. d.), s. 267.

²⁵² Porter, Charles W. III, (c. d.), s. 9.

²⁵³ „Je to země velmi úrodná, příjemná, bohatá a nejlepší na celém světě...potkali jsme ty nejpříjemnější a nejsrdečnější lidi, kteří nežijí v žádném společenském řádu a nejsou nijak zrádní.“ Rowse, A. L., (c. d.), s. 214.

Anthony Rowse patřili naopak mezi přátele a příbuzné Waltera Raleigha. Mimo další osobnosti se plavby účastnil i malíř John White, vědec Thomas Hariott²⁵⁴ a domorodci Wanchese a Manteo, kteří se s expedicí vraceli domů. Flotila plula směrem ke Kanárským ostrovům a Západním Indiím. 12. května se zdrželi v Puerto Rico, kde vybudovali malou pevnost jako zázemí, aby mohli postavit novou loď, která by nahradila jednu z flotily, kterou ztratili v bouři. Během tohoto času se Angličanům podařilo zmocnit se dvou španělských fregat a Ralph Lane dokonce na jedné z nich vyplnil Cabo Rojo a zmocnil se bohatého nákladu soli, který směřoval do Španělska. Toto chování dosvědčuje, že v tuto dobu již královně tolik neležel na srdci stav španělsko-anglických vztahů a Anglie v Novém světě již tři roky před velkým střetnutím vedla skrytou válku proti Španělsku. Vztahy ke Španělsku hrály důležitou roli v rozhodování o poloze kolonie, aby v budoucnu mohla sloužit jako základna anglických útoků proti Španělům v Karibiku. Tento směr, jímž se ubíraly motivy jak Raleigha, Grenvilla tak dalších s sebou nesl jednu komplikaci, která nebyla na první pohled zcela jasně definovatelná: Raleigh i Grenville předpokládali, že anglická kolonie bude žít z toho, co Angličané ukořistí na Španělech během útoků ve španělských dominiích, ale tento předpoklad se v budoucnu projevil jako zcela lichý.

Z Puerto Rica se výprava vydala k východním břehům severní Ameriky a 26. června sem i dopluli, konkrétně jižně od mysu Hatteras. Několik dní věnovali průzkumu pobřeží ostrova i přilehlé pevniny. Během jedné z těchto expedic výpálil Grenville indiánskou vesnici Aquascogoc.²⁵⁵ 27. července zakotvili v mořské úžině Pamlico u bariérového ostrova Hattarask, kousek jihovýchodně od Roanoke. Během následujících dnů se Simonovi Fernandesovi podařilo najít

²⁵⁴ Jeho peru vděčíme za první řádky dějin této kolonie. In: Penrose, Boies, (c. d.), s. 133.

²⁵⁵ Zjevně se jednalo o odplatu za krádež, které se dopustil jeden z místních indiánů. Porter, Charles W. III, (c. d.), s. 11.

východně od jižního cípu Roanoke průliv v bariérových útesech, což umožnilo lodím proplout z otevřeného moře do úkrytu v tomto průlivu. Na počest objevitele byl tento provizorní přístav pojmenován Port Ferdinando.

Anglická kolonie mohla být slavnostně založena. Na severním cípu ostrova Roanoke bylo ustaveno její území a Ralph Lane byl jmenován jejím guvernérem. Jistě tu vyvstává otázka, proč nebyl ustanoven Guvernérem Richard Grenville, ale vzhledem k faktu, že se v kolonii zdržel jen krátce a po několika týdnech vyrazil zpět do Anglie pro zásoby, by asi tato funkce pro něj nebyla vhodná.²⁵⁶ Náčelník místního kmene Indiánů Wingina osadníky vřele přivítal a velmi jim pomohl během prvních měsíců v kolonii. Byla vybudována malá pevnost zvaná „Nová pevnost ve Virginii“, jejímž základním stavebním materiálem byla jen hrubá prkna. Jednotlivé domy v kolonii byly postaveny z došků, které byly v Alžbětině době typické pro anglický venkov. Ve volném čase prozkoumávali pobřeží až k Chesapeake Bay a shromažďovali informace o místní fauně a flóře. Malíř John White dokonce namaloval akvarely Indiánů, zvířat i rostlin a kreslil mapy pobřeží pro lepší ilustraci královně. Podle skladby obyvatel kolonie i činnosti vedoucí k obživě jejích obyvatel je zcela zřetelné, že se stále jednalo spíš o vojenskou expedici a ne o opravdové osadníky. Důkazem je třeba fakt, že se nevěnovali zemědělství, nesnažili se pěstovat obilí, aby se zbavili závislosti na Indiánech, dovozu z Anglie nebo loupení v Západní Indii. Také tam nebyly žádné ženy, které by osídlení učinily stálým.²⁵⁷

Do doby, kdy měli Indiáni dostatek obživy pro sebe i Angličany, byly vzájemné vztahy velmi dobré, ale situace se obrátila, jakmile začala zima a domorodci měli problém uživit sami sebe. Angličané neustále naléhali na Indiány a dokonce došlo k několika střetnutím. Nakonec

²⁵⁶ Cestou zpět se mu dokonce podařilo zajmout plně naloženou španělskou loď, jejíž zisk pokryl náklady na toto dobrodružství.

²⁵⁷ Quinn, D.B., *England and the Discovery.*, (c. d.), s. 283.

museli vysílat lodě i pěší všemi směry od Roanoke, aby jejich posádky nalovily na mělčinách nějaké měkkýše a nasbíraly obživu dostupnou na pevnině. Nakonec ale první zimu v kolonii přežili, ale vztahy s Indiány byly nenávratně narušené a v léte 1586 vypukla mezi Angličany a Indiány otevřená válka.²⁵⁸

Vzhledem k neustálým potížím se Grenvillovi nepodařilo včas vyslat do Virginie loď se zásobami a s podobnými obtížemi se potýkala i Raleighova zásobovací loď. Když se zubožení a hladem utrápení osadníci 9. června 1586 dozvěděli, že u pobřeží kotví flotila třiatvaceti lodí sira Francise Drakea vracející se z Nového světa, svítla jim naděje. Poté co Drake vyslechl zprávu o jejich potížích, nabídl jim přenechat na Roanoke loď a několik člunů i s posádkami i zásobami, aby zde mohli ještě měsíc počkat a pokud nedorazí sir Richard Grenville, aby se mohli vrátit zpátky do Anglie. Jako druhou možnost jim nabídl, že je všechny rozmístí na paluby svých lodí a vezme je s sebou do Anglie. Ačkoliv Ralph Lane osobně nesnášel Grenvilla²⁵⁹ a nedůvěřoval mu, nechtěl se vzdát a souhlasil s prvním návrhem. Nicméně loď, kterou Drake určil, že zůstane i s posádkou k dispozici pro osadníky, kotvila na otevřeném moři a vlivem silné bouře se oddělila od ostatních lodí ve flotile a musela odplout zpět do Anglie. Ačkoliv Drake nabídl další loď, její kotvení v Port Ferdinando by bylo velmi riskantní, a proto se osadníci rozhodli vrátit s Francisem Drakem do Anglie. Největší ironií je fakt, že necelý týden poté, co osadníci opustili kolonii, dorazila na Roanoke Raleighova zásobovací loď. O tři týdny později dorazila i grenvillova loď se zásobami. Grenville zde alespoň zanechal patnáct mužů, aby chránili území patřící Anglii a vrátil se do zpět.

Tento neúspěch však Waltera Raleigha neodradil od dalšího záměru. 8. května 1587 vyplula malá flotila tří lodí z Plymouthu

²⁵⁸ Dokonce v této válce Angličané zabili náčelníka znepřáteleného kmene.

²⁵⁹ Rowse, A. L., (c. d.), s. 217.

směrem k Virginii. Tentokrát se Raleigh poučil z předchozích chyb, a lze říci, že měla kolonie skutečně charakter více kolonizační než vojenský,²⁶⁰ tomu odpovídala přítomnost žen a dětí.²⁶¹ Zároveň byla personálně úzce propojena s předchozím podnikem – John White byl jmenován guvernérem a cesty se účastnil i Simon Fernandes a další.

Tentokrát měla být osada podle instrukcí založena v oblasti zálivu Chesapeake, který byl lépe přístupný a byly zde i lepší podmínky k osídlení než v úžine Pamlico na jihu Roanoke. Trasa plavby vedla stejným směrem i přes Puerto Rico jako v roce 1585. Rozdíl byl v tom, že se jim nepodařilo nabrat zásoby na Haiti. 22. června dorazily dvě první lodě k ostrovu Hattarask a během několika dnů připlul zbytek flotily. Mezitím se White vydal s několika muži hledat oněch patnáct mužů, které na Roanoke zanechal Richard Grenville v roce 1586, nicméně nenašli ani známku jejich přítomnosti v oblasti. Nakonec John White upustil od založení kolonie v oblasti zálivu Chesapeake, jak bylo původně plánováno, ale rozhodl zůstat na Roanoke, kde našli pozůstatky bydlí po předchozí kolonii.²⁶² Postoj Indiánů vůči osadníkům byl stále velmi nepřátelský, dokonce zabili jednoho z osadníků, když se nedaleko kolonie koupal v řece a lovil kraby. Situaci vyřešil až Manteo, který znovu navázal přátelské vztahy mezi Indiány z nedalekého ostrova Croatan, kde měl příbuzné a Angličany.²⁶³

²⁶⁰ „Nevojenský ráz“ kolonie se projevil i na osobní disciplíně jednotlivých kolonistů, kteří již nebyli povinni dodržovat vojenskou disciplínu. Jednalo se především o dobrovolníky, kteří svým příjezdem získali 500 akrů půdy. I forma rozhodování v kolonii byla spíše spolumládou, než autonomní moc guvernéra Whitea. O tom svědčí také fakt, že byl právě guvernér vyslán do Anglie pro zásoby. Je těžké odhadnout, co se v kolonii dělo po odjezdu guvernéra. A.L. Rowse dokonce tvrdí, že právě tento nevojenský charakter kolonie je přivedl do záhuby. Rowse, A.L. (c. d.), s. 218.

²⁶¹ Porter, Charles W. III, (c.d.), s. 35.

²⁶² Nejspíš také z důvodu, že období sadby bylo již daleko a byl zde předpoklad, že shromažďování zásob na zimu zabere více času, který mohli ušetřit opravením starých obydlí po první kolonii.

²⁶³ Croatanští dokonce obvinili roanocké indiány z vraždy onoho muže v řece a také z vraždy patnácti Grenvillových mužů. Toto obvinění vedlo guvernéra Whitea a

Manteo byl podle Raleighových instrukcí 13. srpna pokřtěn a prohlášen pánem z Roanoke a Dasemunkepeuc²⁶⁴ za odměnu za mnohé služby. Slavnostní náladu korunovalo o pět dní později narození prvního dítěte v Novém světě. Dcera Johna Whitea a manželka Ananiase Darea Eleanor porodila holčičku, již pojmenovali napočet královny Virginie. Na konci srpna se však situace v kolonii markantně zhoršila. Došly zásoby a vzhledem k faktu, že osadníci nestihli zasít, nemohli ani očekávat úrodu. Z těchto důvodů bylo rozhodnuto, že se někdo musí vrátit do Anglie pro zásoby. Ačkoliv byl John White jmenován guvernérem, byl zvolen jako nejvhodnější osoba, která by se měla vrátit do Anglie z důvodu, že měl díky svým kontaktům větší šanci na úspěch. John White tedy 27. srpna opustil kolonii se všemi třemi loděmi s příslibem, že přiveze zásoby.²⁶⁵ Po návratu do Anglie však přišlo hluboké rozčarování, protože sir Richard Grenville, který připravoval loď pro Roanoke, byl požádán Tajnou radou, aby poskytl své loď pro případný útok Španělska, který byl od počátku roku 1588 již na spadnutí. Raleigh i Grenville byli bohužel natolik zaneprázdněni obranou země, že Virginie musela ustoupit do pozadí. Nakonec se Grenvillovi podařilo vyžádat od Tajné rady dvě loď pro kolonisty, ale jednalo se o velmi nevybavená a velmi málo zásobená plavidla. Ačkoliv se podařilo oběma lodím vyplout k severoamerickým břehům, kapitán lodi bohužel zcela ignoroval příkazy a cesta se zvrhla v pirátskou výpravu, navíc neúspěšnou. Nakonec se musela obě plavidla vrátit do Anglie. Toto fiasko se rovnalo rozsudku o záhubě kolonistů na Roanoke včetně dcery a vnučky Johna Whitea. Po porážce velké Armady navíc pokračoval anglo-španělský konflikt i v Novém světě a Indiích. Španělé si

kapitána Stafforda k zorganizování trestné výpravy proti roanockým, která však skončila velkým fiaskem. In: Porter, Charles W. III, (c.d.), s. 37.

²⁶⁴ Oblast na pevnině severně od Roanoke.

²⁶⁵ Porter, Charles W. III, (c.d.), s. 39.

samozřejmě uvědomovali, jaké riziko by pro ně znamenala fungující anglická kolonie na pobřeží severní Ameriky, a proto probíhalo důkladné prohledávání pobřeží pod velením guvernéra španělské kolonie St. Augustine na Floridě. Dokonce kolonii podle španělských pramenů objevili, ale uznali, že je svým rozměrem nemůže nijak ohrozit a upustili od útoku.²⁶⁶

Mezitím John White v Anglii neztrácel naději a hledal obchodníka, který by mu poskytl loď pro cestu do Ameriky.²⁶⁷ Nakonec se mu podařilo najít londýnského obchodníka Johna Wattse (který však nebyl členem Virginské společnosti), který měl připraveny tři lodě na Temži k vyplutí do Západní Indie. Ty však byly těsně před vyplutím zastaveny Tajnou radou, aby zůstaly, protože hrozil další útok Španělska. White využil této situace a uzavřel s Wattsem dohodu, že se pokusí získat souhlas s vyplutím, ale on ho na oplátku dopraví na Roanoke. White se pokusil přesvědčit Raleigha, aby pořádal královnu o povolení k vyplutí, což se podařilo a lodě mohly vyplout.

20. března 1590 se White konečně vydal zpět do své kolonie, ale předtím musel bohužel absolvovat několikaměsíční pirátské rabování v Západní Indii. 12. srpna konečně zakotvili u ostrova Croatoan. Když dorazili do kolonie, našli ji opuštěnou. Domy byly zbořeny a na jednom stromě našel vyřezané slovo Croatoan, což bylo znamení domluvené s osadníky. Pokud by byli nuceni osadu opustit, měli zanechat znamení, kam odešli. Podle dohody mělo být ale heslo následováno Maltézským křížem, ale ten tam bohužel vyryt nebyl. Uvnitř palisády našli železo a další

²⁶⁶ Wright, Irene, *Further English Voyages to Spanish America 1583-1594*, Londýn 1951, s. 45.

²⁶⁷ V roce 1589 se sir Walter Raleigh vzdal zájmů v cestách do Virginie, kromě 1/5 všeho zlata a stříbra případně vplynouceho z oblasti. Předal patent do rukou skupiny Londýnských obchodníků, Johna Whitea a devíti dalších mužů, z nichž většina se nacházela na Roanoke, včetně jeho zetě a otce Virginie. Členem této zájmové skupiny byl například i Richard Hakluyt a Thomas Smith. In: Porter, Charles W. III, (c. d.), s. 41.

předměty obrostlé trávou, což svědčilo o tom, že místo již bylo delší dobu opuštěné. John White doufal, že svou rodinu najde na ostrově Croatoan a rozhodl se tam hned druhý den vydat. Když se však vrátili do míst, kde kotvily lodě, zhoršilo se počasí, a proto bylo rozhodnuto vydat se do západních Indií pro čerstvé zásoby a vrátit se pak zase zpět do Ameriky. Bouře však flotilu odnesla až k Azorám, odkud pokračovali zpět do Anglie. John White tak musel zbytek života žít s pocitem, že neví co se konkrétně stalo s kolonisty.²⁶⁸

Vzhledem k faktu, že v roce 1590 zemřel sir Francis Walsingham a sir Walter Raleigh v roce 1592 upadl v nemilost královny poté, co se tajně oženil s jednou z jejích dvorních dam (navíc většinu svého jmění utratil při „kolonizaci“ Irska), byl John White bohužel nucen upustit od další cesty do Ameriky. I v dopise Richardovi Hakluytovi 4. února 1593 píše: „A ačkoliv mé přání nesplněno, upouštím od dalšího pokračování, kterému bych obětoval veškeré své jmění, jen kdyby Bůh stál při mně.“²⁶⁹

Po roce 1593 nastala dlouhá pauza v organizování dalších cest k severoamerickým břehům. Nový stimul poskytl anglickému podnikání až kapitán Bartolomew Gosnold, který v roce 1602 objevil námořní cestu od Britských ostrovů přímo k Novému světu.²⁷⁰ Tohoto roku se vydal hledat průjezd do Tichého oceánu a po několikátýdenní cestě narazil na pobřeží severní Ameriky na úrovni 42° s. š. Angličané dosud do severní Ameriky pluli přes Karibskou oblast, ale nyní Gosnold zkrátil cestu do Nového světa o třetinu.

Angličané se do Virginie vrátili až po roce 1604, kdy již vládl Jakub I., který uzavřel se Španělskem mír. Součástí

²⁶⁸ A.L. Rowse ve své knize celkem s jistotou tvrdí, že nepochybně bylo kolonisté skalpování a snědení Indiány., In: Rowse, A. L., (c. d.), s. 219.

²⁶⁹ Porter, Charles W. III, (c.d.), s. 44.

²⁷⁰ Skřivan, Aleš, Křivský, Petr, Moře, objevy, staletí, Praha 1980, s. 176.

Londýnského míru bylo také právo okupovat neobydlená území Ameriky. K tomuto účelu byla v roce 1606 založena Virginská společnost, která začala organizovat první cestu hned po svém založení. Jednalo se o ryze akciovou společnost. Vedení společnosti se zodpovídalo skupině akcionářů.²⁷¹ Poté již nebylo daleko k založení osady Jamestown, prvního trvalého anglického sídla v severní Americe.

²⁷¹ Existovaly dva způsoby, jak se stát akcionářem. Buď si dotyčný koupil podíl, jehož cena byla 12 liber, což odpovídalo nákladům na usídlení jednoho osadníka, a nebo investoval svoji osobu a přímo se vydal do kolonie na své náklady i s rodinou a služebnictvem. In. Parry, J. H., *The Establishment of European Hegemony 1415-1715*, (c. d.), s. 109.

Závěr

Když se Kryštof Kolumbus v roce 1493 vrátil ze své cesty, Bristolští litovali, že to nebyli oni, kdo podpořil Kolumba v jeho výpravě, protože jeho plán a návrh jim předal Kryštofův bratr Bartolomeo, ale oni odmítli. To byl také podnět pro Bristolské, aby vyslali výpravu Johna Cabota a zasloužili se i o to, že přesvědčili krále, aby vydal Johnovi královský patent. Ukázali totiž králi materiál, který jim poslal Kryštof Kolumbus, a nechtěli, aby byl Cabot dalším kdo neuspěl v Anglii a vydal se do Španělska, aby zkusil své štěstí. To byl asi první podnět pro Angličany, aby se soustředili na objevné výpravy, protože po uzavření Tordesillaské smlouvy v roce 1494 už na ně také nemuselo nic zbýt.

Vláda královny Alžběty I. dala Anglii stabilitu a sebevědomí. Jakožto žena musela na počátku své vlády čelit mnohým předsudkům a ústrkům ze strany papeže nebo i ostatních evropských vládců. Alžběta I. nebyla bojovná královna a snažila se všemi silami vyhnout jakémukoli konfliktu, ale to se jí nezdařilo.

Nikdo asi nečekal vítězství nad španělskou „Nepřemožitelnou armadou.“ Za tento triumf Alžběta nevděčila nikomu jinému než svým „mořským psům“, kteří přijali obranu své královny jako svou povinnost a jejich zkušenosti, které nasbírali a získali během výprav, v nichž je královna ne vždy podporovala, zde zúročili.

Před rokem 1585, kdy vypukla válka se Španělskem, se Alžběta vyhýbala jakémukoliv střetu se Španělskem. Proto také musel Francis Drake odjet na „dovolenou někam mimo Londýn“, když se vrátil ze své cesty kolem světa. Zahraničně politické okolnosti nutily královnu, aby limitovala pirátské výpravy do Západní Indie a Nového světa, ale když vypukla válka otevřeně je podporovala.

Celkový charakter zámořských plaveb se odvíjel od oblasti, kam směřovaly. Cesty, které byly podniknuty na sever za hledáním průlivu, měly charakter ryze objevitelský a později i kolonizační. Čím více se však kolonisté přibližovali k Floridě, kde byly již španělské državy, tím více se vystavovali nebezpečí. Cesty jižním směrem měly charakter vždy pirátský, protože oblast jižní Ameriky byla sférou španělského resp. portugalského vlivu, stejně jako portugalská Východní Indie. Charakter anglických objevných cest také udávala poloha Britských ostrovů. Pro Angličany by nalezení severozápadního průjezdu bylo nesmírně výhodné a severovýchodní průliv by nesl taktéž jedině profit.

Potvrdil se můj závěr, že Alžběta I. byla jednou z nejosobitějších, nejdůležitějších a nejschopnějších panovnic, které v Anglii vládly. Byla skutečně obdivuhodná a výjimečná panovnice, která svou podporou dala vyniknout velkým mořeplavcům své doby, kteří se stali legendami.

Myslím si, že se cíl mé práce podařilo splnit. Úmyslně jsem do textu nezařadila kapitoly o expedicích, které se vydaly do Asie či do Persie po souši. Sice také proběhly za Alžběty I., ale já jsem se soustředila na ty, které byly vedeny námořní cestou.

Během půlstoletí vlády Alžběty I. se výrazně změnilo mezinárodní postavení i vnitřní situace v Anglii, která se, také díky svým mořeplavcům, jejich objevům a kolonizačnímu úsilí, stala významným soupeřem Portugalska a Španělska v oblasti zámořských aktivit.

Summary

The English Queen Elizabeth I supported naval exploration. English voyages overseas differed in character according to their destinations. At first, voyages northward had been pure voyages of discovery aimed at finding a northwest passage. Only later on, they also became voyages of colonization. The closer the English colonists approached Florida, which was under Spanish rule, the more danger they faced. Voyages southward had always been voyages of piracy as South America belonged to the Portuguese and Spanish spheres of influence. The character of English naval voyages was also determined by the geographical location of the British Isles. For the English, finding a northwest or a northeast passage would have been very profitable. In the forty years of the reign of Elizabeth I, England evolved into a naval power that could challenge Spanish and Portuguese domination in the New World.

Bibliografie

Vydané prameny

Beeching, Jack, ed., Hakluyt, Richard, *Voyages and Discoveries. The Principal Navigations Voyages, Traffiques and Discoveries of the English Nation.*, London 1972.

David, Richard, ed., *Hakluyt's Voyages*, London 1981.

Hakluyt, Richard, *Principal Navigations, Voyages, Traffiques and Discoveries of the English Nation*, 12 vol., Glasgow, 1903–1905.

Williamson, James A., ed., *The Observation of Sir Richard Hawkins*, London 1933.

Wright, Irene A., *Documents Concerning English Voyages to the Spain Main, 1569–1580*, London 1932.

Wright, Irene A., *Further Documents Concerning English Voyages to the Spanish Main, 1580–1603*, London 1951.

Wright, Irene A., *Further English Voyages to Spanish America, 1583–1594*, London 1951.

Wright, Irene A., *Spanish Documents Concerning Voyages to the Caribbean, 1527–1568*, London, 1929.

Odborná literatura

Africa and Asia: *Mapping Two Continents*, London 1973.

Andrews, Kenneth R., *Drake's Voyages: A Re-Assessment of their Place in Elizabethan Maritime Expansion (Trace elements memorandum report)*, Cambridge, 1967.

Andrews, Kenneth R., *The last Voyage of Drake & Hawkins*, Cambridge, 1972.

- Andrews, Kenneth R., *Elizabethan Privateering: English Privateering During the Spanish War, 1585-1603*, Cambridge, 1964.
- Andrews, Kenneth R., *English Privateering Voyages to the West Indies 1588-1595*, Cambridge, 1959.
- Andrews, Kenneth R., *The Spanish Caribbean Trade and Plunder, 1530-1630*, Cambridge 1978.
- Andrews, Kenneth R., *The Elizabethan Seaman*, London 1982.
- Andrews, Kenneth R., *Trade, Plunder and Settlement: Maritime Enterprise and the Genesis of the British Empire 1480-1630*, Cambridge 1984.
- Arnold, David, *The Age of Discovery 1400 – 1600*, London 1994.
- Baker, John N. L., *A History of Geographical Discovery and Exploration*, London 1937.
- Barck, Theodore O., *Colonial America*, New York, 1958.
- Beazley, Charles R., Hakluyt Richard, *Voyages of Elisabethan Seamen*, Oxford 1907.
- Bindoff, S.T., *Tudor England*, London 1950.
- Binková, Simona, *Čas zámořským objevů*, Praha 2008.
- Cumming, W.P., Skelton R. A., Quinn, D.B., *The Discovery of North America*, London 1971.
- Glyndwr, Williams, *The Great South Sea: English Voyages and Encounters 1570–1750*, New Haven 1998.
- Gosse, Philip, *Histoire de la piraterie*, Paris 1933.
- Kelsey, Harry, *Sir Francis Drake: The Queen's Pirate*, New Haven & London 2000.
- Mancall Peter C., *Hakluyt's Promise: An Elizabethan's Obsession for an English America*, New Haven & London, 2007.
- Morison, Samuel Eliot, *The Great Explorers: The European Discovery of America*, New York 1978.
- Newton, Arthur P., *The Great Age of Discovery*, London 1932.
- Nuttall, Z., ed. *New Light on Drake*, London 1914.

- Parry, J. H., *The Age of Reconnaissance, Discovery, Exploration and Settlement 1450-1650*, London 1963.
- Parry, J. H., *The Establishment of the European Hegemony 1415–1715, Trade and Exploration in the Age of the Reconnaissance*, New York 1961.
- Penrose, Boies, *Travel and the Discovery in the Renaissance 1420-1620*, Cambridge, Massachusetts, 1955.
- Polišenský, Josef, *Dějiny Británie*, Praha 1982.
- Porter, Charles W., *Adventures to a New World: The Roanoke Colony 1585–1587*, Washington 1972.
- Powel, J.W. Damer, *Bristol Privateers and Ships of War*, London 1930.
- Quinn, D.B., ed. *The New Voyages and the Colonising Enterprises of Sir Humphrey Gilbert*, London 1940.
- Quinn, D.B., *England and the Discovery of America 1481 – 1620*, London 1974.
- Rowse, Albert L., *The Expansion of Elisabethan England*, London 1955.
- Skřivan, Aleš, Křivský, Petr, *Moře, objevy, staletí*, Praha 1980.
- Southey, Robert, *English Seamen. Howard, Clifford, Hawkins, Drake, Cavendish...*, London 1895.
- Stick, David, *Roanoke Island: The Beginning of English Amerika*, University of North Carolina, 1983.
- Stearns, Monroe, *Elizabeth I.*, London and New York 1970.
- Williams, Neville, *The Life and Times of Elizabeth I.*, London 1972.
- Williamson, James, A., *A Notebook of Empire History*, London 1942.
- Williamson, James A., *The Cabot Voyages and Bristol Discovery Under Henry VII*, New York 1962.
- Williamson, James A., *The Age of Drake*, London 1938.
- Wood, William, *Elizabethan Sea-Dogs: A chronicle of Drake and His Companions*, London 1918.

Seznam příloh

Obr. 1

Královna Alžběta I. Tudorovna, zdroj: *National Maritime Museum, Greenwich*.

Obr. 2

Kryštof Kolumbus ve středním věku, zdroj: *Museo Giovio, Como in: Morison, Samuel E., The Great Explorers, (c.d.)*.

Obr. 3

Sir Walter Raleigh, zdroj: *Stick, David, Roanoke Island. The Beginnings of English America, (c.d.), (Archiv Severní Karolíny)*.

Obr. 4

Sir Martin Frobisher, autor: Cornelis Ketel, 1577, zdroj: *Bodleian Library, Oxford, 924.9 Ket.H*.

Obr. 5

Sir Francis Drake, zdroj: *Stick, David, Roanoke Island. The Beginnings of English America, (c.d.) (Archiv Severní Karolíny)*.

Obr. 6

Mapa světa zobrazující Drakeovu cestu kolem světa od Nicolý van Sypea z roku 1583, zdroj: *British Library, Maps C.2.a.7.(1)*.

Obr. 7

Mapa světa zobrazující Drakeovu cestu kolem světa se zobrazením Terra Australis od Jodoca Hondia z roku 1595, zdroj: *British Library, M.T. 6 a.2*.

Obr. 8

Plán oblasti Karibiku a Virginie, zdroj: *David, Richard, Hakluyt's Voyages, (c.d.)*.

Obr. 9

Oblast Panamské šíje, kde se pohyboval John Oxenham, zdroj: *Wright Irene, Documents Concerning English Voyages to the Spain Main, 1569–1580, London 1932*.

Obr. 10

Frobisherův záliv a ústí do Hudsonova zálivu. Názvy tučným písmem pocházejí od Frobishera. Ostatní názvy jsou současné, zdroj: Morison, Samuel E., *The great Explorers*, (c.d.).

Obr. 11

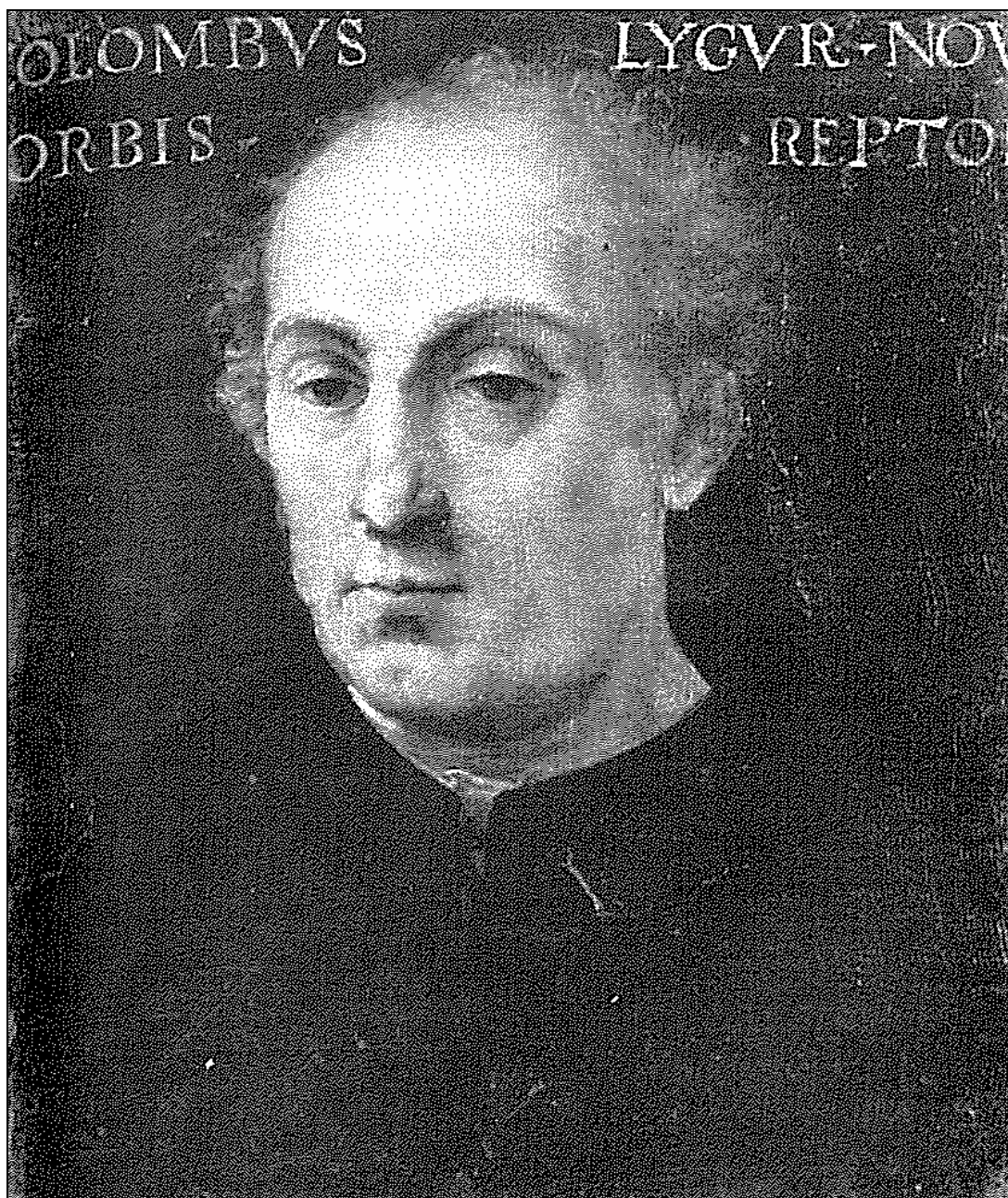
Plán zobrazující oblast Davisových cest. Všechny názvy na mapě pocházejí od Davise (kromě titulků uvedených v závorkách), zdroj: Morison, Samuel E., *The great Explorers*, (c.d.).

Obr. 12

Plán jižní Ameriky a Magellanova průlivu, zdroj: David, Richard, *Hakluyt's Voyages*, (c.d.).

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

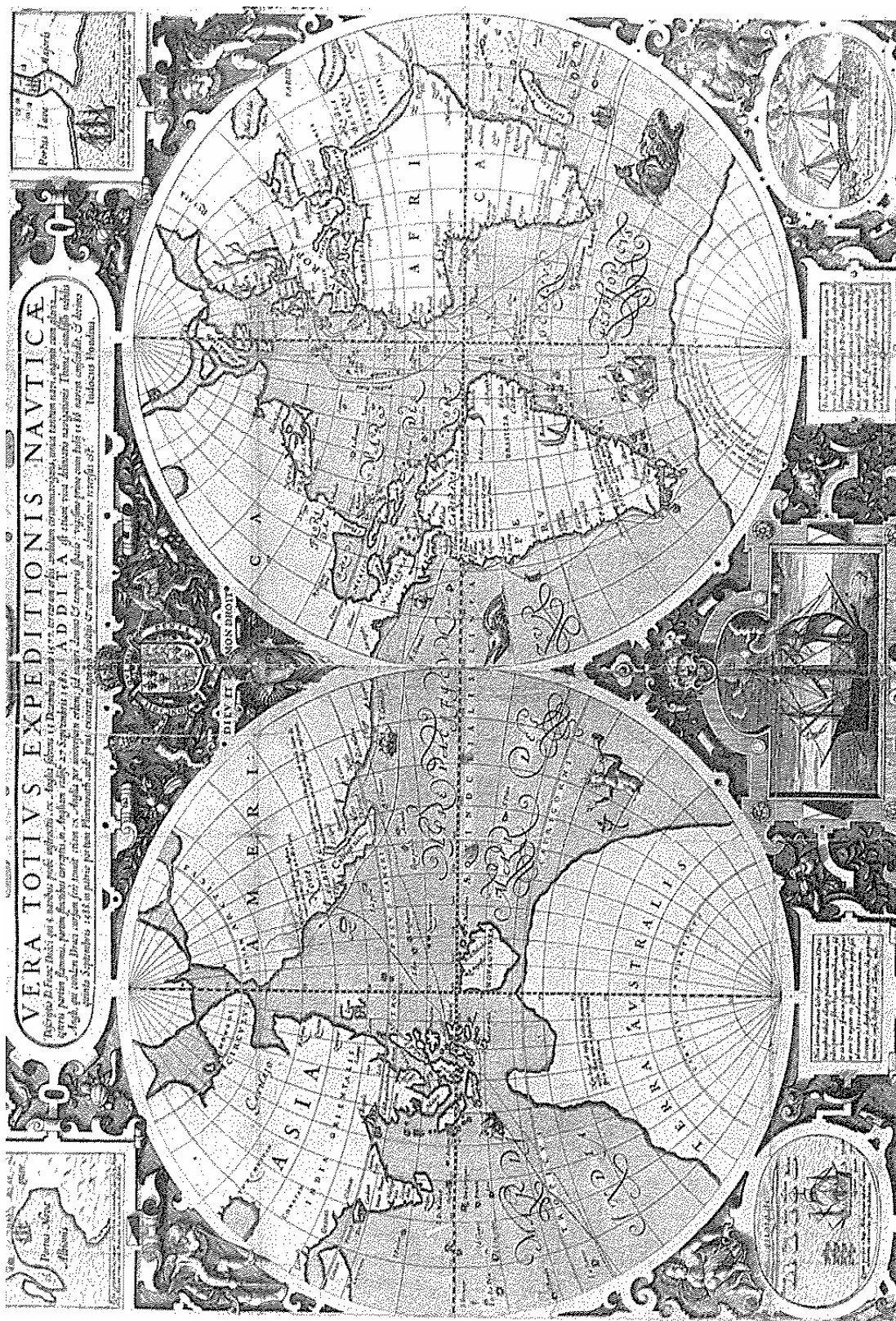
Obr. 4

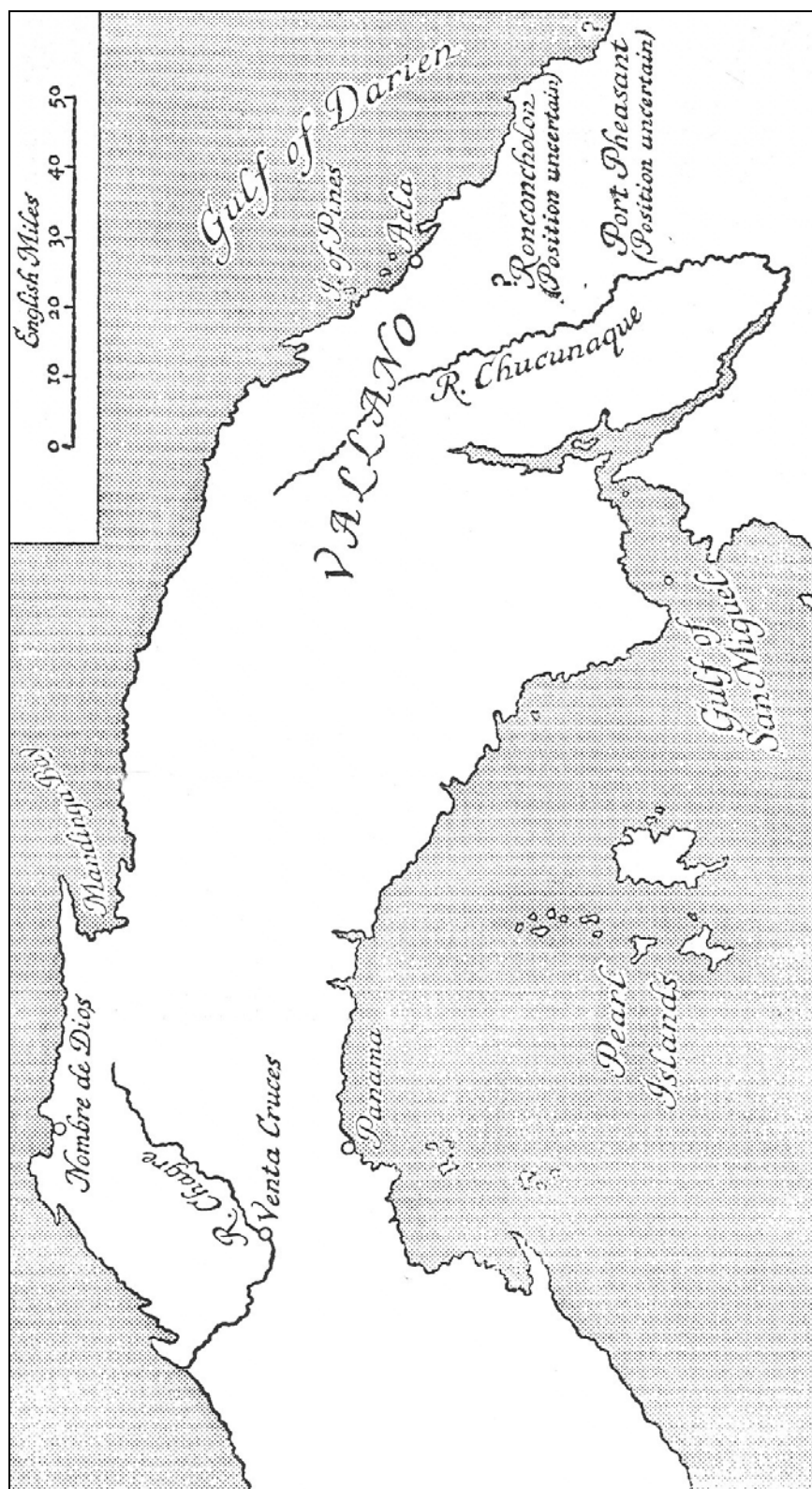
Obr. 5

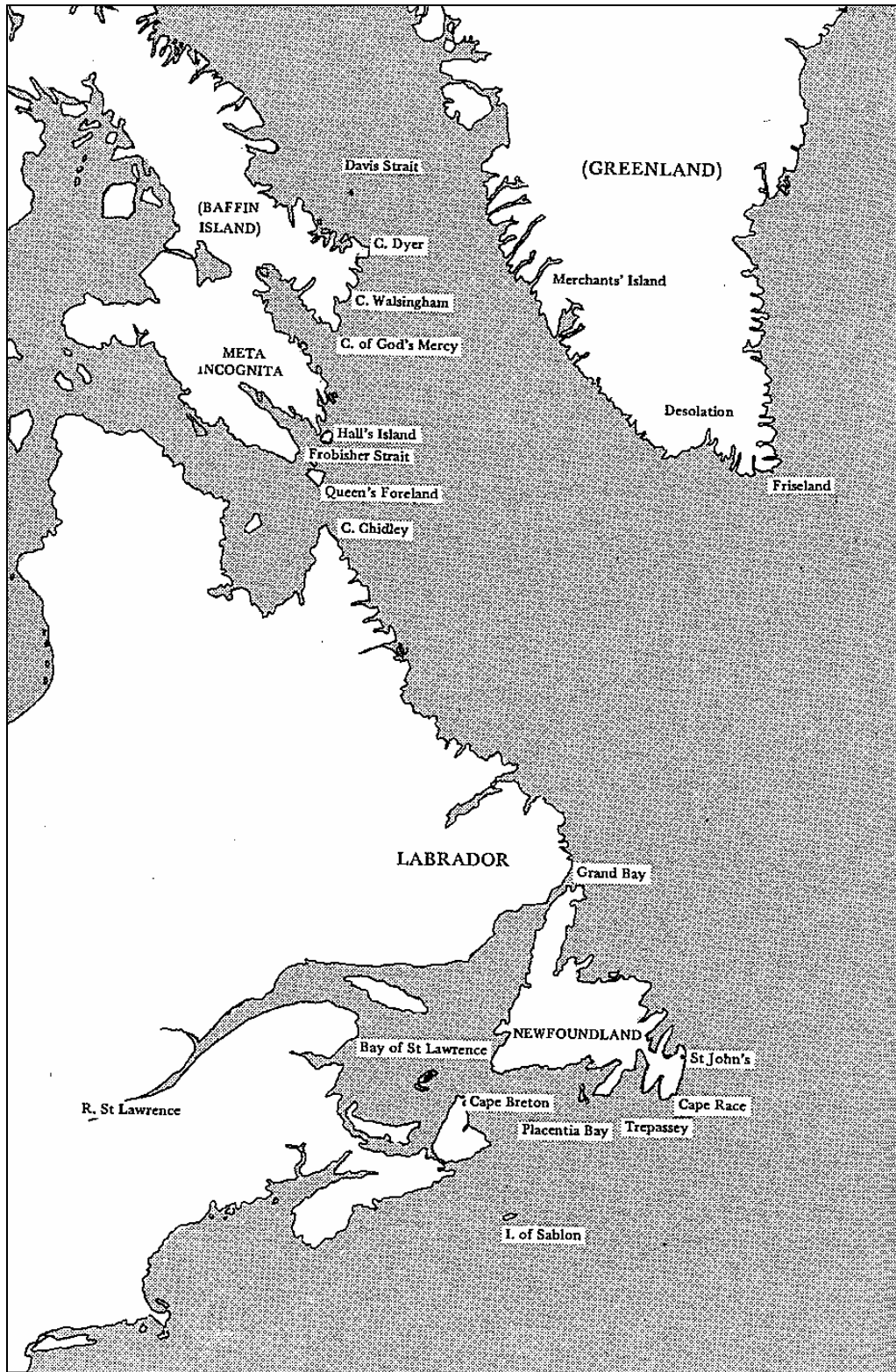
130

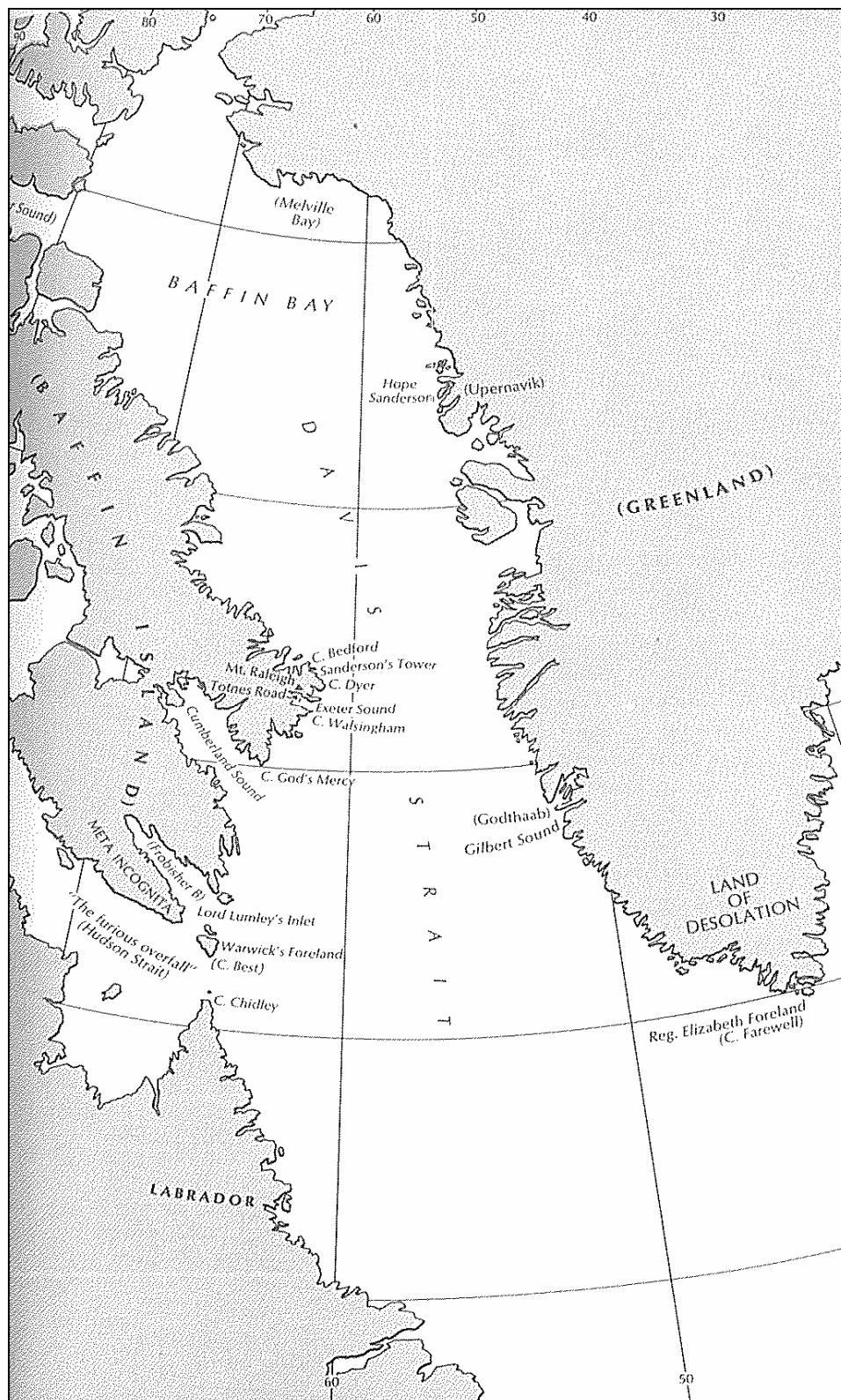
Obr. 7

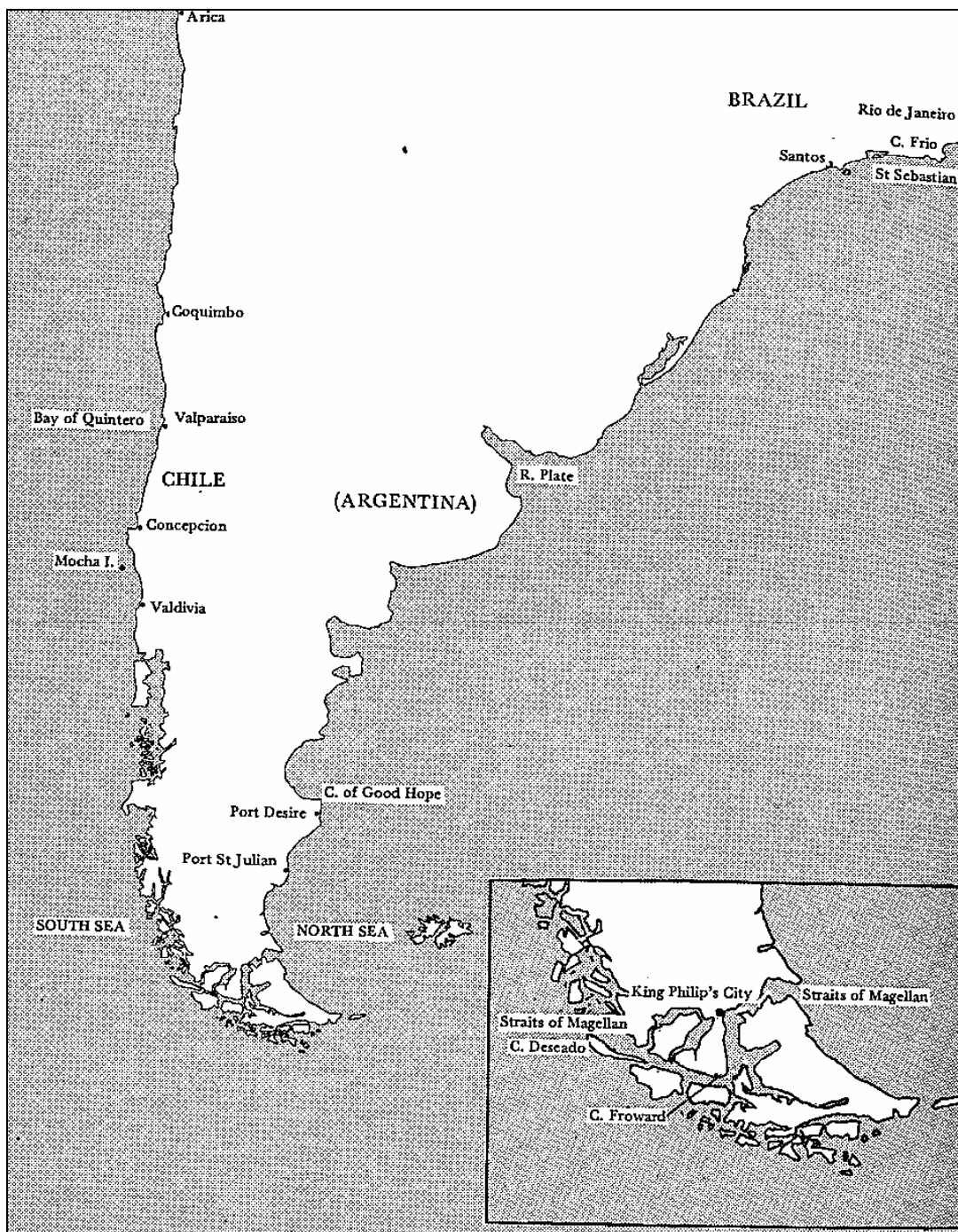
Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

Obr. 12